

številka 3 |

marec 1982 | letnik 29

rodna gruda slovenija

CANKARJEVA ZALOŽBA

LJUBLJANA
Kopitarjeva 2

TEMELJNO DELO O NARAVNIH LEHOTAH TER UMETNOSTNIH IN DRUGIH VREDNOTAH SLOVENIJE!

LEPA JE MOJA DEŽELA!

Ni velika, ampak tu sem doma in v njej je vse polno reči, na katere sem ponosen:

- izredne naravne lepote
- nenavadni arheološki ostanki iz davnih tisočletij
- mnogotere rastline, ki rastejo samo tod ali redkokje drugje
- imenitni stari običaji
- veliki umetniški dosežki, literatura in jezik, ki smo si ga znali ohraniti vseh neusmiljenosti zgodovine navkljub
- veliki narodnoosvobodilni boj, kot izjemen vzpon samozavesti in sposobnosti majhnega naroda

Smo jih kdaj videli ali vsaj zaznali vse? No, vseh ni mogoče, saj jih je v tej majhni Sloveniji enostavno preveč.

Zdaj pa jih lahko zajamemo tako rekoč v prgišče, vse te **ZAKLADE SLOVENIJE**. Vrsta najboljših slovenskih poznavalcev za posamezna področja jih je odbrala, da so res sami najtehtnejši, najbolj bleščeči. Desetine najboljših fotografov so posnele skoraj 600 izrednih slik, ki informirajo in očarajo. K vsaki je dodana osnovna informacija, povezuje pa jih esejistično besedilo z opozorili na vse tisto bogastvo, ki ga slikovno enostavno ni mogoče zajeti.

KNJIGA ZAKLADI SLOVENIJE JE PRED NEDAVNIM IZŠLA V ANGLEŠČINI IN NEMŠČINI. PRAV GOTOVO JE BODO VESELI VAŠI ZNANCI IN PRIJATELJI V TUJINI, TISTIM PA, KI ŽELIJO OBISKATI SLOVENIJO, BO KNJIGA NAJLEPŠA KNJIŽNA DOBRODOŠLICA.

Knjigo lahko naročite po pošti na naslov:

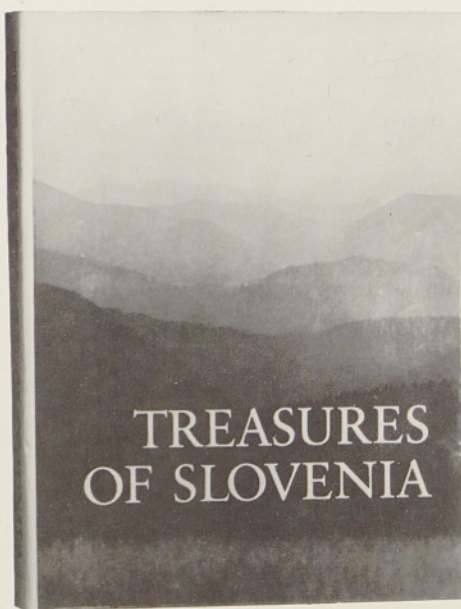
CANKARJEVA ZALOŽBA

IZVOZNO-UVOZNI ODDELEK

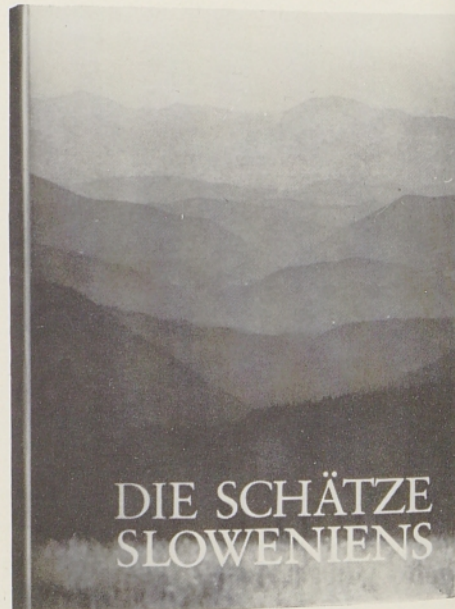
61000 LJUBLJANA
HRIBARJEVO NABREŽJE 13

ZAKLADI SLOVENIJE 780 din (24 US\$)

TREASURES OF SLOVENIA 980 din (30 US\$)

DIE SCHÄTZE SLOWENIENS 980 din (30 US\$)

(v dolarskih cenah so vključeni poštni stroški)

rodna gruda slovenija

številka 3

marec 1982 letnik 29

11 130327

*Revija za Slovence po svetu
Magazine for Slovenes abroad
Revista para los Eslovenos
por el mundo*

Izdaja

Slovenska izseljenska matica
Ljubljana, telefon 061/210-732

Naslov

61000 Ljubljana Cankarjeva 1/II, p.p. 169
Slovenija, Jugoslavija
Telefon uredništva 061/210-716
Telefon uprave 061/210-757

Glavni in odgovorni urednik

Jože Prešeren

Urednica

Jagoda Vigele

Tehnični urednik

Bruno Feher

Uredniški odbor

Marko Kern, Marko Pogačnik, Jože Prešeren,
Ina Slokan, Mila Šenk, Jagoda Vigele, Matjaž
Vizjak, Janez Zrnec

Izdajateljski svet

Mitja Vošnjak (predsednik), dr. Vladimir
Klemenčič, Anna Krasna, Mira Mihelič,
Ernest Petrin, Milan Pogačnik, Drago Seliger,
Lenart Šetinc, Ciril Šter, Ciril Zlobec

Prevajalci

Alberto Gregorič (španščina),
Milena Milojevič-Sheppard (angleščina)
Revija izhaja vsak mesec,
8. in 9. številka izideta skupno.

Letna naročnina

Jugoslavija 330 din, Avstrija 170 Asch,
Avstralija 10 aus. \$, Anglija 6 Lstg., Belgija
420 Bfr, Danska 80 Dkr, Finska 48 FM,
Francija 60 FF, Nizozemska 27 Hfl, Italija
13.000 Lit, Kanada 13 can \$, ZR Nemčija
25 DM, Norveška 65 Nkr, Švedska 60 Skr,
Švica 20 Sfr, ZDA – U. S. A. 11 US \$,
Južnoameriške države 11 US \$.

Avionska naročnina

Severna Amerika 20 US \$ ali 24 can \$, Južna
Amerika 22 US \$, Avstralija 20 aus \$

Plačilo naročnine

Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356
Devizni račun: 50100-620-107-257300-
2818/5

pri Ljubljanski banki – Plačilo je možno
tudi po mednarodni poštni nakaznici ali
s čekom, naslovljenim na »Slovenska
izseljenska matica« v priporočenem pismu.
Poštšina plačana pri pošti 61102 Ljubljana

Tisk

ČGP Delo, Ljubljana

Opročeno prometnega davka po pristojnem
sklepu št. 421-1/173 z dne 24. VII. 1973

Vaša pisma, Urednik vam	2
Dogodki	4
Jugoslavija in svet – Udar proti Solidarnosti	6
Srednje šole so drugačne	8
Reportaža na vašo željo: Sredi polja rdečih cvetov	12
Velik delež slovenske znanosti v zakladnici svetovnega znanja	14
Turistični vodnik	16
Naravni zakladi Slovenije: Velikonočnica	17
Slovenija v mojem objektivu: Peter Skoberne	18
Pustne norčije	20
Korenine: Vinske trgatve	22
Naši po svetu	24
Vaše zgodbe: Belokranjski ata v Avstraliji	28
Za mlade po srcu	30
Materinščina, Nove knjige	32
Sporočila, Vaš kotiček	33
Mislimo na glas, Filatelija	34
Anketa o Rodni grudi	35

Slika na naslovni strani:

Martinjak ob Cerkniskem jezeru

Foto: Igor Modic

Redke so države na svetu, ki se ne otepajo z gospodarskimi težavami; celo tiste najbogatejše govore o krizi. V Jugoslaviji imamo precejšnje težave zlasti zaradi premajhnega izvoza oziroma prevelikega uvoza, vendar pa z optimizmom gledamo v prihodnost. Naše blago velja na tujem za dokaj kvalitetno in pogosto smo bili sami krivi, da na tujem nismo prodajali več. V zadnjem času je prav v boljšo organiziranost našega nastopanja na tujih trgih vloženih veliko sil in prvi rezultati tega se že kažejo – čedalje več uvoza je pokritega z izvozom, ostalo negativno razliko pa bi morali pokriti z deviznimi dohodki od turizma, prometa idr. Dovolj možnosti je torej za optimizem!

S težavami se občasno spopadamo tudi pri naši reviji, o čemer sem vam pisal že pred meseci. Zaradi občutnih podražitev papirja in tiskarskih uslug smo bili prisiljeni zvišati tudi letno naročnino naše revije, verjemite pa mi, da je s tem le za nekaj odstotkov zvišan vaš delež pri skupnem proračunu – še vedno nam mora občutno pomagati naša družbena skupnost, to pa so vsi delovni ljudje in občani SR Slovenije. V lanskem letu smo izračunali, da z naročnino pokrivamo le okrog 18 odstotkov celotnih stroškov, delno nam pomagajo komercialni oglasi, ki pa jih ni veliko, da bi ne šli preveč na račun ostale vsebine, za ostanek pa prosimo različne dotacije. Seveda ob tem ne smem pozabiti, da ste že sami kazali vedno dovolj volje za pomoč z dodatnimi nakazili v tiskovni sklad, ki smo jih vedno porabili zgolj za tisk.

Zdajšnje zvišanje naročnine, prvo po skoraj štirih letih, velja sicer že za leto 1982, vendar pa naročnikom, ki so naročnino za letos že poravnali, ni treba doplačevati razlike! Prav tako vemo, da je med našimi naročniki precej upokojencev z nizkimi pokojninami – opozorite nas na to, ne bomo vas posebej terjali, pogovorimo se! Verjemite nam, da zaradi višje naročnine ne želimo izgubiti prav nobenega naročnika. Sicer pa vas prosimo, da primerjate tudi cene podobnih revij v državah, kjer živite. Morda pa smo še vedno cenejši?

Jože Prešeren

Strani prelepe Slovenije

Najprej se vam opravičujem za zamudo pri poravnavi naročnine za Rodno grudo. Če bi bili vi v uredništvu tako malomarni, kot smo nekateri naročniki, jaz Rodne grude ne bi nikoli prejela. To pa bi bil hud udarec zame in za mojo družino. Saj je za vsakogar izmed nas nekaj v reviji. Preberemo čisto vse, celo špansko stran pregledamo, čeprav ne razumemo. Revija nam vedno prinese košček domovine v naš dom v tujini. Kako je lepo prelistavati Rodno grudo, kajti pred nami se odpirajo strani prelepe Slovenije in njene napredka ter zgodovine. Tudi na »slovenski lonec« ne smem pozabiti, kajti tudi domača hrana se prileže – če že ne v želodcu, pa ti vsaj vzbudi spomin, kako je bilo za domačo mizo.

Vicky Mrak,
Albanvale, Vic., Avstralija

Ižanci

Spet se oglašam, da vam ponovno dokažem, da vas nisem pozabila. Rada berem Rodno grudo in s tem mi je veliko lažje. Že štiri mesece sem hudo bolna, bila sem nekaj časa tudi v bolnici, zdaj pa se zdravim doma. Malo boljše mi je, vendar je še vse v božjih rokah. Minulo leto sem bila vse poletje v stanovanju, a sem vse prestala. Imam dobrega doktorja, ki mu zaupam. Pomaga mi SNPJ in Blue Cross ter Blue Shield Security, saj so stroški zelo visoki.

Rojena sem bila v Sloveniji, zato me še vedno vleče tja. Rada bi se še enkrat sprehodila po poljih okrog Iga, rada bi še enkrat videla rojstno hišo, ki zanjo lepo skrbi moja svakinja; rada bi obiskala moje sorodnike. Prilagam tudi enoletno naročnino za moje tri sorodnike. Mogoče kaj več napišem še kdaj drugič. Lepe pozdrave vsem Slovincem po svetu, posebno Ižancem!

Mary Tursich,
New York City, N. Y., ZDA

56 let s harmoniko

Poslal sem vam naročnino za leti 1982 in 1983. Mislim, da bo nekaj ostalo še za tiskovni sklad. Kakor vsi tudi jaz hvalim to revijo, enako pa misli tudi moja žena, ki je Francozinja, vendar tako dobro govori slovensko, da marsikdo razmišlja, iz katere-

ga kraja v Sloveniji je doma. Tudi bere prav dobro, doma pa se pogovarja mešano, francosko in slovensko. Imam tri sinove in hčerko. Dva sinova kar lepo govorita slovensko.

Zdaj pa moram omeniti mojo priljubljeno harmoniko. Bolj kot besede se spominjam svojih harmonik. Rojen sem bil leta 1909 v Loškem potoku, po domače se je reklo pri hiši »pri fjehtarju«. Še danes obstoji to ime, čeprav so Lahi 41. leta staro hišo začeli. Moja prva harmonika je bila Lajovičeva iz Litije, ki pa mi ni odgovarjala. Vedno sem bil velik veseljak, kar sem še danes. Druga harmonika je bila Lubasova, ta je bila odlična, potem Kuclerjeva z Drenovega griča pri Ljubljani, potem Železnikarjeva z Vrhnike, to so bile odlične harmonike. Ti mojstri so izdelovali slovenske harmonike. Samo slovenske je izdeloval tudi Vitine iz Livolda pri Kočevju. Bile so zelo odporne, drugače kot nemške. Dvanajst let sem imel pa hromatično harmoniko, štiri vrste, stodvajset basov, za francoske pesmi. Te so bile lažje za igrati kakor pa nemške in slovenske. Pogosto so me vabili, da sem igral ob številnih priložnostih. Znal sem tudi Štrausove valčke in avstrijske koračnice ter jugoslovanske koračnice.

Rad bi prišel tudi na izseljenski piknik v Škofjo Loko, kjer bi lahko kaj zaigral. Pozdravljam vse bralce Rodne grude, posebno Potočane in iz Loške doline!

Rudolf Šega,
Baumont-le-Hareng, Francija

Hvala za Boštanj

Zahvaljujem se vam za obširen zapis o Boštanjanskem gradu pri Grosupljem, ki je bil objavljen v lanski avgustovski izdaji. Rodno grudo zelo cenimo ter jo vsak mesec težko pričakujemo, kar naj jih po navadi pošta dostavi z malo zamude. Rojaški pozdrav vsem pri Rodni grudi.

Frank Gruden,
Raudup, Montana, ZDA

Nepozabni vtisi

Pošiljam vam letno naročnino za Rodno grudo. Z veseljem preberem revijo in sem prav zadovoljen z vsebino. Poleti smo bili z družino na obisku v Sloveniji. Kratko odmerjen čas nam ni dopuščal, da bi se ustavili na vašem uredništvu in se vam osebno zahvalili za trud, ki ga imate pri izdajanju revije. Prav lepa hvala. Nam vsaka številka prinese košček domovine.

Zahvaljujemo se tudi Slovenski izseljenski matici za uspešno turnejo Clevelandске godbe (USS) po Sloveniji. V godbi igra tudi naš sin Tony.

Člani godbe ne bodo pozabili lepih krajev in srečanj s prijaznimi ljudmi v stari domovini. Pristrčni sprejemi v krajih koncertov še posebno pa sodelovanje na prireditvah ljubljanske ohceti so vse nepozabno navdušili.

Družina Hiti,
Euclid, Ohio, ZDA

Pozdravi iz Colorada

Pošiljam vam nekaj fotografij, ki sem jih posnel pred odhodom iz Slovenije, in od tukaj. Tu zdaj še ni snega, vendar ga bo gotovo za božič. Zdaj sem že v službi v Boulderju in delam z računalnikom pri tvrdki Bell Aerospace. Pridružil sem se tudi ansamblu, kjer igram na diatonično harmoniko, ki pa se je še vedno učim. Naš ansam-

Nekdanji štipendist Slovenske izseljenske matice Jerry Klintz iz Colorada s svojo slovensko harmoniko

bel igra slovenske narodne pesmi, valčke in polke, pa tudi ameriške pesmi. Hkrati se učim tudi klavirsko harmoniko, poleg tega pa še ruščino. Uči me neki ruski priseljenec, s katerim skupaj delava v službi. Čez leto, upam, bom našel službo, pri kateri bom moral govoriti tuje jezike.

Jerry Klintz,
Boulder, Colo., ZDA

Ljubezen bo gorela

Amerika je moj dom že polnih 68 let, ali ljubezen do moje rodne grude bo gorela v mojem srcu do smrti. Ko poslušam lepe naše pesmi na tukajšnji

radijski uri, me obda globoko domotožje po zeleni Štajerski. Vsi moji ožji sorodniki v domovini so že pomrli, le spomin nanje še živi v mojem srcu, hkrati s spominom na mlada leta.

Rodna gruda je moja vez z domovino, hvala vam za krasen mesečnik. Srčen pozdrav uredništvu, moji rodni grudi in Slovincem po vsem svetu.

Angela Rožnik,
Brookfield, Wis., ZDA

Zadovoljstvo z revijo

Pošiljam naročnino za dva rojaka, ki sem ju pridobila pred več leti za naročnika. Oba sta z revijo zelo zadovoljna, ker prinaša lepe slike in novice iz krajev, od koder sta prišla. Tudi jaz zelo rada berem Rodno grudo in bi šla rada še enkrat na lepo zeleno Štajersko in v druge kraje Slovenije. Leta 1973 sem bila nazadnje v Jugoslaviji in sem takrat obiskala tudi uredništvo Rodne grude. Bila sem večkrat v vašem uradu, ker sem stanovala v hotelu Slon. Dali ste mi veliko potrebnih informacij in koristnih nasvetov. Zato vsakemu, ki gre v Slovenijo, priporočam, da se oglasi tudi na Slovenski izseljenski matici, kjer mu prijazni uredniki in drugi odborniki dajo vsa navodila da se počutiš kakor doma. Moj obisk v Sloveniji ne bo nikoli pozabljen.

Elisabeth Fortuna,
Fontana, Calif., ZDA

Pilštajnska fara

Pošiljam naročnino za Rodno grudo za dve leti. Mogoče bo to tudi zadnjikrat. Sem namreč star že 84 let. Upam pa, da bom ti naslednji dve leti še preživel. Rad pa bi videl, če bi enkrat kaj poročali tudi o Pilštajnski fari, vasi Ortence, od koder sem tudi jaz. Je pa seveda tisti kraj precej bogu za hrbtno, kot se temu reče. Tukaj živim že 57 let, koliko časa pa bom še, tega ne vem.

Jean Polak,
Merlebach, Francija

Razkropljeni po svetu

Pozdravljam vse skupaj, od najvišjega urednika do najmanjšega pometarja, iz tujine. Obenem pa pozdravljam tudi vse Slovence po svetu. Moram priznati, da pošiljam naročnino z zamudo, vendar upam, da mi boste oprostili.

Doma sem iz Sklendrovca pri Zagorju ob Savi. Večkrat grem pogledat mojo domovino, ker je resnično lepa, ima planine, vrhove, bregove pa tudi ravnine, kot opeva ansambel Avsenik. Samo do moje rojstne hiše me ne mika preveč. Prazna je in osamel. Tam nas je doraslo osem otrok, ki smo se raz-

kropili po svetu. Zdaj je tam drugi lastnik. Zdaj sem star že 70 let in že polnih 40 let živim tukaj v Bad Rappenau. Daleč naokoli ni nobenega Slovenca, da bi kaj pokramljali ali zapeli kako slovensko pesem. Domotožje nam vzbujajo že pesmi, ki jih poslušamo s plošč.

Imam tudi prošnjo, da bi se kdaj napotili v moj rojstni kraj, posebno pa še Kum in v tamkajšnjo okolico.

Če bom imel srečo in zdravje, da pridem še kdaj v Ljubljano, vas bom obiskal, da vidim te skrbne ljudi, ki se toliko trudijo, da je revija tako obširna in lepa.

Julius Aurelio,
Bad Rappenau, ZR Nemčija

Slavje v Črenšovcih

V Črenšovcih, v hiši zakonskega para Jožefa in Julijane Kozlar je bilo 10. oktobra 1981 posebno slavje. Petdesetletnico zakona, petdeset let zakonske sreče. Praznika se je udeležilo 55 prijateljev in ožjih sorodnikov, ki so jubilentoma zaželeli še na mnoga leta, veliko zdravja in zadovoljstva. Od otrok, dve hčerki in trije sinovi, se je slavja udeležila tudi hčerka Marija Kozlar, poročena Hozjan, ki že leta živi v Montrealu. Odpotovala sta oba z možem, da sta zaželela materi in očetu vse najboljše, obenem pa sta prinesla pozdrave sestre Kristine, ki živi v Hamiltonu, prav tako v Kanadi. Skupno so kar trije otroci v Kanadi, dva pa sta ostala doma, od katerih bo sin Štefan prevzel kmetijo. Rodu Kozlar je torej zagotovljena bodočnost, mi pa jim iz vsega srca želimo, da bosta čez 10 let praznovala tudi 60-letnico zakona.

Vladimir Urbanc,
Montreal, Kanada

Ob zlati poroki zakoncev Jožefa in Julijane Kozlar v Črenšovcih – dve hčerki živita tudi v Kanadi

Kraigherjeve nagrade za gospodarske dosežke

V Ljubljani so 4. januarja podelili nagrade Borisa Kraigherja, ki jih Gospodarska zbornica Slovenije podeljuje kot moralno in materialno priznanje za izjemne dosežke v gospodarstvu. Nagrade Borisa Kraigherja so letos prejeli: **France Borštnik**, direktor delovne organizacije Avtomontaža v Ljubljani, ki se je v zadnjih letih uveljavila kot druga največja jugoslovanska tovarna avtobusov; **Franc Horvat**, direktor Zdravilišča Radenska, ki je tudi v mednarodnem merilu priznana polnilka mineralne vode, proizvajalka polnilne opreme, obenem pa nosilka razvoja turističnega gospodarstva v Pomurju; **Boris Malovrh**, predsednik kolegijskega poslovodnega organa Rudis, Trbovlje, ki se je v zadnjih letih razvil v eno najpomembnejših poslovnih skupnosti v državi; **Milan Osojnik**, direktor delovne organizacije Termika, ki pri nas velja za vodilno podjetje za izdelovanje toplotne in zvočne izolacije; **Milan Turk**, direktor delovne organizacije Interevropa, ki je eno izmed vodilnih podjetij za mednarodno špedicijo in transport.

Slovenski gospodarstveniki v ZDA

V začetku januarja je odpotovala v Združene države Amerike slovenska gospodarska delegacija, ki jo je vodil namestnik predsednika republiškega komiteja za energetiko, industrijo in gradbeništvo Andrej Miklavčič. Delegacija je obiskala zvezno državo Georgijo, kjer se je s predstavniki državnih ustanov, gospodarstva in znanosti pogovarjala o razširitvi gospodarskih in znanstvenih stikov med Slovenijo in Georgijo kot tudi s širšim jugovzhodnim območjem ZDA.

V glavnem mestu Georgije Atlanti že ima svoj montažni obrat kolonial-

nega pohištva Slovenijales, poslovne odnose s Coca-colo vzdržuje Slovin, Gorenje iz Titovega Velenja pa pripravlja v Atlanti odprtje obrata za montažo varilnih aparatov. Delegacija bo tudi utrdila stike z znano ustanovo Georgia College of Technology.

Povečan izvoz Radenske

Lani je Radenska napolnila 170 milijonov litrov mineralne vode in 46 milijonov litrov brezalkoholnih pijač. Radenska je dosegla tudi pomembne izvozne uspehe. Izvoz mineralne vode na konvertibilno področje se je lani povečal za deset odstotkov v primerjavi z letom 1980. Povečalo se je tudi število tujih gostov v hotelih Radenske. Za letos načrtujejo ponovno povečanje izvoza za deset odstotkov v primerjavi z letom 1981.

Umrli je Miroslav Krleža

Po daljši bolezni je 29. decembra 1981 v Zagrebu umrl najvidnejši sodobni hrvaški in jugoslovanski književnik, pesnik, romanopisec, novelist, dramatik, esejist, urednik idr. Miroslav Krleža. Od leta 1917 do smrti je objavil več kot 60 knjig, ki so bile prevedene tudi v 40 jezikov vsega sveta in v jezike vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti.

Miroslav Krleža je bil ena izmed najpomembnejših osebnosti naše dobe v vsej Jugoslaviji. S svojo nadarje-

nostjo si je pridobil širok razgled v kulturi in znanosti, s svojim pisanjem pa si je pridobil ugled po vsem svetu. Obenem pa je kot komunist in tesen Titov prijatelj postal primer angažiranega književnika s tenkim poslušom za človekovo dostojanstvo in je tako pomagal soustvarjati zgodovinsko pomembno pot jugoslovanskega socializma in samoupravnega sistema. Miroslav Krleža je pomembno vplival tudi na slovensko kulturo in zgodovino, saj so že leta 1931 predvajali v ljubljanski drami njegovo delo, pozneje pa so se ob njegovih delih oblikovale velike umetniške osebnosti slovenske režije in igre.

Miroslava Krležo so pokopali v Zagrebu 4. januarja 1982.

Problemi dopolnilnega pouka

V desetih zahodnoevropskih državah obiskuje slovenski dopolnilni pouk v letošnjem šolskem letu 2137 osnovnošolskih in predšolskih otrok naših državljanov, ki so v teh državah na začasnem delu. Najštevilnejša je ta dejavnost v ZR Nemčiji, kjer deluje 50 slovenskih učiteljev in vzgojiteljev, skupno pa je na tujem prek 70 slovenskih prosvetnih delavcev. Zanimanje za vključevanje k slovenskemu dopolnilnemu pouku je precejšnje, delo učiteljev pa je zelo oteženo zaradi razkropljenosti slovenskih rojakov.

V času božičnih oziroma novoletnih praznikov so se v Ljubljani sestali učitelji, ki delujejo na tujem, in se pogovorili o problemih, s katerimi se srečujejo pri svojem delu.

Eno izmed novejših stanovanjskih naselij v Novi Gorici (foto: Janez Zrnec)

Umrli je Tone Fajfar

V Kliničnem centru v Ljubljani je 13. decembra 1981 umrl Tone Fajfar, eden izmed udeležencev ustanovnega sestanka Osvobodilne fronte slovenskega naroda in član predsedstva Republiške konference Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije. Rojen je bil 20. februarja 1913 v Spodnjem Brniku pri Kranju, pozneje pa se je kot strojni delavec vključil v krščansko-socialistično sindikalno organizacijo. Leta 1939 je prevzel uredništvo lista »Delavska pravica«, kjer je deloval do začetka vojne. Na ustanovnem sestanku OF je zastopal slovenske krščanske socialiste. Maja 1942 je odšel v partizane v Suho krajino. Udeležil se je drugega zasedanja AVNOJ, sodeloval je pri ustanavljanju enotnih sindikatov Jugoslavije, bil je minister v prvi slovenski vladi. Pozneje je vse do smrti sodeloval tudi v vodstvu Prešernove družbe, kjer je urejal koledar in revijo Obzornik. Pred kratkim je izšla tudi druga, predelana izdaja njegovih spominov z naslovom »Odločitev«.

Zanimanje za Adamičevo delo in življenje

Založba Borec v Ljubljani bo že letos izdala tri popularne Adamičeve knjige, med njimi »Dinamit«, medtem ko bo na znanstveno komentirana dela v okviru slovenskih in jugoslovanskih založb treba še nekoliko počakati.

Odbor za obeležitev 30. obletnice smrti Louisa Adamiča je izrekel zahvalo Univerzi v Ljubljani, SAZU, NUK, sredstvom javnega obveščanja, založbam ter ameriškim in jugoslovanskim diplomatskokonzularnim predstavništvom kot tudi slovenskim izseljenskim organizacijam v ZDA, univerzi in izseljenskemu centru v Minneapolisu ter univerzi v Pittsburghu, kot tudi posameznikom, ki so prispevali svoj delež k boljšemu spoznavanju Adamičevega življenja in dela, na primer družini Klančnik iz ZDA, ki je podarila SAZU v Ljubljani dokumentarni film o Adamiču.

Posebne ugodnosti za delavce na tujem

V zvezi z različnimi ocenami in tolačenji spremenjenega odloka o pravicah do brezcarinskega uvoza in nekaterimi dezinformacijami glede pomena in izvajanja tega odloka sta dala jugoslovanski zvezni sekretariat za finance in zvezna uprava za carine popolnejše pojasnilo in opozorila na posebne carinske ugodnosti, ki jih uživa-

jo jugoslovanski delavci na začasnem delu v tujini.

Pojasnilo najprej pravi, da spremenjene carinske olajšave veljajo za vse jugoslovanske državljane, ki se vračajo s poti v tujino. Niso izključeni niti tisti delavci, ki so začasno zaposleni v tujini. Le-ti jih uveljavljajo poleg drugih ugodnosti, ki jih posebej ustvarjajo na podlagi dela in bivanja v tujini.

Poleg ugodnosti, ki jo lahko izkoristijo tako kot vsi potniki – to je uvoz v vrednosti do 200 dinarjev – imajo delavci, ki so začasno zaposleni v tujini, še druge pomembne ugodnosti. Enkrat na leto lahko brez plačila carine uvozijo predmete, katerih skupna vrednost ne presega 5.000 dinarjev. Poleg tega lahko pošljejo sorodnikom in prijateljem za njihovo osebno uporabo pošiljke po pošti, železnici ali kako drugače brez plačila carine v vrednosti do 400 dinarjev, za zdravila pa do 1.500 dinarjev, pri čemer število pošilk ni omejeno.

Ko prihajajo na obisk k družini, imajo delavci v tujini še druge ugodnosti. Tako lahko na primer uvozijo, vendar proti plačilu carine in drugih dajatev, predmete, ki jih drugi jugoslovanski državljani ne morejo uvoziti in katerih vrednost ne presega 10.000 dinarjev. Ves čas zadrževanja v Jugoslaviji, najdlje pa leto dni, lahko uporabljajo tudi osebni avtomobil, registriran v tujini. Za tovarna cestna vozila velja trimesečni rok.

Novi jugoslovanski veleposlanik v ZR Nemčiji

Novi veleposlanik SFRJ v Bonnu Dragutin Rožman je 15. decembra 1981 izročil akreditivna pisma predsedniku Zvezne republike Nemčije Karlu Carstensu. Veleposlanik Rožman mu je posredoval prisrčne pozdrave predsednika predsedstva SFRJ Sergeja Kraigherja. Ob tej priložnosti je poudaril pomen, ki ga Jugoslavija pripisuje razvoju odnosov z Zvezno republiko Nemčijo in izrazil prepričanje, da sta obe strani pripravljene reševati vsa dvostranska vprašanja. Veleposlanik Dragutin Rožman je poudaril tudi pomen, ki ga Jugoslavija pripisuje jugoslovanskim delavcem v ZR Nemčiji.

Akademija ob obletnici rojstva Nikole Tesle

Na avstrijski akademiji znanosti na Dunaju, so 16. decembra 1981 pripravili slovesno akademijo ob 125-letnici

rojstva velikega jugoslovanskega znanstvenika Nikole Tesle. Organizirali so jo dunajska tehnična univerza, avstrijska zveza za elektroniko in avstrijska akademija znanosti, udeležilo pa se je veliko avstrijskih akademikov, profesorjev tehnične univerze z Dunaja in funkcionarjev avstrijskega združenja za elektroniko ter jugoslovanski veleposlanik na Dunaju Milorad Pešić. V atriju akademije so razstavili faksimile Teslovih znanstvenih del in diplome, med drugimi tudi diplomo častnega doktorja dunajske visoke tehnične šole.

Jaušovecova osma na svetu

V anketi najuglednejšega teniškega časopisa World Tennis so Američanko Chris Lloyd razglasili za najboljšo igralko leta 1981.

V minulih osmih letih je Lloydova že sedemkrat dobila to priznanje. Na drugem mestu je njena rojakinja Tracy Austin, na tretjem pa naturalizirana Američanka Martina Navratilova. Med desetimi najboljšimi je tudi Jugoslovanka Mima Jaušovec in sicer na osmem mestu.

Poslovni teden jugoslovanskega gospodarstva v EGS?

Komisija zahodnoevropske skupnosti pripravlja predlog o organizaciji »poslovnega tedna«, na katerem bi se gospodarstveniki iz jugoslovanskih organizacij združenega dela ter desetih članic skupnega trga lahko podrobneje seznanili z možnostmi krepitve poslovnega sodelovanja, tako na področju blagovne menjave kot tudi industrijske kooperacije, ustanavljanja mešanih podjetij in podobno. Kot ugotavljajo v Bruslju, bi bilo lahko takšno srečanje že letos.

Novica o pobudi za povečanje gospodarskega sodelovanja med Jugoslavijo in deseterico sledi iz odgovora na pismeno vprašanje, ki ga je bruseljski komisiji poslal evropski poslanec Lucien Rados, belgijski socialist, ki je v zahodnoevropskih političnih krogih znan kot zagovornik trdnjih stikov med SFRJ in EGS.

Udar proti Solidarnosti

Trinajstega decembra minulega leta je poljska armada pod vodstvom generala Wojciecha Jaruzelskega izvedla vojaški udar in vzpostavila vojaško diktaturo. Vojaški svet je ukinil politične svoboščine, prepovedal delovanje sindikata Solidarnost, omejil svobodo gibanja in sprejel še vrsto drugih omejevalnih ukrepov. S tem se je končalo petnajst mesecev trajajoče obdobje poljskega iskanja novih poti in rešitev v družbenem, socialnem in političnem življenju dežele, obdobje, za katerega je bil značilen popoln razpad starega sistema in težavno nastajanje nečesa novega, pri čemer je nedvomno imela vodilno vlogo Solidarnost, ki je v svojih vrstah združevala več kot 80 odstotkov poljskega delavskega razreda in uživala podporo večine poljskega ljudstva. Vojaški udar je zato najbolj prizadel prav Solidarnost – in preko nje delavski razred in večino Poljakov, ki so želeli bistvene reforme – in pravzaprav ga lahko označimo tudi kot udar proti Solidarnosti.

Jaruzelski opravičuje svoj ukrep, ki tudi v praksi drugih vzhodnoevropskih socialističnih držav nima primere, s tem, da na Poljskem ni bilo mogoče storiti več ničesar, da sta bila gospodarstvo in država v razsulu in da je grozila celo državljanska vojna. V tem je sicer precej resnice, ki pa se neha takrat, ko vso odgovornost valijo samo na Solidarnost. Ta sindikat je resda vse bolj preraščal v nekakšno družbenopolitično organizacijo, tudi je nedvomno napravil več resnih napak v svojem delovanju, toda osnovni vzrok, zaradi katerega se je Poljska znašla v splošnem razsulu, vendarle ni bilo delovanje Solidarnosti; osnovni vzrok je bila nesposobnost starih etatističnih, dogmatskih in konservativnih sil, da bi se lotile resničnih reform in da bi izhod iz krize iskale v dogovarjanju z delavskim razredom in ljudstvom. Stare sile poljske družbe, ki so uživale močno in vsestransko podporo v Sovjetski zvezi, tega niso ne znale ne hotele storiti – zato je prihajalo do vedno hujših zaostritev in poglobljanja krize. Tu je treba iskati prave krivce za neprestane poljske težave vseh 35 povojnih let, za pogoste spopade med delavstvom in oblastjo in tudi za zadnjo krizo.

Poljska zdaj živi v okvirih trde vojaške diktature, ki se ji ljudstvo očitno

upira in je ne sprejema, dasi je seveda veliko vprašanje, koliko bo odpor učinkovit, kajti čisto materialno razmerje sil gre nedvomno v korist vojske. Toda tudi če bo vojska končno res vzpostavila mir in red, kot obljublja, bo to red pušk in mir strahu. Izkušnje iz preteklosti pa zgovorno pričajo, da tak red in mir nista nikakršna trajna rešitev, ampak le začasno nasilno dušenje nezadovoljstva. Za trajno rešitev se je treba lotiti zdravljenja korenin poljskih težav, te pa se skrivajo v takem sistemu ali obrazcu socializma, kakršnega poljski delavski razred in ljudstvo zavračata. Na Poljskem bosta resnični mir in red zavladala šele, ko bodo Poljaki zares imeli možnost živeti tako, kot želijo sami. Tega jim vojaški režim ne prinaša in celo obljublja ne, zato lahko mirno trdimo, da ni zmožen dati trajnih rešitev.

Vse, kar se dogaja na Poljskem, ima seveda tudi zelo občutne mednarodne posledice. Uvedba vojaške diktature in nasilna zadušitev cele vrste svoboščin, ki so si jih Poljaki priborili po avgustu 1980, je naletela v Sovjetski zvezi in nekaterih drugih vzhodnoevropskih socialističnih državah na veliko odobravanje; tu so si namreč oddahnili, kajti poljske izkušnje bi lahko nevarno vplivale tudi na položaj v drugih socialističnih državah, kjer se otapajo s podobnimi težavami. Na splošno pa je vojaški udar na Poljskem nedvomno škodoval sami ideji socializma, saj tak način gotovo ni reklama za socializem, ampak vse drugo prej. Zaradi tega so velike zahodnoevropske komunistične partije, predvsem italijanska in španska, pa tudi francoska, obsodile vojaški udar. Zlasti KP Italije je bila v svoji obsodbi zelo ostra. Obsodile so ga tudi številne manjše partije v Evropi in po svetu.

Vojaški udar je obsodila tudi Jugoslavija in Zveza komunistov Jugoslavije. Po jugoslovanskem mnenju to ni nikakršna rešitev, saj ne zdravi resničnih vzrokov slabosti, poleg tega pa nedopustno krati zakonite pravice poljskega delavskega razreda in ljudstva, da demokratično in brez prisile urejata svoje zadeve.

Odmevi segajo seveda tudi v širši mednarodni prostor. Zaradi vojaškega posega so se zaostrili odnosi med Vzhodom in Zahodom, še posebej pa med ZDA in ZSSR, ker ZDA valijo krivdo za vojaški udar na Poljskem tudi na Sovjetsko zvezo in so zato sprejele vrsto gospodarskih ukrepov za pritisk na ZSSR. Ne da bi se spuščali v oceno smotrnosti takih ukrepov – s katerimi se, mimogrede, zahodna Evropa ne strinja – lahko rečemo, da seveda otežujejo popuščanje napetosti, za katerega je nekaj časa že kazalo, da se vzpenja na zeleno vejo.

Janez Stanič

Gospodarske novice

Naš rizling v Angliji

Lani je mariborsko podjetje Vinag izvozilo v Veliko Britanijo za 61 odstotkov več vina kot prejšnje leto, skupen lanski izvoz je dosegel količino 25 tisoč hektolitrov, vrednost celotnega izvoza pa je bila 2,5 milijona dolarjev. Predstavniki Vinaga so tudi izjavili, da med jugoslovanskimi izvozniki dosega najvišje cene in je torej njihov izvoz rentabilen.

Veliko zanimanje angleških kupcev za štajerski rizling, ki ga v Angliji prodajajo pod oznako »Clobber rizling«, je napeljala Vinagovega poslovnega partnerja Saccone Co. Speed Ltd. k temu, da so pred nedavnim podpisali pogodbo o dobavih vin do leta 1990. Vinag se nadeja, da bo čez pet let samo na angleško tržišče prodal 650 do 700 vagonov rizlinga.

Mariborski Vinag je sklenil pogodbo tudi s kupcem iz New Yorka za dobavo 1 milijona steklenic belega in rdečega vina v letu 1982.

Priznanje New Yorka Jugoliniji

Znana jugoslovanska pomorska družba Jugolinija je dobila od newyorškega župana pomembno priznanje za vzorno poslovanje in izboljšanje te vrste dejavnosti v New Yorku in na ameriškem območju.

Večletni predstavnik Jugolinije v New Yorku Niko Keleš je prav tako prejel posebno priznanje in plaketo za posebne zasluge za izboljšanje trgovine in splošne poslovne dejavnosti v New Yorku.

Gospodarske vezi Alpe-Jadran

V Ljubljani je sredi decembra lani zasedala komisija za gospodarska vprašanja pri skupnosti Alpe-Jadran, saj je Slovenija letos predsedujoča članica te skupnosti. Na zadnjem sestanku so obravnavali pet širokih področij: trgovino, obrt in industrijo, energetiko, kmetijstvo, gozdarstvo in veterinarstvo ter turizem in sodelovanje bank. Člani komisije iz Bavarske, Furlanije-Juljske krajine, Gornje Avstrije, Koroške, Salzburga, Štajerske, Benečije, Slovenije in Hrvaške, ki so se jim tokrat pridružili še predstavniki Trentina-Gornjega Poadižja, so

obravnavali možnosti energetskega sodelovanja, s katerim bi dopolnili prodajanje viškov električne energije, skladiščenje plina idr.

»Izola« za povečanje prometa

Slovensko pomorsko podjetje Splošna plovba iz Portoroža je pred kratkim dolgoročno najela prekooceansko ladjo »Izola«, ki lahko prevaža vse vrste razsutega tovara. Na svoji prvi poti v naši organizaciji je prepepljala k nam 34.000 ton boksita. Ladja ima 34.600 ton nosilnosti (dwt), dolga je 170 metrov, široka 28 metrov, polno naložena pa lahko vozi s hitrostjo 14,5 vozla na uro. Ta čezoceanski tramper ne bo vozil po vnaprej določeni progi, ampak bo v prosti plovbi, na vseh oceanih. Pri Splošni plovbi so prepričani, da bo ta ladja prispevala k večjemu deviznemu prilivu.

Petina za izvoz

Ela – Iskrina tovarna elektrospojnih vezij v Novem mestu, bo letos prodala na tujih trgih okrog 20 odstotkov celotne proizvodnje. Del prodaje v tujini je neposreden, del pa prek izdelkov bele tehnike Gorenja in Iskre. Ela izvaža konektorje in spojne elemente predvsem v Švico in ZR Nemčijo, po obeh vrstah izdelkov pa povprašujejo tudi v Veliki Britaniji, Franciji, Sovjetski zvezi in Madžarski. Letos naj bi prodali v tujini za okrog 1,5 milijona dolarjev, to je za okrog 250 tisoč dolarjev več kot lani.

Izvažajo tudi licence

Iskrina tovarna električnih števecv v Kranju se je na tujih trgih že dobro uveljavila. Približno 80 odstotkov števecv izvozijo na zahodne trge, 15% jih namenijo državam v razvoju, 4% pa prodajo v Albanijo. Večji izvoz ovirajo premajhne proizvodne zmogljivosti, zato nameravajo že letos razširiti proizvodne prostore. Po rekonstrukciji naj bi za izvoz izdelali 100% več števecv za enofazni tok, proizvodnja trifaznih števecv pa naj bi od 170 tisoč narasla na 300 tisoč kosov na leto. V letu 1983 naj bi Iskrina tovarna števecv povečala izvoz na 15 milijonov dolarjev, v letu 1984 na 19, leta 1985 pa naj bi vrednost tega izvoza znašala 20 milijonov dolarjev. Poleg tega računajo tudi na izvoz licenc oziroma prenosa tehnologije za proizvodnjo števecv. Iskrine licence so že prodali tovarni Metrega v Španiji in firmi Siame v Tuniziji, turškemu podjetju TTEAS pa so prodali licence za proizvodnjo trifaznih števecv.

Naši teleprinterji na Kitajskem

Elektronska industrija iz Niša je pred nedavnim izvozila na Kitajsko 50 teleprinterjev v vrednosti 187.000 dolarjev. V delu imajo še nadaljnjih 200 teleprinterjev v vrednosti 750.000 dolarjev, ki jih bodo kmalu izvozili kitajskim partnerjem. Te naprave bodo v prihodnje izvažali tudi v nekatere afriške države.

Svetila na tuje

Elektrovodna iz Maribora povečuje je izvoz svojih izdelkov. Največ izvaža na konvertibilno področje in sicer v ZR Nemčijo, Italijo, Avstralijo in Belgijo. Od držav v razvoju največ izvaža v Irak, Sirijo, Libijo in Sudan. Glavni izvozni izdelki so elektromotorji, dušilke, svetilke in izdelki elektronike. Elektrovodna je lani približno za polovico povečala svoj izvoz v primerjavi z letom 1980. Uvažajo pa le najnunejši material, ki ga ni mogoče dobiti na domačem trgu.

Lisca na zahtevnih trgih

Tovarna Lisca iz Sevnice ima posebno mesto med slovenskimi tekstilnimi tovarnami, že poldrugo desetletje pa je tudi pomemben slovenski izvoznik na najzahtevnejša tržišča. Tudi ta tovarna je lani preseгла načrt izvoza, radi pa se pohvalijo tudi s tem, da za vsak dolar uvoza dosežejo 2,44 dolarja izvoza.

Lisca se je na domačem in na tujih trgih uveljavila kot dober proizvajalec intimnega ženskega perila, za katerega pa nujno morajo del surovin upoštevati. Ko bi ne bilo težav z uvozom, pravijo, da bi bil njihov lanski izvoz še večji, kot so ga dosegli.

Marconi bo gradil v Splitu

V kratkem bosta začela zidati novo tovarno elektronskih naprav in sistemov znani britanski izdelovalec elektronike Marconi in industrija Etas iz Splita. Ta naložba, ki bo v prvi fazi veljala 320 milijonov din, bo za sedemkrat povečala skupni prihodek in štirikrat število zaposlenih v Etasu. Tovarna Marconi vidi v novi naložbi možnost, da skupaj z našo tovarno nastopa na tržiščih dežel v razvoju in vzhodne Evrope.

Prva domača naftna ploščad

Najpomembnejši plovni objekt, ki ga je kdajkoli prevzelo jugoslovansko ladjedelništvo, je naročilo zagrebške INE-Nafta-plina v reški ladjedelnici »Viktor Lenac«. Gre za prvo domačo ploščad za raziskovanje naftnih in plinskih polj v Jadranu, ki bo veljala 3,5 milijarde dinarjev. Ladjedelnica se je obvezala, da bo ploščad »Labin« izročila naročniku do srede leta 1983. Večji del opreme te naftne ploščadi bo domače izdelave.

Počitniške priklovice, pripravljene za izvoz. Novomeška IMV spada med največje evropske izdelovalce teh priklopnih vozil (foto: Janez Zrnc)

Srednje šole so drugačne

Lansko jesen je Slovenija po večletnih pripravah in predlanskoletni preložitvi končno uvedla usmerjeno izobraževanje. Septembra so se pričeli prvošolci v vseh srednjih šolah učiti po novih izobraževalnih programih s skupno izobraževalno osnovo. Vanjo so zajete nekatere vsebine posameznih predmetnih področij: družboslovno-jezikoslovnega, naravoslovno-matematičnega, splošno kulturnega, telesno-kulturnega, zdravstvenega in seveda proizvodno-tehničnega. To šolsko leto so se novepečeni srednješolci torej prvič vpisovali v vzgojnoizobraževalne programe, ne pa – tako kot doslej – v različne vrste srednjih šol. Poenostavljeno rečeno: še lani so se mladi vpisovali v gimnazije, ekonomske, tehnične, poklicne in druge »klasične« šole. Vsaka od njih je imela svoj načrt, svoje zahteve in v bistvu tudi lasten interesni krog kandidatov za vpis. Novo šolsko leto pa je prineslo poglobljeno novost, da so v prvih letnikih srednjega izobraževanja učni predmeti skoraj povsod enaki. To pomeni, da se v vseh srednjih šolah oziroma izobraževalnih programih prvošolci učijo tuj jezik, fiziko in kemijo, slovenščina in matematika – denimo – pa sta povsod enako zahtevni.

Praksa ni le ubijanje časa

Starih šol in veliko razlik v zahtevnosti posameznih učnih programov potemtakem ni več. Mreža srednjih šol se je precej spremenila. Novi izobraževalni programi se ne ujemajo vselej s prejšnjo strokovno usmeritvijo določene srednje šole. Vrste programov in število dijakov, ki jih posamezni izobraževalni programi lahko sprejmejo, ustrezajo družbenim potrebam po delavcih na posameznih delovnih področjih. Novi šolski sistem naj bi opravil s prakso prejšnjih let, ko se je v srednje šole, ki so izobraževale za proizvodne poklice, vpisovalo vse premalo mladine. Zakaj bi denimo imeli preveč frizerjev in družboslovcev pa premalo kovinarjev in metalurgov?!

Tudi v odnosu šola-tovarna se bo moralo marsikaj spremeniti. Reforma šolstva zahteva večjo povezavo med šolami in delovnimi organizacijami, v

katerih bodo dijaki opravljali delovno prakso. Za vse učence srednjih šol – ne glede na izobraževalni program – pomeni usmerjeno izobraževanje tudi zgodnejše spoznavanje s konkretnim delom. Sleherni učenec naj bi se usposobil za vključitev v delo, ki najbolj ustreza njegovim sposobnostim, interesom in doseženim uspehom v šoli – seveda v skladu s potrebami združene-ga dela. Strokovnjaki predvidevajo,

da se bo zaradi možnosti vključitve v razne skrajšane izobraževalne programe bistveno zmanjšalo število učencev, ki morajo zaradi neuspešnosti predčasno zapustiti šolo, ne da bi se usposobili za katerega od poklicev. In še nekaj je pri novem šolskem sistemu pomembno: skupna vzgojnoizobraževalna osnova zagotavlja vsem dijakom enakovredno znanje, ki je podlaga za nadaljnje šolanje, pri čemer pa naj bi se vse bolj uveljavljalo izobraževanje iz dela ali ob delu.

Z drugačno proizvodno prakso, kot smo je bili vajeni do sedaj, naj bi zblížali šolo in delo. Vsak učenec, ki se bo po osemletki vključil v usmerjeno izobraževanje, bo že v prvem letniku prebil deset dni na praksi v tovarni. To velja tudi za tiste, ki si bodo izbrali družboslovno usmeritev. Mladi ljudje naj si že na samem začetku šolanja pridobijo prva spoznanja, kaj se dogaja v tovarnah, kjer bodo delali, srečajo

Naša mladina se po novem šolskem programu izobražuje bolj načrtno

naj se s samoupravljanjem v delovnih organizacijah. Počitniški praksi po starem je, upajmo, odbila zadnja ura. Učencem je dala bore malo, saj so prihajali v delovne organizacije v dopustniških mesecih, ko je delo potekalo drugače kot normalno, in se srečevali s skrajnostmi – ali so brez dela ždeli po pisarnah ali pa opravljali težka fizična opravila, pometali delovne prostore in podobno. Proizvodna praksa naj bi – kot predvideva zakon o usmerjenem izobraževanju – pomagala odkriti nagnjenja in sposobnosti mladega človeka, da bi jih potem razvijali tudi pri pouku. Torej praksa kot vzgojni proces in ne kot nujno zlo, ko čakaš, kdaj bo minil delovni čas.

Prvi koraki

Medtem ko so bili stari šolski programi grajeni na nasprotju med umskim in fizičnim delom, naj bi novi

izobraževalni programi zagotovili ustrezno sorazmerje med splošnimi, strokovnimi in praktičnimi znanji, kar seveda ni lahka naloga. V kolikšni meri jo bo uspelo izpolniti, bomo ugotavljali šele čez čas, ko bodo prišli iz »novih« šol prvi diplomanti. Že sedaj pa je jasno, da bo treba programe po potrebi tudi dopolnjevati in spreminjati, saj se je s tem, ko je reforma stekla, šele pričelo njeno prebujanje v življenje.

Praksa pa je že prinesla prve ugotovitve. Ob prvi redovalni konferenci se je pokazalo, da je imelo 55,8 odstotka učencev pozitivno oceno pri vseh predmetih, vsi drugi so imeli eno ali več negativnih ocen. V lanskem šolskem letu je bilo v prvem letniku 58,1 odstotka učencev s pozitivnim učnim uspehom, seveda pa je šolanje potekalo še po starem. Poznavalci sodijo, da gre letošnji slabši rezultat predvsem na račun skrajšanih programov usmer-

jenega izobraževanja, saj so v njih tudi učenci z nedokončano osemletko. A to ni edini razlog. Krivdo je treba iskati še v neurejenih posebnih učilnicah, pomanjkanju učil in učbenikov, v zahtevnosti programov, slabem znanju, ki so ga učenci prinesli iz osnovne šole, prenatrpanosti razredov, premajhni usposobljenosti nekaterih učiteljev... Predvsem pa ne kaže zanemariti starega pravila, da so prvi meseci šolskega leta šele uvajanje v izobraževanje, da je vsak začetek težak in da ocene prve redovalne konference niso merilo za celotno šolsko leto.

Razveseljivo je dejstvo, da je v tem šolskem letu le malo učencev opustilo šolanje. V nekaterih šolah so učence skrbno spremljali že od začetka pouka in nekatere, ko je pri učenju zaškripalo, pravočasno preusmerili že med šolskim letom. Nekaj učencev iz srednjih izobraževalnih programov se je po nasvetu pedagoških delavcev odločilo za skrajšane programe, iz teh pa jih je nekaj prešlo v srednje programe in nekaj v programe za delovno usposabljanje. Preusmerjanje je ena najtežavnejših nalog, ki čakajo šole usmerjenega izobraževanja, saj je treba pri natančnem pedagoškem delu poleg učnega uspeha upoštevati tudi psihofizične sposobnosti in nagnjenja učencev.

Sprememb – čeprav ne tako korenitih – pa je deležno tudi osnovno šolstvo. Na to, ko steče beseda o usmerjenem izobraževanju, vse preradi pozabljam. Dejstvo je, da se je leta 1975 z uvedbo prvih celodnevniških šol v Sloveniji pričelo novo obdobje v razvoju našega osnovnega šolstva. S celodnevnimi osnovnimi šolami naj bi uveljavili v našem osnovnem šolstvu več delovne vzgoje, več spodbud za poklicno usmerjanje učencev in manj bolečih prehodov iz osnovne v srednjo šolo. V skladu s tem bo treba v okviru splošne izobrazbe, ki jo daje osnovna šola, zagotoviti ne le kulturno-humanistična in naravoslovna, ampak tudi tehnična znanja in delovno vzgojo.

V razvoju celodnevniških osnovnih šol je v praksi še marsikaj nedorečeno. Premalo je še ustvarjalnega, načrtnega povezovanja pouka, samostojnega učenja, rekreacije in interesne dejavnosti učencev. Premalo smo še tudi storili za premostitev predvsem vsebinskega jezika, ki se pojavlja med osnovno, tudi celodnevno, in srednjo šolo, čeprav tako rekoč vsi osmošolci nadaljujejo šolanje v srednji šoli, tako da prepada skorajda ne bi smelo biti. A prvi veliki koraki so storjeni. In zapomniti si velja, da reforma ni in ne more biti nekakšen administrativni akt, pač pa je živo kroženje po žilah našega vzgojnoizobraževalnega sistema.

Darka Zvonar

Delovna praksa je sestavni del vzgojno-izobraževalnih načrtov (foto: Janez Zrnc)

po sloveniji

Cesta med **BELTINCI** in **GANČANI** je že nekaj let slaba, zato so delavci Cestnega podjetja iz Murske Sobote pred kratkim asfaltirali vseh 2100 metrov. Zadovoljni so predvsem prebivalci Gančanov, saj se bodo odslej naprej po raznih opravkih v Beltince vozili po lepem asfaltu. Obenem pa v Gančanih urejajo tudi avtobusna postajališča.

V **BREŽICAH** so začeli graditi podaljšek Tomšičeve ulice, ki bo skrajšal razdaljo med avtobusno postajo in mestnim središčem Brežic. Tako bo konec negodovanja, prebivalci pa tudi terjajo od svoje občine, da bi naj v mestu ustavljali tudi drugi avtobusi in ne le lokalni.

V **DOMANJŠEVCIH** v Prekmurju so predali namenu prizidek k vrtcu, kjer bo odslej delovala podružnična dvojezična osnovna šola. Za ta kraj je to pomembna pridobitev, saj je stara šola od vasi precej oddaljena in tudi neprimerna za sodobni pouk. Učenci prvega in drugega razreda imajo zdaj idealne možnosti za delo.

Lansko leto je bila v Prekmurju adaptirana šola na Hodošu, s tekočim šolskim letom pa so pričeli z delom v novi centralni dvojezični šoli v Prosenjakovcih.

Tovarna Livar v **IVANČNI GORICI** je odprla novo proizvodno dvorano za izdelavo hladnovodnih armatur, poleg tega pa so dobili tudi novo kuhinjo, v kateri bodo v eni izmeni lahko pripravljali 700 toplih obrokov hrane. Z novo tovarno so pridobili 4500 kvadratnih metrov proizvodnih površin. Sicer pa v Livarju dosegajo izvozne načrte, novi prostori bodo izvoz še povečali; izvažajo v Zvezo republiko Nemčijo in tudi v Irak.

Petindvajset kilometrov dolga cesta od Kočevja do Dvora skozi **KOČEVSKI ROG** je skoraj v celoti že asfaltirana. Kilometri makadama so se pričeli krčiti pred štirimi leti, dokončno pa naj bi izginili do leta 1984. Nova asfaltna prevleka je široka, omogočila pa bo boljše povezavo Dolenjske, predvsem Novega mesta, s Kvarnerjem prek Kočevja in Delnic. Doslej so morali namreč vozniki peljati po precejšnjem ovinku prek Škofljice. Neasfaltirani so le še 3,5 km dolg odsek od Lašč do Jame, 600 metrov dolga obvoznica okoli Starega loga ter izredno ozek ovinek tik ob prihodu v Dvor pri Žužemberku.

V **KRANJSKI GORI** so odprli prenovljeni 20 let stari Kompasov motel. S prenovalo so prej propadajoči motel spremenili v objekt A kategorije s 85 ležišči. Poleg spalnega dela so obnovili tudi restavracijo in kuhinjo.

Počitniška skupnost v **KRŠKEM** je odkupila počitniški dom pod Ljubeljem z 48 ležišči. Opravili so tudi že najnujnejša dela, tako da je že moč prespati v novem domu, ki je vabljev zlasti za smučarje. V bližini so namreč smučišča na Zelenici.

Mladina iz **KRŠKEGA** je namenila čisti dohodek srečanja sedmih domačih ansamblov (rock festival je bil to) za nakup igrač v leskovškem otroškem vrtcu in priprave za novoletno jelko. Prireditelj je bila temu primerno dobro obiskana, prodali so kar 300 vstopnic. To ni bila zgolj enkratna pobuda: pripravljajo tudi srečanje pod naslovom Mladi na odru, izkupiček pa bodo namenili osnovni šoli.

V Savi v **KRANJU** so začeli izdelovati tekoč aluminijev sulfat; doslej so namreč izdelovali aluminijev sulfat le v trdem stanju in različnih granulacijah. Prednost tekočega aluminijevega sulfata je v tem, da je cenejši, ker pri proizvodnji odpade postopek hlajenja, mletja, tehtanja in polnjenja v vreče.

Podjetje Igo v **LJUBLJANI** slavi svoj tridesetletni jubilej. Danes je Igo delovna organizacija, ki izdeluje opremo za razne gostinske objekte. Predvsem opremlja kuhinje, točilnice, restavracije, hladilnice in podobno. V njem dela 400 delavcev. V minulemu letu so ustvarili okoli 300 milijonov dinarjev celotnega dohodka, letos pa načrtujejo 450 milijonov dinarjev do-

hodka. Igo se vedno bolj usmerja v izvoz. Zdaj izvažajo predvsem v neuvrščene dežele, hitro pa narašča tudi proizvodnja za vzhodnoevropsko tržišče.

V Dravljah v **LJUBLJANI** so odprli prodajni center Emona, ki je zgrajen in opremljen po vzorcu ostalih treh Emoninih centrov v Ljubljani, le nekoliko večji je. Meri 1709 kvadratnih metrov prodajnih površin, skladišča so na 416 metrih, hladilnica pa na 61 kvadratnih metrih. Na parkirišču je prostor za 75 avtomobilov. Ob trgovini je bife z lastno kuhinjo, v kateri pripravljajo enostavnejše tople jedi. Naslednji Emonin prodajni center bo v Ljubljani v Novih Jaršah.

V **LIPOVCIH** pri Beltincih so odprli nov otroški vrtec, v katerem je prostora za 60 malčkov v dveh oddelkih, obiskovali pa ga bodo otroci iz Lipovcev in Bratoncev. Vrtec so gradili tudi krajanje skupaj s skupnostjo otroškega varstva iz Murske Sobote.

Na osnovni šoli v Mostah pri **KOMENDI** pri **LJUBLJANI** je bila velika mednarodna razstava otroških ekslibrisov z naslovom Exlibris 81. Šola, ki je tudi sicer znana po svoji likovni delavnosti, je bila ob tej priložnosti gostiteljica razstave, na kateri je bilo 460 ekslibrisov; izbrali so jih bili iz okoli 3000 poslanih primerkov s 104 šole in iz desetih držav. Najvišje priznanje je odšlo na Češkoslovaško, tri so ostala v Sloveniji, eno pa je odšlo v Subotico.

Srednja šola usmerjenega izobraževanja v **LJUTOMERU** je dobila nov prizidek, ki povezuje šolo in telovadnico Partizana. V njem so kabineti za pouk in delavnice za poučevanje

Žvirče v Suhi krajini pozimi (foto: Janez Zrnc)

osnov tehnike in proizvodnje. Prizidek meri 380 kvadratnih metrov.

V **LUCIJI** pri Portorožu so proslavili 70-letnico prve slovenske šole. Šola je poimenovana po Edvardu Kardoju in so ob tej priložnosti odkrili pred njenim vhodom doprsni kip tega velikega slovenskega revolucionarja.

Železničarsko kulturnoumetniško društvo Krilato kolo iz **MARIBORA** je proslavilo 60-letnico delovanja. To društvo se je rodilo v času revolucionarnega vrenja leta 1921, ko so padle tudi prve žrtve na Zaloški cesti v Ljubljani.

Na umetnem drsališču v športnem parku Tabor v **MARIBORU** so konec decembra pričakali 600-tisočnega drsalca in ga nagradili z novim parom drsalk. V slabih sedmih sezonah drsanja je mariborsko drsališče obiskalo 600 tisoč drsalcev in 200 tisoč gledalcev.

Konec letošnjega januarja je bil v **MARIBORU** znanstveni simpozij obeh slovenskih univerz, ki je osvetlil vpliv ekonomskih odnosov na mednarodne odnose. Glavni referent je bil predsednik predsedstva SFRJ Sergej Kraigher, vseh udeležencev pa je bilo okrog 200. V času simpozija so njegovi udeleženci obiskali tudi nekatere mariborske tovarne.

V stolnici v **MARIBORU** je bil konec decembra prvi koncert na novih orglah. Orgle so izdelek znane nemške firme Walckner, ustanovljene v začetku 19. stoletja v Ludwigsburgu. Firma Walckner je zgradila nekaj največjih orgel v Evropi in Ameriki, med drugimi za cerkev sv. Pavla v Frankfurtu, sv. Mihaela v Hamburgu, za stolnici v Rigi in Ulmu, velike orgle za Music Hall v Bostonu in orgle v zagrebški stolnici in koncertni dvorani Lisinskega v Zagrebu. V Mariboru je koncertiral na novih orglah znani umetnik Hubert Bergant.

V **POSTOJNI** so bo dnevu gozdarskega šolskega centra slovesno odprli nov dijaški dom bodočih slovenskih gozdarjev. Ob tej priložnosti so gozdarskemu šolskemu centru podelili zlato plaketo republiške strelske zveze za pomemben prispevek pri širjenju te športne discipline v občini.

V **PTUJU** je bila 8. revija pevskih zborov iz več krajev ptujske občine, ki jo je organizirala ptujska zveza kulturnih organizacij. Nastopilo je kar 21 zborov, ki so številne gledalce navdušili tako s petjem kot tudi z izborom pesmi.

V **RIBNICI** na Pohorju, kjer se je iztekla bogata umetniška in življenjska pot igralca Staneta Severja, so imeli Severjeve spominske dneve. Priredili so jih slovenski gledališki delav-

ci, predvsem mojstri monodrame, ki so domala ves mesec nastopali na deskah v Ribnici.

Steklarna iz **ROGAŠKE SLATINE** je v minulem letu dosegla lepe izvozne rezultate. Približno tri četrtine izvoza gre v Združene države Amerike, precej pa prodajo tudi v Kanado, na Japonsko, v Zvezno republiko Nemčijo in na Švedsko.

Rudarji v **SENOVEM** so sami sklenili, da bodo delali tudi za praznike dneva republike; dodatno izkopani premog so razdelili po običajnem ključu – 60 odstotkov za energetske premog in 40 odstotkov za široko potrošnjo. V tem rudniku je med 450 zaposlenimi največ domačinov.

V **SLOVENSKI BISTRICI** so počastili spomin na 120. obletnico rojstva slovenske slikarke Ivane Kobilce s predavanjem kustosa ljubljanskega muzeja, sicer pa domačina Ferda Šerbelja, spremljanim z diapozitivi.

V **ŠEMPETRU** v Savinjski dolini so odprli nov obrat tovarne Kemija, v katerem bodo izdelovali samolepilne trakove. Z novimi zmogljivostmi bodo v Šempetru podvojili proizvodnjo in tako letno izdelali 40 milijonov kvadratnih metrov selotejpa.

V Valandovem v Makedoniji so podpisali listino o pobratenju med Valandovim in **TRBOVLJAMI**. Ob tej priložnosti so prebrali tudi sklep delavskega sveta trboveljske strojne tovarne o gradnji tovarne investicijske opreme v Valandovem, za kar bo trboveljska tovarna prispevala tehnološko in nudila drugo strokovno pomoč.

Na Dobravi v **ZREČAH** so odprli veleblagovnico, ki jo je zgradila ljubljanska Emona v sodelovanju z zreško krajevno skupnostjo ter tovarnoma Unior in Comet iz Zreč. Tako se bodo lahko dobro oskrbovali prebivalci tega naglo razširjajočega se kraja pod Pohorjem.

uspešno pesnikuje, veliko prevaja, zlasti iz ruščine, francoščine in srbohrvaščine, je eden od urednikov pri Mladinski knjigi, zelo aktivno pa dela še vedno na kulturno-prosvetnem področju, predvsem na svojem Dolenjskem. Severin Šali je ves čas svojega življenja vendarle predvsem pesnik, lirik, ki zna tenko prisluhniti človeku in zemlji. Veliko njegovih pesmi iz zadnjih let pa še čaka na knjižno objavo, da obogate slovensko knjižno zakladnico. Njegove pesmi sta doslej objavljala tudi Rodna gruda in Slovenski koledar.

Eno od Valvasorjevih nagrad za leto 1981, ki jih že tradicionalno podeljuje Skupnost muzejev Slovenije, je prejel **KAREL PEČKO**. Akad. slikar Pečko vodi umetnostni paviljon v Slovenjem Gradcu že od njegove ustanovitve v letu 1955 in je danes ravnatelj zavoda za kulturo v Slovenjem Gradcu. Po končani likovni akademiji se je z veliko zavzetostjo lotil kulturnega dela v tem koroškem mestecu; po njegovi zaslugi se je prvotni umetnostni paviljon razvil v galerijsko ustanovo z mednarodno odmevnostjo. Podčrtati velja pomen galerijskih prireditev, ki so se odvijale pod geslom miroljubnega, humanega in prijateljskega povezovanja med narodi v okviru OZN in ponesle kulturni ugled Slovenjega Gradca daleč po svetu.

Drugi Valvasorjev nagrajenec je **ANDREJ PAVLOVEC**. Razvoj muzejske in galerijske dejavnosti v Škofji Loki je namreč tesno povezan z njegovim imenom. Zbirka, ki je bila vrsto let razstavljena v Puštalskem gradu, je prav po Pavlovčevi zaslugi zaživela. Ko so po Pavlovčevem prizadevanju pridruženi muzeju tudi galerijski prostori in je zrasel na grajskem vrtu zarodek prvega slovenskega muzeja na prostem, je Loški grad postal ena najbolj obiskovanih kulturnih privlačnosti na Slovenskem. Je pa Andrej Pavlovec tudi organizator že tradicionalne Groharjeve slikarske kolonije na Loškem gradu.

Umrli sta:

– **JANKO OGRIS**, eden najbolj znanih narodnopolitičnih in kulturnih delavcev med koroškimi Slovenci. Dolga desetletja je bil v domači občini Bilčovs in v širšem deželnem okviru vedno v prvih vrstah, kadar je šlo za uresničevanje enakopravnosti obeh narodov na Koroškem.

– **PRIMOŽ KOZAK**, redni profesor na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo in eden najveljavnejših sodobnih slovenskih dramatikov in esejistov. Napisal je tudi nekaj filmskih scenarijev in dolgo vrsto literarnih in filozofskih esejev.

osebnosti

Znani slovenski pesnik **SEVERIN ŠALI**, rojen v Podliscu pri Dobrniču na Dolenjskem, je pred kratkim proslavil življenjsko 70-letnico. Že pred vojno je izdal nekaj pesniških zbirk, med njimi zbirko z naslovom Spev rodni zemlji, po vojni pa še dalje

Sredi polja rdečih cvetov

Prosim vas, če bi kdaj kaj objavili o Makolah, Ptujski gori in Majšperku na Štajerskem, kjer sem preživel svojo mladost.

Jernej Korošec, Toronto, Kanada

Od daleč so Makole s pikami rdečih streh kakor stisnjene v hrib, ki se vzpenja črn in grozeč. A nemara je tega kriv turoben zimski dan, ko sivina oblakov težko pritiska k tlom. V Makole je najlepše priti poleti, ko je sonca dovolj, takrat se lepota bližnjih Haloz preseli tudi semkaj. In takrat se spodaj na ravnici pozibavajo makovi cvetovi. Včasih so tako gosto rdeli na travnikih, da je kraj dobil po njih ime, pišejo stare kronike. Sicer pa je bilo včasih v Makolah vse drugače...

Gozdovi in živina

Makole so največje naselje v krajevni skupnosti, ki šteje 13 vasi in sodi v občino Slovenska Bistrica. V vseh 14 zaselkih živi 2330 prebivalcev, samo v Makolah pa nekaj več kot 400. Kraji so raztreseni po področju med sotočjem rečic Dravinje in Ložnice. Obe rečni dolinici sta široki od 300–700 metrov in prepeti z njivami in travniki. Le tod je mogoče kmetovati, saj je sicer makolsko področje okrog in okrog obdano s precej strmimi in grpastimi hribi, tako da se ljudje ukvarjajo v glavnem z živinorejo in gozdarstvom. Dravinja in Ložnica radi poplavljata, pridelka je zato komaj za domača usta dovolj. Za kmetijstvo neprimerna zemljišča, slaba prometna povezanost in oddaljenost od občinskega središča so vzrok, da je bilo področje leta 1976 uvrščeno med slabše razvita slovenska območja. A počasi se Makolčani in okoličani le postavljajo na noge – ker na skopih zaplatah zemlje in vinogradov ni dovolj kruha, so ga šli iskati v industrijske Poljčane, Slovensko Bistrico in bližnje Studenice.

Tu, v Studenicah, ob potoku, ki se široko razliva v korita in ki je dal kraju

ime, je nekoč kraljeval veličasten samostan. Danes zevajo okna prazna in gluha in zidove prerašča bršljan. Spodaj v kapelici na križišču poslušajo otožne podobe svetnikov ropot strojev in novega časa.

Makole so na hribu. Na hribu je tudi bližnji grad Štatenberg.

Grad in naselje se gledata skozi krošnje, čez travnik, potok in trak asfalta. Lepa in dobro ohranjena baročna grajska stavba je pravzaprav naslednica še starejšega gradu višje na hribu, toda od tistega je danes le malo ostankov. Stari grad je nastal že v 13. stoletju kot fevdalna posest štatenberških grofov in je dolge čase krojil uso do ljudem na drugem hribu.

V začetku 16. stoletja so grofje podelili Makolam tržne pravice in nekdanja vas, ki je v starih kronikah prvi-

krat omenjena že leta 1404, je tudi uradno dobila večjo veljavo. Leta 1572 so tlačani stari grad zavzeli in čeprav njihove odvisnosti od gospode s tem še ni bilo konec, sta grad in trg počasi le pričenjala živeti vsak zase.

Danes je štatenberški grad starček, ki mu čas neusmiljeno zdeluje trdne kamne in oblike, in ki prosi pomoči. Sobane prepredajo pajčevine, blede portreti grajskih so prekriti s prahom. Obiskovalcev ni, enkrat na leto zmotijo tišino le slovenski pesniki in pisatelji, ki so si izbrali Štatenberg za prizorišče svojih rednih vsakoletnih srečanj. Nekaj časa je bilo v gradu tudi gostišče s prenočišči, danes pa je gostilna odprta le ob petkih in ob sobotah zvečer, ko se med debelim zidovjem razlegajo iz diska zvoki modernih ritmov. Grajski lepoteč je samo na

Cesta, ki vodi skozi Makole, je hkrati tudi središče. Nekaj trgovinic, pošta, šola, cerkev in gostilna, vse je zgneteno ob asfaltu. Nemara bi bil kraj manj miren, ko bi Makole ob starih načrtih o železnici skozi dravinjsko in ložniško dolino prometno ne ostale praznih rok. Tako pa motijo mir le avtobusi, pa redki obiskovalci, ki jih zamika videti naselje nad potokom Jelovščico. A tudi v tem miru je nekaj živahnosti, so predstave kulturno umetniškega društva, so različne prireditve, je šola, ki poskrbi, da nekaj še bolj bogato kulturno, predvsem dramsko in pevsko življenje, ne bo zaspalo...

Grad Štatenberg – občina Slovenska Bistrica išče denar za njegovo obnovo

videz še trden, zato se občinski moške v Slovenski Bistrici že dolgo trudijo, da bi kje izvrtili denar za njegovo obnovo.

Kljub vsemu živahno

Včasih so bile Makole veliko bolj razvit in cvetoč kraj, kot so danes. Starejši ljudje se še spominjajo, da je bila tod okoli močno razvita usnjarska industrija, v kraju sta bila dve žagi, dva mizarja, dva kovača in nekaj mesarjev, gostiln pa so imele Makole kar devet.

Starejši Makolčani tudi pravijo, da se je trg nekoč imenoval Sv. Andraž na otoku, toda uradni pisani viri tega ne potrjujejo. Res pa je, da je farni patron še danes sv. Andrej...

V zvezi z imenom kraja je znana zgodnica, ki se ji tudi Makolčani radi nasmejijo, čeprav gre na njihov račun. Zgodba pravi, da je kraj dobil ime takole: nekoč je nad trgom prebejal nizko letelo letalo in začuden prebivalci, ki poprej še niso bili videli tega jeklenega ptiča, so strme zrli kvišku in klicali: Glej ptiča, ma kole, ma kole (ima kolesa)!

Zadnjih nekaj let je v Makolah zrastle veliko novih hiš in hišic. V glavnem so to vikendi, kajti pokrajina kar vabi s svojo spokojno lepoto. Pravih priseljencev je malo, a krajani upajo, da se jih bo v prihodnosti le nabralo nekaj, ki bodo tod ostali. Kljub slabim cestam na vsem področju skupnosti je v Makolah živčava vedno dovolj, skozi trg pelje vsak dan 15 avtobusov in makolski otroci že dolgo več ne sanjajo o daljnem in zato nedosegljivem mestu...

Toda otrok v kraju je vse manj, čeprav je v Makolah veliko mladih družin. Šola, ki je dobila ime po mladinski pesnici Anici Černejevi, umrli v nemškem koncentracijskem taborišču, je skoraj prevelika za nekaj več kot 200 učencev. Včasih pa je bila polna, tako polna, da jo je bilo treba razširiti s prizidkom. Veliko prebivalcev se je odselilo, ali v tujino ali v mikavnejša mesta. Pa tudi – dandanes se še na podeželju otroci ne rojevajo nenačrtno...

Dandanes je v Makolah življenje precej drugačno, kot je bilo pred vojno, ko se je na vsem področju oglašala revščina. Napredek in večje blagostanje sta dosegla tudi te skromne vasice na obrobju Haloz, čeprav je socialnih problemov še nekaj in čeprav je tako kot v Halozah tudi tu alkohol pogosto krivec socialnih razlik in nepotrebnega otroškega trpljenja. A krajani upajo, da bo čas naredil svoje. Že zdaj se v okolišju pojavljajo specializirane, usmerjene kmetije, industrija pa tudi počasi tipa vanj in omogoča ljudem zaslužek v domačem kraju.

Voda in ceste

Problemov, ki jih bo treba v prihodnosti nekako le rešiti, pa je še vedno dovolj. Največ težav imajo v Makolah in okolici z vodo. Za življenje jo je premalo, za dobro kmetovanje v ravnici pa žal preveč. Tudi ceste čakajo in čakajo, da jih bo modernizacija rešila lukenj in blata ob deževnih dneh.

Na šoli v Makolah skrbno hranijo zajetno, z lepo čitljivo pisavo izpisano šolsko kroniko, ki je hkrati tudi odsev življenja starih dni. Učitelji imajo kraj

in njegove ljudi radi, pa čeprav ležijo Makole »Bogu za hrbtom« in so v vsej krajevni skupnosti najbolj oddaljene od občinskega središča. Radi ga imajo predvsem zaradi ljudi, preprostih in dobrosrčnih, zaradi ljudi, ki so navajeni vselej storiti, kar so bili rekli ali obljubili. Ta doslednost je, pravijo, v teh krajih sploh značilna.

Včasih so makolski šolarji po končanem obveznem drgnjenju klopi ostali doma, danes, jih vabi svet, vabijo jih še druge šole. Večinoma se odločajo za tehnične ali gospodarske smeri na srednji stopnji in le redke takoj zvabi poklic. Učitelji pa so ponosni na svoje nekdanje učence, saj tudi na drugih šolah dosegajo enake, ali celo višje učne uspehe. Žal jim je le, da učenci zaradi precejšnje oddaljenosti svojih domov od šole ne morejo tako pridno sodelovati v raznih krožkih in drugih oblikah izvenšolske dejavnosti. Nekateri osnovnošolci se vozijo z avtobusom tudi več kot 7 kilometrov daleč, nekateri, tisti iz vasi Dežna na primer, pa morajo hoditi kar peš, ker do tega zaselka ni ceste.

Med drugo svetovno vojno so Makole izgubile 76 domačinov, partizanov. Trg je bil od nekdaj zaveden, ljubil in spoštoval je slovensko besedo in izročilo. Na stari šoli je bilo nad razredom že leta 1876 zapisano: učilnica... Prve upornike v kraju so Nemci kaznovali z ustrelitvijo že v začetku oktobra 1942, morili in požigali pa so tod okoli še v pozni pomladi 1945.

Krajani so veseli, kadar začno v njihovi dolinici rasti temelji kakšne nove hiše. Pomeni, da življenje ne bo zamrlo, da se ne bo ponovila usoda vasi Dežna, kjer se je včasih hišic kar trlo, danes pa so obljudene komaj še štiri.

Tujina, Amerika predvsem, je odplavila mnoge na teh gozdnatih gričih rojene. A vračajo se znova in znova, tako kot 83-letna babica Agata, ki se je še kot dekle, Lončarič se je takrat pisala, napotila čez veliko lužo, v obljubljeni deželo. Agata je v Ameriki pogrnala nove korenine, a domačih tal ne more pozabiti in kadar pride, ji poje govorica s staro, domačo besedo. najlepšo. Mladi babice Agate skoraj ne razumejo več, toliko starih kmečkih izrazov še pozna, ki so danes tuji času in življenju. Poslušajo pa jo radi, njena govorica vonja po starodavnih dneh, ko so bile Makole odete v gosta polja rdečih makovih cvetov...

Velik delež slovenske znanosti v zakladnici svetovnega znanja

Blagostanje vseh prebivalcev sveta, to je utopična podoba, ki bi lahko bila resničnost – ko bi vsi raziskovalci sveta prispevali svoj delež k takšni konstrukciji oziroma, ko bi vsi rezultati njihovega dela delovali za mir in za izenačenje kričečih razlik v razvitosti, socialnem položaju, možnostih za ustvarjalno delo in svobodno življenje.

Žal pa je dejanska podoba sveta drugačna, ne nazadnje tudi zato, ker gredo tri četrtine novega znanja s potrebnimi sredstvi vred v vojne namene in ker delo znanstvenikov ni vselej uporabljeno v prid človeštva, še posebej pa ne v prid vsega človeštva.

Znanstveniki doma in na tujem

Nedvomno je človeštvo danes na usodni prelomni točki, na kateri se odloča njegova prihodnost in je odločilni odgovor v mnogočem vsebovan v načinu izrabe znanja, ki ga je človeštvo nakopičilo v stoletjih in tisočletjih zgodovine ter ga bogati z izrednimi raziskovalnimi kapacitetami v sedanjiku. Čeprav je slovenski narod preživel večji del svoje zgodovine po naselitvi na današnjih tleh politično nesvoboden in razredno izkoriščen, je delež slovenskih znanstvenikov v svetovni zakladnici znanja nedvomno nadpovprečen (če upoštevamo številčna razmerja). Seveda pa je morala večina naših znanstvenikov v preteklih obdobjih na delo na tuje, saj doma niso imeli ustreznih možnosti. Matematik JURIJ VEGA, fizik JOŽEF ŠTEFAN, biolog IVAN REGEN, vesoljski inženir HERMAN POTOČNIK itd. so le najbolj markantni primeri slovenskih znanstvenikov, ki so delovali največ na tujem in si jih dandanes lastijo druge kulture. Nekateri med njimi so se sčasoma resnično odtujili matičnemu narodu – na primer Nobelevec, kemik FRIDERIK PREGL – drugi pa so še po mnogih letih bivanja in delovanja zunaj ožje domovine ohranili presenetljiv občutek patriotizma – tako tudi JURIJ VEGA, ki je neprestano vzdrževal in obnavljal svoje povezave s »Krajsko«.

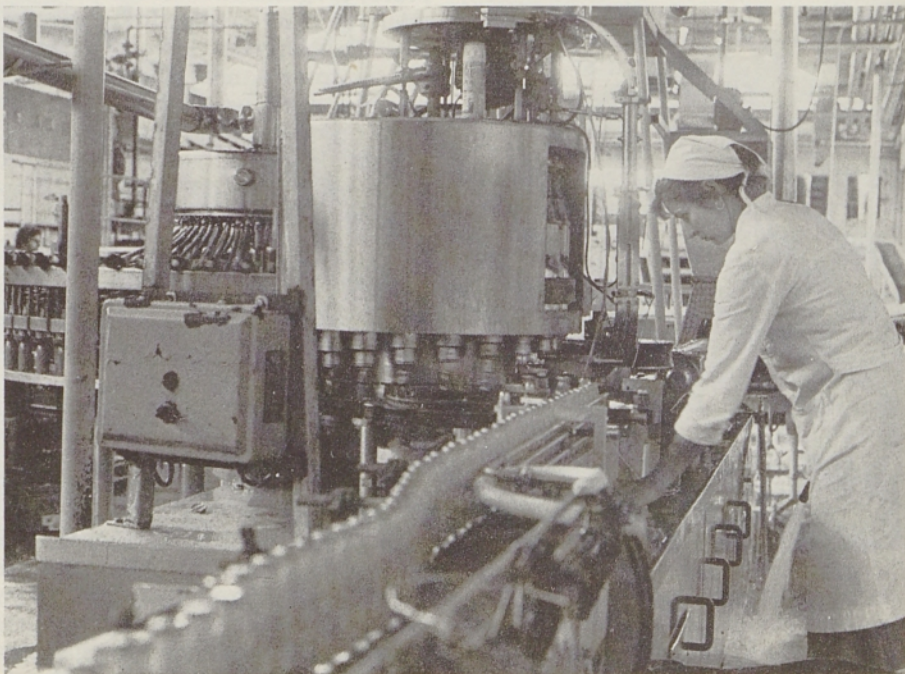
Pomen obstoja in delovanja slovenskih znanstvenikov v matično narodnost presegajočih povezavah za pretekla obdobja še ni prav ocenjen, zato si s tem tudi dandanes nismo prav na jasnem. Nedvomno slutimo pomembnost te prisotnosti v mednarodnih kulturnih izmenjavah; zavedamo se, da bi bila narodnostna celovitost brez tega deleža prizadeta, toda za pravičnejše ovrednotenje na tem področju nam še vedno manjka meril. Ne vemo, kako komentirati podatek, da dandanes živi in deluje okoli 600 znanstvenikov slovenskega rodu in svetovnega pomena, od tega pa kar polovica na tujem. Zato ta podatek navadno raje zamolčimo...

Statistiki so izračunali, koliko raziskovalnih zmogljivosti ima v tem hipu Jugoslavija in kakšne so svetovne primerjave: v naši državi deluje 0,9 odstotka vseh raziskovalcev, medtem ko znašajo investicije v njihove raziskave le 0,5 odstotka sredstev, ki jih v ta namen namenjajo v svetu. O pretežno uporabnem značaju znanosti v Jugo-

slaviji in relativnem zaostajanju na področju temeljnih raziskav pa govori podatek, da jugoslovanski znanstveniki prispevajo le 0,2 do 0,3 odstotka k sto odstotkom novega znanja v svetu. Nimamo ustreznih števil za stanje slovenske znanosti, toda, ker smo Slovenci prisotni v Jugoslaviji s slabo desetino, bo za grobe primerjave zadostovalo, če zgoraj navedena števila zmanjšamo na desetino. Slovenci naj bi tako imeli slab promil od svetovnega števila raziskovalcev in naj bi prispevali četrtno ali tretjino promila v sklad novega znanja. Tako dobljene številke pa so nedvomno prenizke: upoštevan je le delež doma delujočih znanstvenikov.

Načrtne povezave s svetom

Dejanske podatke o načrtno organiziranih povezavah naših raziskovalcev in raziskovalnih ustanov ter o delovnih povezavah naših znanstvenikov, delujočih v sklopu mednarodnih projek-

Ajdovski Fructal je ena izmed slovenskih proizvodnih organizacij, ki ob pomoči svoje raziskovalne službe pošilja na domače in tuje tržišče odlične sadne sokove (foto: Janez Zrnc)

gov, smo zajeli na dveh mestih: v Slovenski akademiji znanosti in umetnosti ter na Raziskovalni skupnosti Slovenije. Čeprav tako pridobljeni podatki ne ustvarjajo celovite slike, pa vendar značilno ilustrirajo mednarodne razsežnosti slovenske znanosti.

Sodelovanje SAZU (Slovenska akademija znanosti in umetnosti) s sorodnimi ustanovami v tujini poteka večinoma prek Sveta akademij znanosti in umetnosti SFRJ – ta svet ima trenutno sedež v Titogradu. Tovrstno sodelovanje je za zdaj zlasti utečeno z desetimi državami: Anglijo, Bolgarijo, Češkoslovaško, Kitajsko, Madžarsko, Poljsko, Romunijo, Sovjetsko zvezo, Vzhodno Nemčijo in Združenimi državami Amerike. V teku je še povezovanje z Avstrijo, medtem ko povezovanje z Zahodno Nemčijo poteka brez posebnih formalnih dogovorov, kakršni obstajajo z zgoraj navedenimi državami.

V okviru teh povezav potekajo razna sodelovanja naših znanstvenikov in znanstvenih ustanov s tujimi, medsebojna recipročna izmenjava znanstvenikov, obiskovanje kongresov in simpozijev, v tem sklopu pa je tudi dogovorjen dostop do dokumentacije in arhivov v tako povezanih ustanovah. Tovrstne transmisije uporabljajo poleg SAZU še različne slovenske znanstvene ustanove, tako Inštitut »Jožef Štefan«, Kemijski inštitut »Boris Kidrič«, medicinska fakulteta, Inštitut za vakumsko tehniko itd.

Raziskovalna skupnost Slovenije pa koordinira našo udeležbo v različnih mednarodnih projektih in jo tudi sofinancira. Vrsta takšnih projektov poteka v sklopu SEV – vzhodne Zveze za medsebojno gospodarsko pomoč. Slovenski znanstveniki in ustanove delujejo v tem okviru pri naslednjih projektih: katalize in katalizatorji, varstvo okolja, biofizika, kompleksno izkoriščanje lesnih surovin, celuloza in papir, varjenje, vakuumsko tehnika, maligne neoplazme. V okviru EGS – Evropska gospodarska skupnost – pa poteka sodelovanje pri naslednjih projektih: teleinformatika, oprema cest s telekomunikacijskimi napravami, digitalna lokalna telekomunikacijska omrežja. V te projekte se vklaplajo ne le naše raziskovalne, marveč tudi proizvodne organizacije z močnim lastnim razvojem.

V projektih OECD slovenski znanstveniki trenutno niso aktivno prisotni. Posebej pa je pereča, hkrati pa tudi perspektivna povezava z deželami v razvoju. Posebno obliko znanstvenega sodelovanja in skupnih raziskovalnih projektov predstavlja sodelovanje z ZDA. Jugoslavija ima z ZDA poseben sporazum v okviru posebnega sklada, v katerem prispevata državi vsaka polovico, tako zbrana sredstva pa izkori-

ščajo le jugoslovanske in med njimi tudi slovenske znanstvene ustanove. Vključevanje slovenskih znanstvenikov v mednarodne raziskovalne projekte pa poteka tudi v okviru UNESCO. Razen teh povezav si posamezne ustanove ustvarjajo še lastne povezave, tako da nad vso prepletenostjo pri nas sploh ni celotnega pregleda. Ta pa bi – če bi obstajal – nedvomno pripomogel k smotrnejšemu delu in izrabi raziskovalnih zmogljivosti.

Odprtost v svet

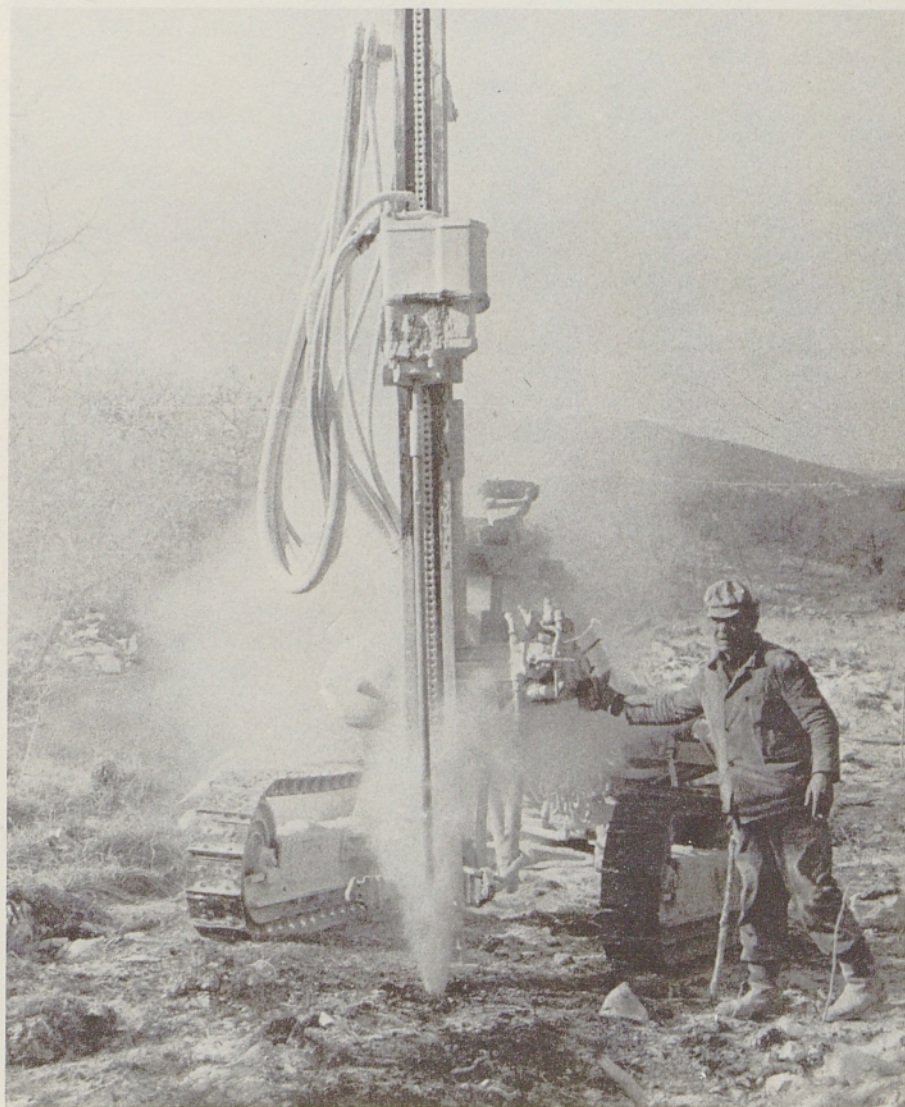
Iz teh podatkov lahko povzamemo, da naši znanstveniki nikakor ne delujejo v zaprtih slonokoščenih stolpih, marveč je njihova mednarodna povezanost stvar redne delovne prakse. Le tako je pogosto mogoče oplemenititi sicer vse bolj skromna sredstva za raziskovalno dejavnost in opremo, ki spremlja uvaljalno obdobje naših gospodarskih stabilizacijskih prizadevanj. Obenem so le mednarodne primerjave ustrezno merilo za vrednote-

nje znanstvenih dosežkov. Da marsikatero področje našega raziskovanja zdrži te primerjave, govori v prid naše znanosti, ki deluje marsikdaj in marsikje v neprimerno težjih pogojih kot v drugih državah, vzdržuje pa korak s svetovnim razvojem.

Jugoslovanska in posebej tudi slovenska znanost tako ustvarjata soliden temelj prihodnjega tehnološkega in kulturnega, s tem pa tudi splošno družbenega razvoja ter tako neposredno ali vsaj posredno prispevata tudi za drugačno podobo jutrišnjega sveta in svetovne družbe.

Svet in družba pa sta dandanes na razpotju in zaradi vpliva, ki ga lahko ima in mora imeti znanost pri izbiri prave poti dalje, znanost ne more producirati le raziskovalnih rezultatov, ne da bi imela vpliv tudi na takšno ali drugačno uporabo teh rezultatov. Tu pa imamo kot družba znanih deklariranih načel v znanosti in z njo še posebno obveznosti tudi daleč prek državnih meja.

Sandi Sitar

Iskanje pitne vode na stoletja žejnem slovenskem Krasu (foto: Janez Zrnc)

turistični vodnik

Slapovi v Sloveniji

(nadaljevanje)

ORLIČJE (ORGLICE) so krniški slap oziroma slapišče Kamniške Bele. V zgornjem delu se potok zareže v korito, nato pada čez nekaj manjših slapov, na koncu pa čez poševni enoprarnski slap, ki je dolg 33 metrov in ima višinsko razliko 31 metrov. Posebno lep je ob spomladanski visoki vodi.

Dostop je možen po cesti proti Kamniški Bistrici, kjer se približno 1 km od spodnje postaje žičnice na Veliko planino odcepi desno pred mostom čez Kamniško Belo markirana steza na Presedljaj. Zlagoma se vzpenja ob strugi Bele. Pri kažipotu na bukvi, od koder je do Presedljaja še dve uri in 15 minut, se levo odcepi nemarkirana pot, ki po četr uri pripelje do slapu.

Pod mostom si lahko ogledamo še korita Kamniške Bele.

VELIKI ŠUMIK, slap sredi pragozda v soteski Lobnice na Pohorju, je največji v severovzhodni Sloveniji. Zaradi velike nagnjenosti ploskve, po kateri drsi voda, znaša višinska razlika slapu le 24 metrov, čeprav je dolg 36 metrov. Zato bi slap lahko uvrstili že med slapišča – in sicer najlepša v Sloveniji.

Šumik je dostopen v 20 minutah po markirani poti od Bajgota na pohor-skem hrbtu proti Rušam.

SLAP MOSTNICE – Potok Mostnica pri Bohinju se v zatrepu doline Voje najprej prebija skozi slikovita korita v tesni, nato pa pada v petmetrskem poševnem slapu v čudovit tolmun, velik 4 metre krat 4 metre. Iz tolmana se požene čez 21 metrov visok skalni prag v naslednji tolmun, ki mu sledi še en petmetrski slap.

Dostop do slapu je možen iz Stare Fužine pri Bohinju po markirani poti v smeri Voje–Beraški most–zatrep–Uškovnica. V zatrepu se odcepi pot, ki nas po sto metrih pripelje do velikega slapu.

ŠUM NA NEMILJŠČICI – Šum je domača beseda, ki označuje zelo veli-

ke in šumne slapove. Takšen slap najdemo v zgornjem toku potoka Nemiljščice, ki se v dveh stopnjah pahljačasto spušča prek rdečkasto sivih skladov. Zaradi nagnjenosti znaša celotna dolžina 25 metrov pri višinski razliki le 20 metrov. Pod slapom najdemo še manjši dvodelen slapič.

Do zgornjega slapu vodi pešpot od železniške postaje Zgornja Besnica pri Kranju ali iz Nove vasi nad Zgornjo Besnico. Obe nas že po petih minutah pripeljeta do slapu.

Kmečki muzej na Veseli gori

Izlet na Veselo goro pri Šentrupertu na Dolenjskem je lahko mnogostran: zadovoljil bo željo izletnika po razgledih, sprehodih v naravi, a tudi njegovo morebitno željo po spoznavanju preteklosti in umetnosti. Vesela gora pri Šentrupertu je primerna tako za tiste, ki se radi pripeljejo do cilja z avtomobilom, do vrha hriba je namreč speljana cesta, kot tudi za tiste, ki se radi sprehajajo in »planinarijo« po dolenjskih gričih.

S 324 metri nadmorske višine Vesela gora že od daleč izstopa iz trebanjsko-mirenske doline in izletnik jo kmalu zagleda, pa če pride iz Mirne ali pa iz Mokronoga. Odcepa pešpoti do cilja sta enako dolga: dva kilometra boste morali prehoditi do vrha Vesele gore od ceste med Trebnjim in Sevnico.

Na Veseli gori je dvostolpna baročna cerkev, ki sta jo s slikami in kipi opremila Metzinger in Tušek. Poleg nje je grad, ki so ga dogradili leta 1768. V gradu so predčasom uredili slovenski kmečki muzej. V njem se obiskovalec lahko preseli v zgodovino slovenskega kmeta. Muzej nima stalnega urnika, zato pa je njegov oskrbnik Peter Kurent (Brinje 32, pošta Šentrupert), obiskovalcem vedno na voljo.

Če se za izlet napove večja skupina in napove obisk Vesele gore turističnemu društvu (Peter Kurent), odprejo tudi gostišče na griču. V njem pripravljajo različne jedi, še najraje na žaru, in postrežejo z domačim vinom. Posamezniki pa se lahko okrepčajo v Šentrupertu, v gostilni Hedvike Jaklič (ob torkih je zaprto), pa na Mirni ali v Mokronogu, kjer je dovolj gostiln.

Novi zimskošportni center Kalič

Postojna, znana predvsem po jami, se uvršča z izgradnjo zimskošportnega centra KALIČ med slovenska in jugoslovanska smučarska središča. Izredna lega in nadvse očarljiva okolica kra-

škega sveta dajeta Postojni svojevrsten pečat tudi v zimski sezoni.

KALIČ je 6 km oddaljen od Postojne, na nadmorski višini 765 do 981 m, ima 16 hektarov urejenih smučišč, 4 km speljanih smučarskih prog različnih težavnostnih stopenj ter štiri vlečnice z zmogljivostjo 3200 oseb na uro; vse proge so stalno vzdrževane in tep-tane. Celotni sistem žičnic je krožni, tako se lahko presmučajo vse proge.

Sam center vključuje tudi klasično in samopostrežno restavracijo, v bližnji Postojni pa so še hoteli Jama. Šport, motel Proteus in penzion Erarem.

CENIK:

- dnevna vozovnica – od 9. ure do mraka 150 dinarjev
- poldnevna vozovnica – od 9. do 13. ure 100 dinarjev
- sedemdnevna vozovnica od 9. ure do mraka 750 dinarjev
- točkovna vozovnica: 1 točka 1,50 dinarja

Za posamezne žičnice je potrebno naslednje število točk:

- vlečnica »Zajček« 6 točk
- vlečnice »Košuta«, »Srna«, »Jelen« 7 točk

Vse dnevne vozovnice veljajo za vse žičnice brez omejitve voženj.

Cene točk so stalne ter veljajo za vse dneve v tednu.

Izposojanje športne opreme:

- smuči s palicami in smučarskimi čevlji dnevno 140 dinarjev.

Zima na Pokljuki (foto: Janez Zrnec)

naravni zakladi slovenije

Velikonočnica

Le kdo se po zimskih dneh ne razveseli pomladanskega cvetja: mičnih telohov, živo rumenih blazin trobentic ali dišečih vijolic! Poleg običajnejših znanilcev pomladi pa je med zgodnjim cvetjem tudi slikovita posebnost slovenske flore – velikonočnica (*Pulsatilla grandis*).

Konec marca ali v začetku aprila se pojavijo privlačni pokončni cvetovi. Sestavlja jih šest svetlo vijoličastih cvetnih listov, sredi katerih žarijo številni rumeni prašniki. V času cvetenja so razviti le črtalasti ovršni listi, dvakrat pernatno deljeni zeleni pritlični listi pa poženejo šele pozneje. Zunanja stran cvetnega odevala, ovršni listi in steblo so gosto svilnato dlakavi, kar daje rastlini ne le večji čar, ampak jo tudi varuje pred spomladansko zmrzaljo.

Pustimo suhoparen botanični opis ob strani, saj nam slika zgovorneje predstavlja privlačnost velikonočnice in si raje pogledimo, zakaj jo uvrščamo med posebnosti slovenskega rastlinstva, med naše naravne znamenitosti.

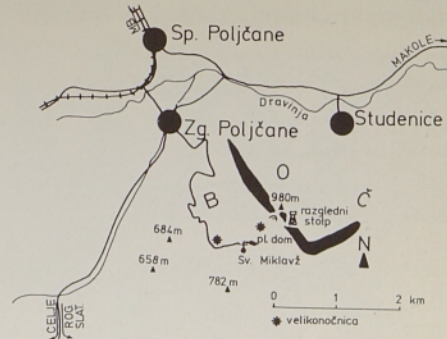
Velikonočnica je predstavnica panskonske flore, zato je v Sloveniji redka, saj uspeva pri nas le na Boču in okolici. Rastlina pa ni samo redka, ampak tudi ogrožena. Marsikoga so zamikali čudoviti cvetovi, da si jih je natrgal ali, kar je še huje, izruval za svoj vrtiček. Poleg tega so jo tudi pomotoma izkopavali kot zdravilno rastlino in pri tem uničili tretjino rastišča. Ko so na Boč speljali še avtomobilsko cesto, je kazalo, da bo na tem najbolj dostopnem rastišču kaj kmalu iztrebljena. Na srečo se ta črnogleda misel ni uresničila.

Planinci in domačini se danes zavedajo pomena rastline, ki ohrani svoj čar samo na naravnih rastiščih. S svojim zgledom opozarjajo tudi manj vzgojene obiskovalce Boča, da lahko velikonočnico opazujemo le z očmi in s fotoaparatom. Mimogrede, velikonočnica je z zakonom zavarovana že od leta 1949. Vendar je pravno varstvo uspešno zaživel šele z naravovarstveno vzgojo, tako da danes lahko z veseljem napišem, da se je veliko-

nočnica na spodnjem rastišču celo razširila!

Zdaj ko smo dodobra spoznali to našo izjemno spomladansko rastlino, izdajmo še, kako pridemo do nje. Iz Spodnjih Poljčan vodi do planinskega doma avtomobilska cesta, tik ob njej pa je na začetku travnika pri Sv. Miklavžu eno izmed rastišč. Še bolj bomo doživeli Boč, če se bomo na »štajerski Triglav« napotili peš: bodisi iz Poljčan čez Babo, iz Kostivnice čez Pečico ali iz Makol oz. Rogaške Slatine mimo lovske koč pod Plešivcem.

Peter Skoberne

V Sloveniji uspeva velikonočnica le na Boču in v njegovi okolici (foto: Peter Skoberne)

slovenija v mojem objektivu

Foto:
Peter Skoberne

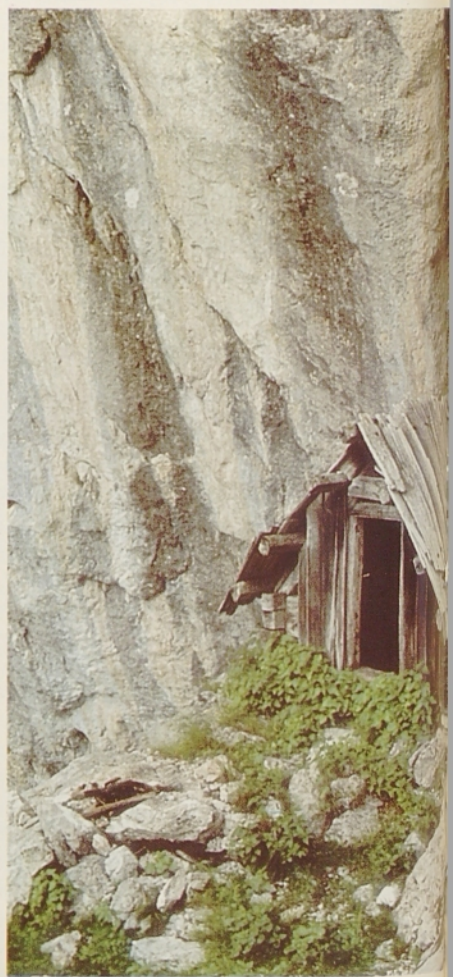

Vezenine pri Knezovih v Robanovem Kotu

Notranjost Knezove domačije

Opuščen Robanov pastirski stan pod Ula

11 130327

**rodna
gruda
slovenija**

english section

*RODNA GRUDA, Magazine
for Slovenes Abroad, Cankarjeva
1/III, 61001 Ljubljana, Slovenija-
Yugoslavia Tel. 061/23 102*

*Published by Slovenska
izseljenska matica, Ljubljana
Editors: Jože Prešeren
(Editor-in-Chief)
and Jagoda Vigele.*

*English translations: Milena
Milojević-Sheppard, M. A.*

*RODNA GRUDA is published
monthly. Numbers 8 and 9 are
published together as a
double issue.*

*Yearly subscription for overseas
countries is 11.— U. S., 13.—
Canadian or 10.— Australian
dollars. Payment can be made
direct to our Account. No.
50100-620-010-32002-2818/5 at
Ljubljanska banka, or by
international money order, or
by check — payable to
»Slovenska izseljenska matica«
— in a registered letter.*

The „Slovenska izseljenska matica“ Awards

On November 26th, 1981, in honour of the Day of the Republic, the „Slovenska izseljenska matica“ awards were presented to numerous Slovene society workers for their longstanding contributions towards the closer linking-up of Slovene emigrants with their native-land. The ceremony took place at S. I. M.'s head office in Ljubljana. Similar awards were made to numerous Slovene emigrants' societies on all the world's continents, in recognition of the contribution of these societies in the preserving of Slovene cultural traditions abroad. The awards to the Slovene emigrants' societies in South America were presented by the

president of S. I. M., Stane Kolman, during his recent visit there, whereas the awards to the Slovene emigrants' societies in the Western European countries were made by a member of the executive committee of S. I. M., Bojan Lubej. Some of the Slovene societies in Canada had their awards presented to them by the Vice-President of S. I. M., Marjan Osolnik.

The distribution of awards was made by Slovenska izseljenska matica on the occasion of this year's 30th anniversary of its foundation. The distribution was made in accordance with specially prepared regulations.

News

Jubilee of Slovene Economic Association in Italy

It is 35 years since Slovenes in Italy established their own economic association, whose main object is to protect the rights of Slovenes in Italy in the economic field. Ever since it was first set up, the association has been enthusiastically promoting trade across the border, and has been the go-between in economic interests.

Today the Slovene economic association has got a number of efficient technical services, which carry out work for the members of the association and also provide expert assistance in relations with the administrative authorities of the province of Friuli-Venezia-Giulia.

Gold Jewellery Exports from Majdenpek

In just the two months of August and September last year the Majden-

pek enterprise exported gold jewellery to the value of 280,000 dollars. During these two months this enterprise exported more than in the first six months of last year. Most of the gold-jewellery was exported to the United States and France.

Satisfactory Trends in Slovene Foreign Trade

During November 1981 data were published by the Slovene Office of Statistics which indicated that the value of exports from Slovenia had increased by 17 % with respect to September 1980, and by 29 % with respect to October 1980, whereas imports were 19 % lower in October 1981 than in October 1980.

Industrial manufacturing increased somewhat slower last year in comparison with previous years, the main reason for this being that there was less imported repro-material available.

Exports of Cranes by "Metalna" of Maribor

Workers in the "Metalna" enterprise of Maribor are looking for new markets abroad to which they could sell their building cranes. So far 30 have been sold to Iraq, and some to Libya and Jordan. There is strong international competition for such sales on these markets, but all the same there are good possibilities for further sales. They are paying most attention to research of the markets of Jordan and Kuwait. "Metalna" has increased its external trade activities in comparison with the same period of the year before last, up to the end of October, by 30 %.

Women's Blouses Exported to Sweden

In comparison with last year, "Vezinina" of Bled has increased its exports by almost 50 %. A considerable portion of these exports were sold to the clearing-countries, but exports to the western countries have increased, too. Together with this increase in exports there has been a corresponding increase in the total financial realization of this working organization. The Slovene textile-manufacturing industry, which exports a lot of what it makes, depends a lot on the import of repro-material.

"Krka" of Novo Mesto Awarded the "AVNOJ" Prize

Last year the factory of pharmaceutical products, "Krka" of Novo mesto, won the highest Yugoslav award, the "AVNOJ" prize, for its working successes over the last 25 years. The factory developed out of a small laboratory into a modern and technologically highly-developed factory of pharmaceutical products. Today 32 % of the enterprise's workers have university education, which is a guarantee for future achievements.

"Krka" has production-plants spread out in several parts of Slovenia, Yugoslavia and the world, so that its new factories are situated in the lesser developed regions. Apart from the factory at Novo mesto there are factories at Ljutomer, Svrlijig in Serbia and in Kenya (Dawa).

There is also a scientific institute within the framework of the factory's organization, where the factory's own technological processes are developed. A large contribution towards "Krka's" sales successes in 71 countries on 7

A student hitch-hiking in Ljubljana on a week-end (photo by Janez Zrnec)

continents is due to this institute. Last year exports amounted to a value of 60 million dollars.

Over the next years it is intended that a new plant for the production of batalactamic antibiotics (semi-synthetic penicillins) be built, for which there is a large demand in the world. The sale of this medicine on the markets of the world is guaranteed in advance.

Equipment Made by "Hidromontaža" for Libya

Last year "Hidromontaža" of Maribor started to manufacture equipment for three building-sites in Libya. First, 66 accommodation and storage cabins were sent for three settlements. It is already for the third year now that "Hidromontaža" is taking part in the construction of the largest industrial building-site in Libya, the petrochemical complex at Ras Lanuf. When the new settlement has been built "Hidromontaža" will start work on the building-site at Marsa el Bregi, where two desalination plants are being built. The value of all these works is three million West German Deutschmarks. Soon work is to be started on a new building-site, a lime-production plant. "Hidromontaža" will be paid 9 million West German Deutschmarks for the mechanical and electrical engineering works.

"Geološki Zavod" — Known Here and Abroad

"Geološki zavod", or the Geological Institute of Ljubljana, celebrated its 35th anniversary at the end of last year. On this occasion new business and storage premises were opened. In the new premises it will be possible to carry out maintenance of equipment, and to manufacture drilling crowns, chisels, blades, etc.

"Geološki zavod" of Ljubljana has made a name for itself both in Yugoslavia and abroad. A total of 2900 workers are employed there, from workers with acquired skills to doctors of science. Every year work is carried out on approximately 1000 sites at home and abroad. The Geological Institute is known in 17 countries, and in recent years over a third of their realized income is earned abroad.

Ljubljana's Plastic Surgery Experts are among the Best in the World

"I am impressed by the good organization and work of the Clinical Centre in Ljubljana," said Professor Dr. H. E. Kleinert, the head of a well-known clinic for surgery of the hand in Louisville, USA. "At the same time I must admit that your plastic surgery experts are among the best in the world."

This compliment, paid by Prof. Dr. Kleinert during a break between lectures of the hand surgery course held at the Clinical Centre in Ljubljana, is all the more important since it was Prof. Dr. Kleinert who, thirty years ago, carried out pioneering work in introducing micro-surgery techniques and surgery of the hand. Apart from American doctors, five hundred doctors from all over the world have been trained in this extremely exact and demanding kind of surgery. Among them there have been two Slovenes, Dr. Marko Godina, and Dr. Janez Bajec, who is still training there.

Today there are eleven doctors working at the Clinic for plastic surgery and burns at Ljubljana's Clinical Centre. Eight of them are specialists who have increased their surgical knowledge by specializing at world-famous clinics for plastic surgery. After the Second World War when, on the initiative of Prof. Dr. Božidar Lavrič, surgery in Ljubljana was divided into seven specialist fields, plastic surgeons began to deal with surgery of the hand, apart from the treatment of congenital malformations and other injuries and scars.

In Ljubljana there was thus formed the first group of specialists who were primarily engaged in operations of the hand, which made up 60 % of all cases where surgical aid was necessary. Operations performed under the microscope made possible the transplantation of fingers, and the micro-surgery technique facilitated the transplantation of the epidermic and subepidermic layers from one part of the body onto another. The latter kind of transplantations have opened up new possibilities in other branches of surgery, too.

Plastic surgeons are, of course, aware of the fact that in order to promote progress in their field the widest possible exchange of specialist experience is necessary. Thus the fourth course on hand surgery recently held in Ljubljana was attended by one hundred surgeons, thirty of them being specialists from abroad. Apart from Prof. Dr. Kleinert, another world-famous specialist in hand surgery, Prof. Dr. M. Lister took part in the course. He had visited Ljubljana for the first time four years ago when he was impressed by the highly-developed micro-surgery here, particularly with the micro-surgery of the brain. It is interesting to mention what Prof. Dr. Lister, a British specialist at present living and working in the United States, told us about the organization of the Yugoslav health system:

"Since I'm a Scot, who received his medical training in Great Britain and

also worked in that country for a long time, I am familiar with the British type of national health hospitals. While working in the United States I came to know well the American private clinics, too. But I must say that the Ljubljana Clinical Centre is something special. It has retained the conscientiousness of doctors which has disappeared from the state clinics in the West and, at the same time, it has reached the high professional level of the most prominent Western private clinics. The clinic for plastic surgery in Ljubljana, which has been developed within the socialist system, has attained such results that it has become recognized and famous all over the world."

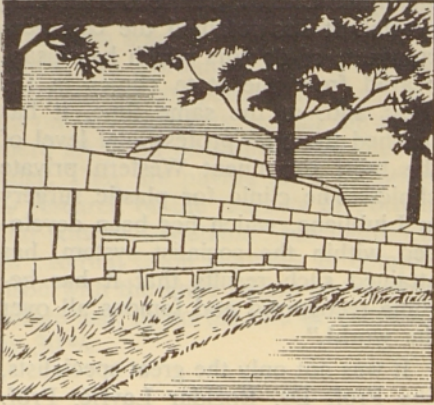
It was not only the great specialists, like Prof. Dr. Božidar Lavrič, Prof. Dr. Mirko Derganc and Prof. Dr. Franjo Zdravič who contributed a great deal towards the progress of plastic surgery in Ljubljana; the organization of the Clinical Centre itself has played an important part in its success as well. A specialist in plastic surgery from Malmö, Prof. Dr. O. Eiken, for instance mentioned that »in Sweden, where plastic surgeons have been organized in special teams for the last twenty years, there is one centre for plastic surgery for every million inhabitants. In each centre there are four or five specialists on duty day and night. The teams on duty are in constant contact with other university clinics. Thus they are able to cooperate with the latter's orthopaedists and traumatologists and use all their diagnostic equipment." The organization of the Clinical Centre makes possible such cooperation, too.

Micro-surgery requires expensive medical equipment, microscopes and special sets of micro-instruments, all of which mostly have to be imported. The operations themselves usually last a very long time and are extremely demanding from the professional point of view. "The re-implantation of eight fingers takes, for instance, twelve hours. The operating team includes five specialists, at least two anaesthetists and all the assistant medical personnel," Prof. Dr. Franjo Zdravič told us. "Although Miroslav Krleža (one of Yugoslavia's greatest literary figures) is not a doctor, he has said that the human hand is such a perfect work of Nature that it is not possible to take away or add anything to it. It is thus necessary to keep it just as it is. Therefore the price for such an expensive and demanding operation is justified by the fact that after it has been performed the patient can work with his hand again, whereas without the operation he would remain an invalid."

Škofja Loka

Through the American jungle

161. The journey by train from Trieste to Ljubljana was a wonderful experience. It was spring. The farmers were working in the fields. Louis was glad to be in Slovenia. Ljubljana, which had once seemed to him a big city, appeared to be small this time. Neither time nor war seemed to have changed it essentially.

In the evening, when Stella, tired, had gone to bed, he set out from the hotel to roam through the town. The narrow streets were dark and quiet. The ancient Roman wall seemed slightly more dilapidated than before, but the same old castle still dominated the town. The only change he was able to notice was a twelve-storey skyscraper being built in the centre of the town.

164. They began walking homewards, along the meadows. At Blato there was a crowd awaiting them, too. Among them Adamič recognized some of his aunts and cousins. Nobody said a word. They let him hurry on home.

Mother was waiting in front of the house. When he caught sight of her he felt a pang in his heart. She had grown old. She used to be a strong, young woman. Now her hair was grey and her cheeks hollow.

She embraced him and he regretted not having written to her more often.

162. Louis was seeking the traces of his youth. He returned to the hotel excited, and could not go to sleep for a long time. Next morning when Stella and he entered the hotel lobby they caught sight of two young men nervously pacing up and down.

They were Louis' brothers, France and Jože, high-school students. His mother had sent them to meet Louis.

"The whole village, in fact the whole of our valley, is talking only about you. Mother and our sisters have hardly slept during the last few days. Everybody is anxious to see you."

And Louis suddenly realized that in all those years he had meant much more to his family than his family had meant to him.

165. Then his father approached him. He held out his shaking, wrinkled hand. He smiled and said: "You have come at last. Welcome, my son."

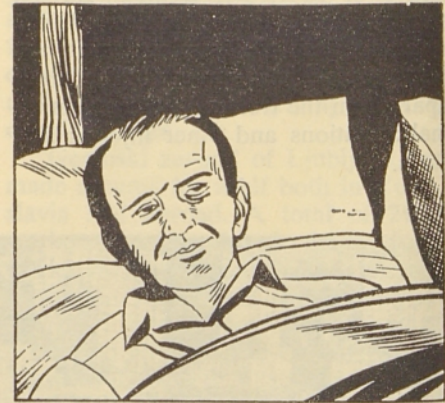
Four girls were leaning against the wall of the house. They were his sisters Tončka, Pavla, Poldka and Anica. The last to bid him welcome was his sister Mimi, now a nun, Sister Manuela.

They entered the house which had been somewhat improved but had not changed essentially. The table was laid and loaded with food. They sat down around the table. Nobody could eat or drink, they were so overcome with emotion. They all felt embarrassed because of Stella, who could not understand Slovene. But soon they were won by her simplicity.

163. At the Grosuplje railway-station there was a crowd of elderly farmers, women, young men and girls, all dressed in their best, and some girls wearing national costumes. They were standing quietly. The writer did not know any of them but some of the faces reminded him of faces from his youth.

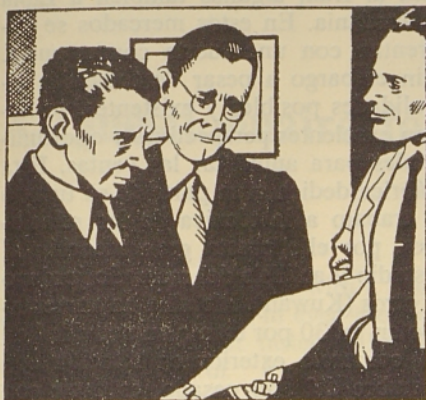
This was a magnificent, sweet and painful moment. The people surrounded him, but kept a respectful distance, and here and there a hand stretched out to him. Then two young men stepped in front of him. They were his brothers Stane and Ante.

166. In the farmyard and in the orchard people — from his and the neighbouring villages, friends and relations — began to gather. Adamič, his brothers, Stella and one of the sisters stepped out of the house. At first the farmers were restrained as they thought behaved such a famous man, but soon they began to shower him with questions. There were also a few who had been to the States and they wanted to know how bad the crisis in America really was.

In the evening, when they had all gone, the writer sat for a while alone with his mother.

Then he went to bed. The sheets were made of coarse home-woven linen. It was the same bed that he had been born in.

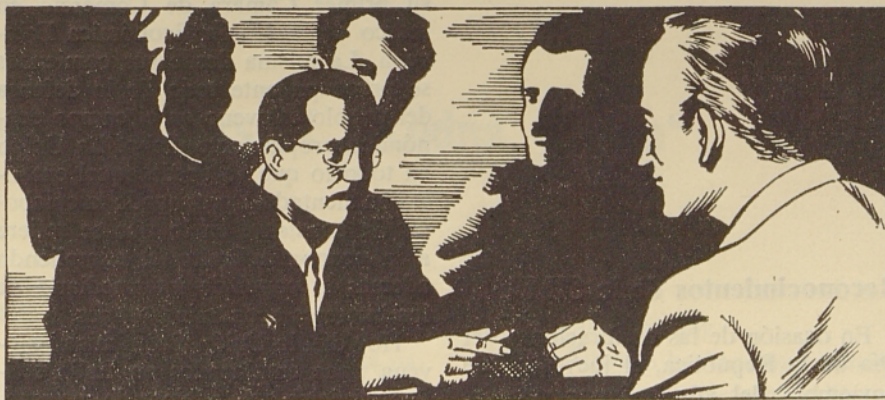

167. Louis Adamič and his wife would have liked to stay at Blato for a few weeks, but soon lots of reporters started arriving at Blato. They asked Adamič about life in America, about his first impressions in Iovenia. Letters and telegrams kept coming in, inviting him and his wife to various places all over Iovenia. In order to be able to accept at least some of these invitations they moved to Ljubljana.

A group of journalist and poets first took them to Bled. Then followed several social gatherings, and visits to concerts, opera and theatre performances. In this way Adamič made acquaintance with the leading Iovene literary figures Oton Župančič, Juš Kozak and others.

Adamič and his wife tella first travelled to Montenegro, where they stayed at Galičnik for some time. Then they visited Dalmatia, making stops in Split and Dubrovnik, and then hurried on to Sarajevo. From there their travels took them to Macedonia and then, via Kosovo, to Belgrade and Zagreb. They were given a warm welcome everywhere and had made a lot of acquaintances and friends, among whom there were many who had experienced purges and torture. met told him. "You can do that. The world must know."

168. Every time he met a friend of his in the street or entered a café he was surprised at the fact that everybody spoke in whispering tones. He knew that Yugoslavia was under dictatorial rule and that all activities were subject to strict censorship, but he had not realized what dictatorship really meant.

"The waiter who served us could be a police agent. And the flower-girl could easily be working for the police, too," his friends explained to him. "You must be careful."

"I'm an American citizen," laughed Adamič.

"It is true that, legally speaking, you are safe, but nevertheless an accident might happen to you," they warned him.

170. The Belgrade regime was getting more and more anxious about what kind of a book Adamič was going to write about Yugoslavia. A government official offered considerable financial aid (amounting to as much as two thousand dollars) if Adamič would be willing to write in his book that the people were enthusiastic about the regime. When he refused this he was offered a high national decoration, the Order of the White Eagle. He refused to accept that either. Then the regime chose a different method.

In a Belgrade newspaper there appeared an interview with Adamič, citing his words of praise for the situation in Yugoslavia.

169. Among his new friends were Boris Kidrič and Edvard Kardelj. They told him about the oppression by means of which the authorities were trying to stifle any dissident ideas. Prisons were crowded with people who were being tortured in order to make them betray their companions. A lot of political prisoners were executed without a trial.

Adamič listened and made notes. "Write about how you were arrested and tortured" he told the 20-year-old student Edvard Kardelj. Now he no longer wanted to make a trip to Italy. He decided to travel around Yugoslavia instead.

"Write a book about Yugoslavia, about the oppression, about the exploitation of the workers, and the terrible position of the peasants," a lot of people he had

171. Although feeling great indignation and contempt. Adamič asked to see the king. The latter was, after all, one of the three dictators in Europe at that time. Mussolini reigned in Italy and in Germany hundreds of people were being arrested and killed at Hitler's orders.

Adamič's meeting with the king was not a pleasant one.

In spite of the fact that not a year had passed since he had left America, the writer wanted to return. He visited his family at Blato and took his leave of them. A young peasant who had come to see him told him: "Write the whole truth about the situation in our country even though that would mean that you won't be able to visit your native country as long as this regime is in power."

Reconocimientos de la SIM

En ocasión de las celebraciones del Día de la República, el jueves 26 de noviembre del año próximo pasado, tuvo lugar en la sede de la Matica eslovena (SIM) la entrega solemne de los premios y reconocimientos de la misma. Estos fueron entregados a un gran número de colaboradores y ex-empleados de la SIM por su larga y desinteresada labor en el campo social y por la ampliación de las relaciones entre emigrantes eslovenos y su madre patria. Parecidos premios, diplomas al mérito y reconocimientos fueron entregados también a un gran número de asociaciones y clubes de inmigrantes que actúan por todo el mundo. Este sería un pequeño pago por todo lo que esas instituciones han hecho y hacen por la cultura eslovena y por su colaboración y trabajo en el campo de las relaciones con la madre patria. También por la conservación de la cultura y tradiciones eslovenas en el extranjero. Los reconocimientos y diplomas correspondientes a los clubes y asociaciones que funcionan en Latino América, en especial en Sud América, fueron entregados a los mismos por el presidente de la SIM en ocasión de su reciente visita al continente americano. Stane Colman fué al efecto agasajado por todos los compatriotas que viven en las distintas repúblicas y países sudamericanos.

Los reconocimientos pertenecientes a los clubes europeos fueron en cambio entregados por el miembro ejecutivo de la CD de la SIM, Bojan Lubej. Mientras que los clubes del Canadá los recibieron de manos del vicepresidente de la SIM, Marjan Osolnik.

Los reconocimientos fueron instituidos por la SIM en ocasión de las celebraciones de su trigésimo aniversario. A tal efecto se redactó un reglamento especial con todas las consideraciones del caso.

Aniversario de la UEE

La Unión Económica Eslovena de Italia cumple un nuevo aniversario de vida. Hace ya 35 años atrás que los eslovenos emigrados a Italia fundaban su primer Cámara de Comercio en marco de la Unión Económica Eslovena. La misma desde sus comienzos se preocupa ante todo de la defensa del pueblo esloveno en el campo económico propiamente dicho. La Unión en todo lo que va desde aquel entonces ha alentado y propagado la colaboración conciente en lo que se refiere a la economía limítrofe, cumpliendo además el papel de intermediario de los intereses económicos afines.

Hoy día, la Unión Económica Eslovena tiene emplazados en Italia sólidos servicios qué, además de ser especialistas en el ramo realizan distintas funciones y brindan a sus socios todo tipo de ayuda. Aparte de esto se especializa en el campo de las relaciones que se realizan con las autoridades de gobierno, en especial las relacionadas con las regiones de Furlania y Venezia Julia.

Exportación de oro

Sólo en los meses de agosto y septiembre del año próximo pasado, se ha exportado desde el yacimiento de Majdanpek nada menos que 280.000 dólares de joyas de oro. La mencionada Cía. joyera exportó en los meses indicados mucho más que lo exportado en los primeros seis meses del año anterior. La mayor cantidad del oro exportable fue enviado a EEUU de N. América y a Francia.

Aumento de la exportación

En cuanto al movimiento de exportación hacia el resto de los países del mundo, el Instituto de Estadística de Eslovenia ha editado en el mes de nov. del año pasado, entre otros un dato muy importante. El que la exportación eslovena ha aumentado en un 17 por ciento más en relación al mes de sept. Es decir un 29 por ciento más que en octubre del 1980. La importación en cambio durante el mismo período fue de un 19 por ciento menor que la del mes de octubre del año anterior.

La producción industrial en cambio ha aumentado más el año pasado que en los años anteriores, pero eso sí de una manera muy lenta. La causa radica en particular en la falta y disposición de materia prima necesaria la cual es importada a su vez de otros países.

Grúas para la construcción

Ultimamente exportamos también al extranjero grúas para el ramo de la

construcción. En la firma Metalna de Maribor buscan siempre cada vez más ampliar las posibilidades de exportación de este tipo de grúas. Hasta ahora se han exportado ya más de 30 unidades al Irak, algunas también a Libia y Jordania. En estos mercados se enfrentan con una fuerte concurrencia. Sin embargo a pesar de todas las rivalidades posibles y existentes, se abren excelentes perspectivas y oportunidades para aumentar las ventas. Esta fábrica dedica gran parte de su tiempo y trabajo a la técnica de las relaciones, por ello presta gran atención al estudio y análisis del mercado jordano y otros (Kuwait). Metalna ha aumentado en un 30 por ciento su actividad en el comercio exterior en relación con octubre del año pasado, es decir con la exportación efectuada en el año 1980.

KRKA — premiada!

La fábrica de productos farmacéuticos KRKA de Novo mesto ha sido premiada el año pasado con la más alta condecoración yugoeslava: Premio AVNOJ por la exitosa labor desarrollada durante sus 25 años de existencia. Esta fábrica se ha convertido en lo que es hoy día, gracias al esfuerzo de todos. Sus comienzos fueron los espacios de un sencillo, modesto y pequeño laboratorio. Hoy día es una moderna fábrica de medicamentos con todos los adelantos técnicos necesarios, estos la hacen sea uno de los establecimientos fabriles de importancia y desarrollo. El 32 % de sus obreros tienen escuelas superiores, lo cual sin lugar a dudas es una verdadera garantía también para los éxitos futuros.

KRKA ha expandido su producción por Eslovenia, Yugoslavia y por todo el mundo. De tal manera que sus nuevas sucursales han crecido en las zonas de mayor necesidad y menor desarrollo. A excepción de N. Mesto tiene sus laboratorios y plantas de producción también en las localidades de Ljutomer, Svrlijig, Serbia y en el Africa (Dawa-Gana).

En marco a KRKA funciona también el Instituto de Investigación en el cual se desarrollan procesos tecnológicos propios. Gracias a sus servicios ha conquistado KRKA un amplio mercado de consumo. Sus productos se han emplazado ya en 71 países de todo el mundo. El año pasado exportó por un valor de 60 mill. de dólar. Krka piensa instalar una planta para la producción de antibióticos por los cuales en el mundo entero hay gran demanda.

A Questionnaire for the Readers of „Rodna Gruda“

In order to provide you with a magazine which would be in even greater accordance with your tastes and wishes, the Editors of „Rodna gruda“ have decided to ask you to fill out a questionnaire on the contents of our magazine as it is now and as you would like it to be in the future.

We, the Editors of „Rodna gruda“, pay special attention — as you have no doubt noticed yourselves — to contacts with our readers. We regularly receive your letters in which you express your opinions on the contents of the magazine as a whole, as well as on individual articles. Most of your letters are published in the magazine, so that other readers can read them, too.

For the first time we are now trying to collect your views on the content of our magazine on a wider scale, and in a more systematic way, so as to be able to bring „Rodna Gruda“ closer to your wishes and expectations. We are particularly interested to learn about differences of opinion with regard to the country you live in, your age, profession, etc. It is not important for us to know your name, but, of course, you can sign the questionnaire if you want to. The results, of course, will not be evaluated with respect to individual names.

The questions are not difficult and we hope that everybody will understand them. We do expect you to give us frank answers (since otherwise they would be of no value) and we also hope that as many of you as possible will respond. We would like you to do that fairly soon since the post takes quite some time and we would like to consider your suggestions in preparing this year's numbers of the magazine.

We regret that, due to technical difficulties, we are unable to provide you with a return postage-paid envelope. We therefore kindly ask you to spare the money for the envelope and stamp and return to us the filled-out questionnaire. After having analysed the filled-in questionnaire forms, we will let you know the results. Ten of the filled-in questionnaires will be

picked out by chance and their senders will receive nice book prizes.

1. „Rodna gruda“ is usually 44 pages long.

Do you find this number of pages

- 1 — suitable
- 2 — too few
- 3 — too many

2. We would like to know which articles you read regularly in „Rodna gruda“. Please indicate appropriately, to which of the following categories of readers you belong:

- 1. I read the whole or nearly the whole of the magazine
- 2. I read only individual articles
- 3. I only look at the photographs
- 4. I read only the articles in English/Spanish

3. If you read only individual articles, we'd like to know which ones (to be answered only by those who have encircled answer No. 2 of the preceeding question). I read the articles from the field(s) (more than one answer is possible) of:

- 3 — news from Slovenia
- 3 — culture
- 3 — the economy
- 3 — the Slovene national heritage and history
- 3 — feature articles on Slovenia and Yugoslavia
- 3 — fiction and general reading
- 3 — sport
- 3 — others (indicate which):

4. Considering your own interests, about which topics should be more written in „Rodna Gruda“ than so far? (More than one answer is possible):

- 3 — around Slovenia
- 3 — politics and international relations

- 3 — culture
- 3 — the economy
- 3 — Slovene heritage and history
- 3 — feature articles about Slovenia and Yugoslavia
- 3 — fiction
- 3 — light reading
- 3 — sports
- 3 — Slovenes around the world
- 3 — other (indicate which):

5. Since the wishes of the readers of „Rodna Gruda“ are quite diverse, please write in more detail what kind of articles on Slovenia, Slovene emigrants and Yugoslavia would you like to find in „Rodna Gruda“:

1 — about Slovenia

8 — I have no suggestions

2 — about Slovenes around the world

8 — I have no suggestions

3 — about Yugoslavia

8 — I have no suggestions

6. Do you think that „Rodna Gruda“ reporters and associates should visit our fellow-countrymen living abroad more often in order to write about them?

- 1 — yes
- 2 — no

If your answer is yes, which country, organization, society, group, town or

individuals do you think our reporters should visit and present them to the readers of "Rodna Gruda"?

7. How long have you been a subscriber to "Rodna Gruda"?

8. How many people read your copy of "Rodna gruda" apart from yourself?

- 1 — one
- 2 — two
- 3 — three
- 4 — more than three
- 5 — no one else

9. Your place of permanent residence

10. Your sex:

- 1 — male
- 2 — female

11. Your age group:

- 1 — up to 25 years old
- 2 — from 26—40 years old
- 3 — from 41—60 years old
- 4 — older than 60

12. Profession

13. Number of members of your family

14. Language in which you communicate within your family

15. When did you emigrate from Slovenia/Yugoslavia

8 — I was not born in Yugoslavia

16. What do you think of the idea of publishing "Rodna Gruda" (or a new Slovene magazine) entirely in the English language, intended for the descendants of Slovene emigrants in the overseas countries?

- 1 — a magazine in English is necessary
- 2 — a magazine in English is not necessary
- 3 — the "English Section" now published in "Rodna Gruda" suffices
- 4 — a section in the language would be necessary, too
- 9 — I don't know

Any other remarks, suggestions, wishes:

Ljubljana — a motif of the centre of the City (photo by Janez Zrnc)

Robanov Kot, v ozadju Ojstrica

Clusijev svišč

Pustne norčije

Ploharji

Slovo od zime ni bilo oznanjeno zgolj s pustnimi norčijami. Ponekod je bilo opravljeno še le z vlačanjem ploha. Borovo gostüvanje je moč po nekaterih tolmačenjih že uvrstiti kot eno od variant starega obredja – vlačjenja ploha ali drevesa, ki so ga poznali oziroma ga poznajo še marsikje po Evropi.

Ploh so vlekli fantje, redkeje tudi dekleta. Ta za kazen, ker se niso omožila. Tako poroča Janez Vajkard Valvasor o vipavskih fantih, ki so napravili z dekleti, za katere so vedeli, da jih štejejo že blizu trideset let, pa še niso oddane, pravo kupčijo. Če so hotele plačati, jim ni bilo treba vleči ploha, če ne...

Včasih so fantje sneli večna vrata in vpregli vanje dekle. To je moralo z njimi skozi vas na pepelnični dan. Jasnó je, da nobena ni hotela za »osla«, zato so se začeli namesto njih ponekod pojavljati preoblečeni fantje. Ti so to opravili zgolj za šalo in ob petju najrazličnejših porogljivih pesmi.

Podobna kazen je doletela fante v Poljanski dolini, če se tja do tridesetega leta še niso oženili. Takšnim so navezali ploh kar na hrbet. Z njim je moral skozi vso vas, radovednežev in nagajivcev pa tudi ni bilo malo ob njem. Tudi v bližini Ljubljane, na Orlah, je bila še nedolgo tega znana ta navada. Tod so vlekli ploh od pustnega torka na pepelnico in pri tem glasno jokali, kričali, ropotali, razgrajali...

V Mokronogu na Dolenjskem so pripeljali fantu, ki je ostal sam – slamnato babo, dekletu pa, ki je imela fanta ali pa tudi ne in se ni poročila do pusta, ploh ali dedca, kot so rekli.

Tudi v Metliki so že konec prejšnjega stoletja vlekli ploh po mestu. Na njem je pisalo: »Prišla je pepelnica, ostala si samica, oh, oh, še boš vlekla ploh«. Ponekod pa so za tovrstne norčije uporabili kar korito. V Dvoru so posadili v korito najstarejšega še neporočenega vaškega fanta in ga vozili po vasi vse dotlej, dokler se ni odkupil. Da je koj odštel denar, vsi zlahka verjamemo, saj nihče ni bil rad predolgo zasmehovan v koritu. Veliko za-

Na borovem gostüvanju

bave so si znali marsikje narediti tudi s plohom, ki so ga prislonili na vrata. Seveda so bila to vrata tistega dekleta, ki se še ni poročila, oziroma je bila najstarejša neporočena v vasi. Tako so jim fantje kaj radi zagodli v metliški okolici, pa tudi v Radovljici, v Draščah in še kje.

Slamnato dekle

Najbolj svojevrstno pa je vlačenje ploha v Ziljski dolini. Tod so na pustni torek dekleta vlekla skozi vso vas drevesno deblo ali hlod, na katerem je bila »priklenjena« velika slamnata lutka-dekle, ki so jo ob koncu vrgle v vaški vodnjak. Navado je moč povezati tudi z odganjanjem zime, pri čemer imajo neplodna tla za prisposodbo slamnato punco, drevo pa ponazarja bližajočo se pomlad kot čar rodovitnosti, kot so pravili in verjeli v teh krajih.

To je moč dopolniti še s staro, a že davno pozabljeno zgornje štajersko šego. Če ni bilo v vsem letu nobene poroke, so tod fantje oziroma fantov-

ski svet poklicali na pomoč drevo – staro čarodejno sredstvo za rodovitnost, kot je zapisal v svojem zapisu Boris Orel ob popisu starih slovenskih ljudskih običajev. Šli so v gozd, poiškali veliko, lepo raščeno drevo, ga okrasili ter ga v slavnostnem sprevodu privlekli v vas. Na drevesu ni smel manjkati tudi sodček vina. Ko je bilo drevo v vasi, so okrog njega zaplesali, zapeli in se poveselili.

Ploharjev je bilo na vseh koncih in krajih Slovenije veliko. V okolici Pragerskega so vlekli namesto ploha kladó in to na dolgi vrvi, na Gomilskem pa je bilo treba vleči skozi vas vozno kolo. Na njem sta bila pritrjena slamnata nevesta in ženin. V Bohinju je bil narejen ploh iz krajnikov, tako kot svinjak, v njem pa je sedel godec s harmoniko. Na vzhodnem Štajerskem je moralo dekle sedeti v svinjskem koritu. Da je marsikatera ob misli na moža in sramoto, ki jo je spremljala v koritu, potočila solzo, je razumljivo. Morale pa so jokati tudi šeme, kot je to terjala navada v okolici Ptuja. Šeme so vozili v koritu, te so namreč prevze-

le mesto neporočenih deklet in fantov. Jokale so tudi v belo oblečene device – v dekleta našemljeni fantje, ki so vlekli za orači korito. Taka je bila navada v Slovenskih goricah, kjer so bili neporočeni fantje in dekleta zmerjani in kritizirani, češ da delajo vasi sramoto.

Nič manj hudo ni bilo za dekleta, če so ji narisali na hišna vrata ali pa kar na hišo slamnatega moža ali pajaca. To so počeli recimo v Grahovem, kjer so včasih namesto tega razbili pred oknom samskega dekleta oziroma dekleta, ki se ji je poroka razdrila, star zabojo, šema pa je pri tem javkala, kot navaja v svoji knjigi Vinko Mödern-dorfer: »Mar bi bli voličke prodal, da bi Micki za doto dal'.«

Orači

Podobno kot o ploharjih bi se dalo pisati tudi o oračih. Poznavalci starih ljudskih navad obe povezujejo oziroma menijo, da prva pogojuje drugo. Pustni orači so bili svojčas doma na Gorenjskem, na Dravskem polju, in v Slovenskih goricah. Danes pa jih komajda opazimo še kje v spremstvu pustnih povork.

V knjigah je omenjana ta stara navada iz Ptuja, in to leta 1897. Tedaj so se na pustni torek pojavili navsezgodaj, za pokanjem fašenka, tudi orači. To so bili mladi fantje, lepo oblečeni. Krasili so jih pisani trakovi za klobukom, na hrbtu pa so imeli navzkriž privezane svilene robce. Včasih jih je bilo šest, včasih osem. Vlekli so majhen plug. Spremljal jih je možak, ki se je preoblekel v grdega šepavega dedca s košem na hrbtu. Vanj je dajal darove. Orače je spremljal tudi Kurent – za obrambo so rekli. Včasih je bil v povorki še priganjač z bičem, vedno pa ne. S plugom so fantje zavili prav na vsako dvorišče ter z njim nekajkrat zaorali. Plug je običajno držal Kurent. V nastale brazde je eden od fantov – poberač se mu je reklo, vsejal »repno seme«. Največkrat je bil to pesek. Drugi je brazdo kaj hitro pograbil. Vsi pa so začeli na dolgo in široko zatrjevati, da bo tod zrasla debela repa, a le če bodo zanjo zvečer plesali. Gospodinja jim je, predno so odšli naprej, še kaj dala, največkrat je bila to klobasa ali jajca ali oboje.

Malce drugačno je bilo pustno oranje v Lancovi vasi. Tu so vlekli orači plug, ki je imel na vrhu pritrjeno majhno desko, ali pa je bil dopolnjen z majhnim lesenim odrom. Na tem je stal mlad kmečki par.

Orači niso manjkali tudi pri kostanjeviški pustni šemariji, ki je bila še posebej hrupna in norčava. Pojavili so

se na pustni torek – Kostanjevčani so praznovali slovo od zime od nedelje do srede – in vlekli po cestah plug. Fantičev je bilo vse polno, plug pa je vozil plužar, ki je od časa do časa snel vlečno vrv s kavlja, da je vsa vprega popadala »na nos«.

Babo žagajo

Med pustne norčije sodi tudi šega – »babo žagajo«. Marsikje so svojčas natanko vedeli, kaj pomeni, če kdo reče »babo žagajo«. Včasih je šlo za slamnato, papirnat ali kako drugače upodobljeno babo. To omenja že Tomaž Linhart v svoji zgodovini Kranjske in pravi, da gre za smešno govoricco, češ, da sredi polja baje staro žensko iz vasi vodijo in jo čez pol žagajo.

Iz drugih zapisov pa se izve, da so babo žagali tudi v Trziču, Mariboru, Ptuj, Podčetrtku, v novomeški okolici, v dolini Notranjske Bistrice in še kje. In to na predpostno sredo. Dan ni bil tako strogo določen, важно je bilo le, da se to opravi ob koncu zime ali v začetku pomladi.

V okolici Ilirske Bistrice so prav tako poznali šego, le rekli so ji malce drugače. Tod so veliko slamnato žensko prepilili in še konec prejšnjega stoletja pripovedovali o tem, da je piljenje babe tudi resnično bilo. V Ptuj, so to storili na pustni torek in razpolovljeno babo nato vrgli v Dravo.

Marsikje so namesto narejene slamnate babe narisali to kar na desko ali hlod. Nato pa tega prežagali. Včasih je zadoščal že list papirja, na katerem so narisali žensko postav in ga prerezali. Zanimivo je, da so v Bohinjski Bistrici zadnjikrat žagali babo na predpostno sredo še sredi vojne – 1943. leta. Ta je bila narisana na papirju, papir so zvili in ga z majhno žagico prežagali.

V Kamni gorici so si fantje babo izklesali kar v gozdu. Opoldne so šli v gozd za vasjo in zarezali v hlod obliko ženskega telesa in hlod nato prežagali. Tu in tam je bila šega uperjena tudi proti starim ženskam v vasi. Ščasoma pa je hlod ponekod zamenjala kar nit. Že ta je zadoščala, da so jo prerezali in s tem naznanili, da se je post preklal na dvoje. Vrvico so prerezali na Koroškem, v Strugi pri Rožu pa so napeli preko mostu nit in koga, ki je pozabil, da je predpostna sredo, nagovorili, da jo je prerezal. Iz tega so se potem še dolgo norčevali. Pa tudi vsi tisti, ki so nevede, da žagajo babo prežagali hlod, so bili deležni posmeha; ponekod so morali odšteti nekaj celo za plačilo.

Na panjski končnici

Z žaganjem babe je na Slovenskem povezanih še mnogo pripovedk, verovanj in nagajivih prigod. Doživeli so jih tisti, ki so pozabili, da je predpostna sredo in bili zato ob kosilo. Otroci v Prekmurju niso nič kaj navdušeno čakali ta dan. Bali so se namreč v starca našemljenega moža, ki je hodil po vasi z veliko žago na rami. Grozil jim je, da jih prežaga. V okolici Šentjurja nad Kumom pa so poslali nevedneža že pred zajtrkom v kozolec. Naročili so mu, naj stopi na enajsto lato in prisluhne. Moral bi slišati, kako v Ljubljani babo žagajo. Pa zagotovo ni slišal drugega kot smeh tistih, ki so mu medtem pojedli štruklje ali kaj drugega, kar je bilo na mizi.

V Ovsish pri Podnartu so hiteli vsi gledat, kako babo žagajo. Zato so imeli »krepak« razlog, saj so menda tedaj leteli rožiči, fige in pomaranče naokrog.

V Borovljah, tudi v Rožu, so imeli posebno navado, ki bi jo z »babo žagajo« kar težko primerjali. Šlo je namreč za to, da se je v poseben meh spravil kak močan vaški fant. Meh so nabasali s senom, okoli pasu pa fantu obesili še nekaj svinjskih mehurjev polnih krvi. Možak je nato oblekel več suknjičev, čez obraz pa nataknil masko, ali pa se namazal s sajami. Tako našemljen je krenil skozi vas. Zaletaval se je pri tem na vse strani, dokler ga vaški fantje niso ukrotili in mu razrezali trebuh. Kri se je ulila in smeja, tudi joka, ni manjkalo ob tem.

Žaganja babe pa niso poznali samo na Slovenskem. Šega je bila znana tudi v mnogih drugih deželah vse od atlantskih obal Portugalske do slovenske-hrvaške meje, še posebej v čisljih pa v nekaterih krajih Italije. Pripovedovanj o tem se je ohranilo precej – večinoma zapisanih, nekaj pa tudi likovno izpovedanih. Žaganje babe lahko razpoznamo tudi na eni izmed panjskih končnic (hranijo jo v Slovenskem etnografskem muzeju v Ljubljani). Ta poslikana deščica z motivom žaganja babe je nastala nekje na Gorenjskem leta 1865.

Vinske trgatve

Ena od oblik veselic na Slovenskem

Slovenci smo družabni in si znamo poiskati priložnosti za zabavo. Večja je družba, bolj je lahko veselo. Ob ohceti, žegnanih ali ličkanju se je svoj čas lahko zabavala vsa vas. Že več desetletij pa naše družabno življenje spremljajo »vrtne veselice«, prireditve, ki privabljajo goste iz vseh družbenih slojev. Prirejajo jih razna društva, v poletnem času, vedno na prostem. Gostom postrežejo s hrano, pijačo in poskrbijo za ples. V Ljubljani so postale značilne v 19. stoletju, ko so že delovala številna liberalna in klerikalna društva, na podeželju pa nekoliko kasneje, proti koncu 19. in v začetku 20. stoletja. Tedaj so se društva pod vplivom mesta začela ustanavljati tudi tu in so postala osrednje gibalno vaškega kulturnega in družabnega življenja. Gasilska društva so bila najpogostejša in so veselice največ prirejala. To so bile nepolitične organizacije in ljudem zelo potrebne, zato so bili gasilci najbolj priljubljeni, njihove prireditve pa najbolj obiskane. Tradiciji prirejanja vrtnih veselic so ostali zvesti vse do danes in ni čudno, če ob besedi »veselica« nehotе pomislimo nanje in na njihove prireditve.

Z veseliciami so društva želela obožati svoje blagajne, toda to ni bil vedno edini cilj. Treba je poudariti, da je bilo na podeželju manj priložnosti za razvedrilo kot v mestu. Vaška društva so jih pogosto prirejala prav iz tega razloga, posebno če so bili ljudje v društvenem vodstvu veselih značajev. Mnogi posamezniki so želeli razgibati družabno življenje. V želji, da bi se njihova prireditve razlikovala od ostalih, so med potekom veselice prirejali razne družabne igre, igre na srečo in nagradna tekmovanja; npr. tekaška tekmovanja v vrečah, tekmovanja v plezanju na mlaje, tekmovanja v balinanju itd.

»Vinske trgatve« so vrtno veselice z zelo značilnim potekom. Njihova tradicija sega v prejšnje stoletje, morda še dlje. V Ljubljani so jih začeli prirejati v začetku našega stoletja, od tod pa so se razširile na predmestje in podeželje. Po vzoru prireditev iz vinorodnih krajev so jih množično prireja-

la razna društva in tudi gostilničarji. Trgatev je pri ljudeh vzbudila zanimanje. Z njo so si prireditelji povečali število obiskovalcev in s tem finančni uspeh. Vzroka za množično prirejanje trgatve pa ni iskati samo v finančnih uspehih, ki so jih zagotavljale te prireditve, temveč tudi v volji in veselju do dela nekaterih prirediteljev. Organizatorji so začeli prirejati trgatve, ne da bi vedeli, od kod običaj izhaja in kako pravilno poteka. Prirejali so jih po svoje, z lastnimi idejami in novostmi, ki so se jim rojevale sproti, med samimi pripravami. To je tudi prirediteljem nudilo obilico možnosti za zabavo. Bile so vedno v jesenskem času, konec septembra ali v začetku oktobra.

Na teh prireditvah so veselčni prostor spremenili v »vinsko gorico«, plesišče, obloženo s trtami – polnimi grozdja – je postalo »županov vinograd«. »Vinograd« so lahko pripravili v prostoru kakega društvenega doma,

v hiši poleg veseličnega prostora ali pa v gostilni, če je trgatve priredil gostilničar. Mize in klopi za goste so bile na prostem. Nad plesiščem so napeljali žice, jih ovili s trtami, na nje pa privezali grozdje. V sredini takega vinograda so spletli venec iz trtja, kamor so obesili boljše grozdje. Ponekod so namesto venca v sredino pritrdili »reto« – večje sito.

Osnovno dogajanje na teh prireditvah je bilo kraja grozdja v »županovem vinogradu« in »kršenje zakonov«, ki jih je pred pričetkom veselice na šaljiv način prebral »notar«. Naštel je več kot trideset »paragrafov«, pričemer je bila velikost kazni odvisna od prekrška. Kdor kazni ni hotel plačati, so mu odmerili zaporno kazen, vendar si je moral »svobodo«, če ga ni »rešil« nekdo od prijateljev, odkupiti sam. Zapor je bil napravljen provizorično – iz desk, nekje na veseličnem prostoru.

Ne smemo pozabiti na dve glavni osebnosti, ki sta nastopali na priredi-

»Na veselico se peljemo...!« (foto: Danilo Škofič)

Poleg kraje grozdja so obiskovalci počenjali še mnoge prepovedane reči in kršili pravila dostojnega vedenja. Prepovedan je bil ples z županjo in viničarkami, zato je bila njihova naloga, da so k plesu zvabile čim več obiskovalcev. Če je župan opazil, da kdo pleše z njegovo ženo, je zahteval, da se vsiljivca takoj kaznuje. Po zakonu je bil kaznovan tudi tisti, ki je županji ali viničarki ples odklonil. V javnosti nesramno sramotiti njeno veličino se ni spodobilo. Prepovedano se je bilo dotikati župana ali županje. »Mati županja« in »oče župan« sta bila naziva, ki jih pri nagovoru ni kazalo pozabiti.

Vsi nastopajoči so morali imeti ustrezne sposobnosti. Za župana in županjo so običajno izbrali zakonca srednjih let. Županja je morala biti živahna, imeti je morala »namazan jezik« in ni smela poznati zadrege. Podobne lastnosti so morala imeti tudi dekleta, predvsem pa so morale dobro plesati. Tudi župan je moral biti družaben, ta, ki je bil v družbi poznan in se je znal zabavati. Pisar je nastopal uradno, svečano, a tudi komično. Te vloge so bile vsem v veliko čast, še posebno županu in županji. Za izkazano čast sta se oddolžila tako, da sta društvu podarila večjo vsoto denarja ali kak vreden predmet. Prireditelji so vedno gledali, da so za to vlogo izbrali dobro situiran par.

Na dan prireditve, v dopoldanskem času, je nastopajoča družčina vedno napravila obhod po okoliških vaseh in krajih. Povorko so na okrašenih konjih vedno vodili trije jezdec. Njim je sledil voz, na katerem so se peljali župan in županja, poleg županje je na desni strani sedel pisar. Če so imeli prireditelji možnost, so razlike med družbenimi sloji, ki so jih predstavljali nastopajoči, poudarili s prevoznimi sredstvi. Tako se je vodilna trojica peljala v kočiji ali koleslju. Njim so sledili »parizarji«, kmečki vozovi: voz z viničarji in viničarkami, ki so s seboj peljali sod z vinom in pivsko posodo, voz z godci in voz z biriči ali stražniki. Na obhodih so se ustavljali v središčih vasi in pred vsako gostilno. Razposajena družčina je z glasbo, petjem, vriskanjem in raznim ropotom že od daleč oznanjala svoj prihod. Kjer so se ustavili, so se ljudje zbrali okoli njih. Notar je iz knjige prebral paragrafe, saj so vsa kazniva dejanja kaznovali tudi na obhodu. Višino kazni je določal sproti in jo prilagajal finančnim zmožnostim posameznih kršilcev. Tiste, ki so bili znani kot bogati, je bolj oskubil. Godci na vozu so neumorno igrali, županja in viničarke so »lovile« plesalce, viničarji pa so ljudem ponujali vino. Kozarec vina je imel neobičajno visoko ceno. S plesom, prodajanjem vina in včasih nasilnim povzroča-

njem prekrškov so bili organizatorji tudi vsiljivi. Kljub temu so bili obhodi ljudem všeč, ker so popestrili njihovo življenje, saj je družčina vzbujala mnogo smeha.

Tradicija prirejanja »vinskih trgatav« je po drugi svetovni vojni kmalu zamrla. K temu je odločilno pripomoglo dejstvo, da je bilo vse manj ljudi, ki so bili voljni sodelovati na pripravah, poleg tega pa so te prireditve zahtevale mnogo več dela in truda kot običajne veselice. V zadnjih letih si nekatera vaška društva prizadevajo, da bi tradicijo obnovila in so ponovno pričela s prirejanjem vinskih trgatav. V ospredju ni pridobivanje finančnih sredstev, temveč želja posameznikov, da oživijo nekdanje običaje. Kljub temu, da želijo organizatorji bolj ali manj verno posnemati nekdanje vinske trgatve, je prišlo do nekaterih razlik ali novosti. Konje pred vozovi so zamenjali traktorji, konjenike, ki so vodili spreved, je zamenjal avto z zvočnikom. Na vozu z viničarji se pelje prazen sod; vino imajo v steklenicah in ga zaradi netradicionalne embalaže nekoliko skrijejo.

Ljudje, ki se spominjajo nekdanjih vinskih trgatav, različno gledajo na novejšo, modernizirano. Enim so všeč, drugi pa pogrešajo »ta prave« trgatve. Pogrešajo konje, želijo si skrbnejše urejen in okrašen veselilni prostor, več strogosti pri kaznovanju »neposlušnih« itd. Manj skrbna urejenost in okrašenost na modernih trgativah je posledica že omenjenega vzroka: prostovoljce za delo je težko dobiti. Ljudje nimajo časa. Toda z uvedbo traktorjev in podobnih novosti so staro šego na neki način celo popestrili in jo prilagodili času. To so spremembe, ki vodijo k sklepu, da je natančno posnemanje starih vzorov v spremenjenih okoliščinah nemogoče, pa tudi nesmiselno.

Marko Meglič

tvi: na »župana« – lastnika vinograda – in na njegovo ženo »županjo«. Skupaj z »notarjem« so sedeli za pogrbeno mizo zraven plesišča. Nastopali so še »stražarji«, pravili so jim tudi »biriči«, ki so pazili na »tatinsko družčino«. Tudi »viničarke« in »viničarji« so bili nepogrešljivi. Običajno so nastopali štirje pari. Župan je bil oblečen v temno žametno obleko, na glavi je nosil klobuk »na ajdov zrn«, najpogostejše pa sta župan in županja oblečena v narodne moše. Pisar je nosil frak z metuljčkom, na glavi pa visok cilinder. V rokah je držal zajetno knjigo, »zakonik«, po katerem so sodili zlikavcem, in velik svinčnik. Da so se viničarke razlikovale od županje, so bile oblečene v nošo brez avb. Na glavah so imele »abtahe« ali »zavijačke« (rutke). Včasih so viničarke nosile tudi belokranjske noše. Da so stražarji izgledali bolj strogo in resno, so bili oblečeni v stare vojaške uniforme.

Godci so zaigrali nekaj vinskih pesmi, npr. »En starček je živel«, nakar se je začel ples in s tem tudi veselica:

Ker je bil »županov vinograd« na »gorici« najlepši in je bilo njegovo grozdje najboljšo, se obiskovalci niso mogli upreti skušnjavi, da ne bi utrgali vsaj enega grozda in poskusili, če je grozdje v resnici tako sladko in okusno. Zato je bil vinograd vedno skrbno zastražen, kazni za zlikavce pa so bile strogo odmerjene. Da so pazniki lažje pazili na vinograd, je grozdje viselo tako visoko nad plesiščem, da ga z iztegnjeno roko ni bilo moč doseči. Plesalec, ki se ni mogel upreti vabečemu grozdju, je moral pri kraji poskočiti, ali pa je med plesom dvignil plesalko, da je utrgala grozd. Kraja grozdja je tako le poredkoma ušla paznikovim očem. Na ozkem izhodu s plesišča so od prestopnikov izterjali globo. Višina kazni je bila odvisna od velikosti grozda in seveda od tega, kje je bil utrgan. Grozdje, odtrgano v sredini venca ali rete, je bilo najdražje. Pod reto pa je še zlasti rad popeljal sople-salko mladenič bogatih staršev. »Tatinske družčine« je bilo dovolj, zato so na vinograd pazili včasih še viničarji in viničarke.

BELGIJA

Fantje so nas presenetili

Najlepše se zahvaljujemo vsem pri Matici za trud, ki ga imate z nami izseljenci. S svojim obiskom nas vedno razveselite in nam prinesete košček Slovenije, naše drage domovine. Posebna zahvala tudi za priznanje, ki ste ga podelili našemu društvu. Potrudili se bomo, da bomo tudi v bodoče delali tako, kot smo doslej.

Glede ansambla ste imeli tudi letos srečno roko. Naj bomo odkriti in zapišemo, da nas je v začetku malo zaskrbelo, ko ste nam pisali, da pride ansambel 12. nadstropje, ki ga ni smo poznali. Pa ste nas presenetili, fantje pa še bolj. Česa takega nismo pričakovali, saj so fantje igrali tako, da je bilo za vsakega nekaj. Navdušili so nas tako, da smo se teden dni pozneje odpeljali še v Charleroi, da jih še enkrat slišimo.

Naša dvorana se je napolnila tako, da ni bilo prostora za vse obiskovalce. V kulturnem programu je nastopil tudi naš društveni mešani pevski zbor, ki ga vodi rojak Ivan Kodeh. Šolarji slovenskega dopolnilnega pouka so pod vodstvom učiteljice Milene Savič-Martens zapeli in recitali. V imenu domovine nas je pozdravil član izvršnega odbora Slovenske izseljenske matice Bojan Lubej. Pred odhodom nam je Matica podarila tudi nekaj knjig in koledarjev. Tudi za to darilo se najlepše zahvaljujemo, saj nam bo prav prišlo, posebno še takrat, ko bomo imeli svoje prostore. O tem pa kdaj drugič.

V imenu društva sv. Barbare, Eiden
Lojze Rak, tajnik

ŠVICA

Martinovanje v Biberistu

Že sedmič zaporedoma je bilo v Biberistu pri Solothurnu 14. novembra

1981 »martinovanje«. Prav prijetno je bilo, saj se ga je udeležilo nad 250 Slovencev. Nanj so organizatorji povabili moški pevski zbor Soča iz Schaffhausena in dramsko sekcijo SPD Triglav iz Züricha, ki se je predstavila z veseloigro, »Kje je meja« pisatelja V. Ogrinca. Za ples pa je poskrbel ansambel »Oberkreiner sextet« s pevko Metko. Vsi nastopajoči pa so »naše gore listi«. Prirejajo še piknike in srečanje za Novo leto. Vse te prireditve skrbno vodi Martin Brumec, pomaga pa mu Damjan Ferlan. Njuna aktivnost in še aktivnost drugih članov je vredna pohvale.

Že nekaj let nazaj imajo željo, da bi ustanovili svoje samostojno društvo. Pri vsem tem pa jim stoji ob strani in jim pomaga učiteljica slovenskega pouka Marjeta Kobe-de Reggi. Verjetno je sedaj že dozorel čas, da ti trije s pomočjo ostalih Slovencev, ki živijo v tem delu Švice, ustanovijo svoje društvo.

dr. Barbara Turk-Smrekar

ZR NEMČIJA

YU-teden v Grevenbroichu

Vse delovanje slovenskega društva Celje v Grevenbroichu vodi in usmerja misel velikega pesnika dr. Franceta Prešerna, ki je svoje ideje zapisal v Zdravljici in drugih pesmih. Tudi številna slovenska društva lahko veliko pomagajo pri razumevanju med narodi in prispevajo k medsebojnemu zblizovanju.

Slovenci v Grevenbroichu smo tudi lani pripravili jugoslovanski teden, katerega sklepna prireditev je bila počastitev dneva republike.

Pokroviteljstvo nad tem tednom je prevzel župan občine Grevenbroich, pri organizaciji pa nam je pomagala tukajšnja delavska univerza, ki je glavni dejavnik kulturnega delovanja in zblizovanja. Ob tem tednu sta navezali prijateljske stike tudi mesti Celje in Grevenbroich, kar ima tudi za nas poseben pomen.

Lani nas je že drugič obiskala tudi delegacija Slovenske izseljenske mati-

ce z ansamblom, ki je sodeloval v sklepnem programu tedna.

Kaj vse smo pripravili za naš jugoslovanski teden? Že v ponedeljek 9. novembra smo odprli našo stojnico, kjer je bilo vse do petka na voljo dovolj kranjskih klobas, kuhane slivovke in naših vin. Seveda ni manjkala tudi domača glasba in številni prospekti, ki so predstavljali lepote naše domovine. Isti dan je bila odprta tudi razstava grafik slovenskega umetnika Kiarja Meška. Mojca Drčar Murko, dopisnica Dela iz Bonna, je predavala o Jugoslaviji po Titu, na sporedu je bilo več športnih srečanj, zlasti kegljaških, predvajali smo več dokumentarnih filmov, nastop folklorne skupine Ljubljana. Seveda pa je bila krona vsega tedna sklepna prireditev z gosti iz domovine. Omeniti moramo tudi, da je delegacija Matice položila venec na grob našega ustanovitelja, tragično preminulega Staneta Felserja. Hvala.

Vito

FRANCIJA

Ansamblu 12. nadstropje

Nepopisno ste nas razveselili v soboto, 7. novembra 1981. Bilo je čudovito z ansamblom 12. nadstropje in najlepša hvala za prijetna doživetja, ki so nepopisno navdušila zlasti naše mlade. Upam, da nas tudi v prihodnje ne boste pozabili in da nas boste spet prijetno presenetili. Ob tej prireditvi sam napisala pesem, ki vam jo prilagam.

V soboto popoldne smo zaplesali, ansambel igral je sredi zgubljenih ovčic. Mile in poskočne so bile melodije, oživela je dvorana Lotaringije.

Eden od drugega je lepše zavižal, posebno tovariš Šifrer Andrej se nam je približal.

Podžgali so srca vseh mladih deklet, nam vsem pokazali pot v lepši svet.

Oj, dragi ansambel 12. nadstropje, odpiral si srca, spomin bo ostal, z vami trenutki so bili blagodejni, bili smo prepričani, da smo spet doma.

Vsem vam, dragi navzoči, tisočkrat hvala, iz domovine prinesli ste nam jadranskega sonca, zdaj žarki njegovi do skrajnega konca z glasbo domačo nam srečo delijo.

Cvetka Maršič, Nancy, Francija

Slovenski dan v Chicagu

Lansko slavlje Slovenskega dneva v Chicagu je uspelo nad vsemi pričakovanji, saj se ga je udeležilo veliko slovenskih rojakov od blizu in daleč. Spored se je začel s petjem ameriške in slovenske himne, za tem pa je »gospodična slovenskega dneva«, štu-

dentka Maria Kučič prebrala uradne razglase v angleščini in slovenščini. V teh sta illinoiški guverner Thompson in čikaška županja Jane Byrne poudarila izreden prispevek Slovencev pri napredku mesta in države Illinois.

Pevski spored je začel mladi Peter Gorenc, ki je prav sproščeno zapel pesem »Sem fantič z zelenega Štajerja«, kar je dalo še poseben poudarek štajerskim običajem – kožuhanje, vinska trgatev, sekanje in žaganje drevja idr. Seveda ni manjkal tudi pravi klopotec in kozolec. Izredno lepo opremo

odra za to prireditev je izdelala čikaška umetnica Mimi Razman-Bucik. Kot gostje so na prireditvi nastopili plesalci slovenske folklorne skupine Triglav iz Londona, Ont., Kanada, in pevka Marija Ahačič Pollak, ki prav tako živi v Kanadi.

Tone Skamperle

Culkarjeva zlatoporočenca

Znana čikaška Slovenca Jože in Elsie Culkar sta v novembru 1981 slavila zlati jubilej skupnega življenja. Poročila sta se 7. novembra 1931 v Cumberlandu, Maryland. Njuni otroci so jima pripravili lepo družinsko slavlje, na katerega so povabili tudi predstavnike Slovenske narodne podporne jednote, kateri zlata zakonca že skoraj vse življenje posvečata ves svoj prosti čas. Jože Culkar je bil polnih 26 let glavni predsednik SNPJ, zdaj pa sodeluje v njenem finančnem odboru, vsestransko aktivna pa je bila tudi njegova žena Elsie, ki poleg tega sodeluje tudi pri organizaciji izletov v domovino. Čestitamo tudi v imenu našega uredništva!

Novi odbor euclidskih upokojencev

Slovenski upokojenski klub v Euclidu, Ohio, je na zadnjem sestanku članov dobil nov odbor, ki ga delno sestavljajo stari člani, delno pa novi. Za novega predsednika kluba je bil izvoljen Frank Česen ml., sin znanega slovenskega publicista, odbor za resolucije vodi Stanley Pockar, v klubu društev pa bosta ta klub zastopali Caroline Lokar in Mitzi Miklavic.

Znano je, da je euclidski slovenski upokojenski klub največji v vseh ZDA in ima točno 1.000 članov. Kandidati za nove člane tega kluba morajo čakati, da se izprazni kako mesto.

KANADA

Praznik v Edmontonu

Pravkar se mudim v Kanadi, kjer sem srečal tudi veliko Jugoslovancev, ki na dostojen način predstavljajo na-

Folklorna skupina odraslih slovenskega radijskega kluba, ki jo vodi Corinne Leskovar

Folklorna skupina najmlajših pri slovenskem radijskem klubu v Chicagu, na desni Peter Gorenc, ko je pel »Fantič z zelenega Štajerja...«

»Edinost« v Cordobi

Slovensko delavsko podporno društvo Edinost v Cordobi je imelo redni letni občni zbor 5. aprila 1981. Odbor je pripravil poročilo o delu v minulem letu in tudi finančno poročilo, kar so člani soglasno odobrili ter z burnim ploskanjem čestitali k napredku društva.

Naše društvo po navadi priredi kosilo 1. ali 25. maja, ker se ob teh dneh praznujejo nacionalni prazniki. Mnogi rojaki, katerih otroci morajo prisostvovati šolskim proslavam v teh dneh, pa ne morejo sodelovati na tem kosilu. Zaradi tega smo lani priredili kosilo 17. maja. Malo nas je motilo slabo vreme, saj mora biti »asado« na prostem, vendar pa je bilo vseeno zelo veliko ljudi.

Društvo je za tem, 13. 9. 1981, praznilo 41-letnico delovanja. Kosilo je bilo po belokranjskih običajih. Pripravili smo kislo zelje s klobasami in pečenko, kar smo zalili tudi z dobro kapljico. Tudi takrat je bilo slabo vreme, kar pa ni motilo obiskovalcev. Vsi imajo to prireditev v lepem spominu.

Harmonikarski ansambel iz Fontane, Kalifornija, ki bo letos gostoval tudi v Sloveniji. Nastopil bo na tradicionalnem izseljenskem pikniku v Škofji Loki in morda še kje. Člani se, kot so nam sporočili, že z navdušenjem pripravljajo na ta izlet. Ansambel vodi Jože Umeck, nekdanji glavni tajnik SNPJ (na sliki v sredini, prva vrsta)

šo domovino. Imel sem namreč srečo, da sem prisostvoval velikemu prazniku v Edmontonu, Alberta, ko so se številne narodnostne skupine predstavile s svojimi kulturnimi dosežki. Kakšen pomen pripisujejo Kanadčani tej manifestaciji, je očitno tudi iz tega, da je tej prireditvi prisostvoval tudi minister za kulturo Kanade in vodja kanadske opozicijske stranke Joe Clark.

Takoj je treba reči, da so Slovenci s svojim programom zapustili izredno ugoden vtis in da so si pridobili simpatije številnih obiskovalcev. Slovenski program je sestavljalo nekaj plesov iz vseh slovenskih pokrajin, ki so jih izvajali mladinci slovenskega rodu, rojeni v Kanadi, in ki so vključeni v izredno aktivno slovensko društvo. Pobudniki kulturnega dela med Slovenci so številni rojaki, še posebej pa sta zaslužni mati in hči Olga in Nena Jocić, ki z velikim navdušenjem učita otroke. Razumljivo je, da ob svojem delu uživata podporo velikega števila slovenskih rojakov. Sami tudi pripravljata scenografijo in koreografijo predstave.

Rezultati vestnega dela so vidni na vsakem koraku. Slovenci so s prostovoljnimi prispevki sezidali Slovenski dom, v okviru katerega deluje rekreacijski center, ki je pritegnil večino rojakov iz tega okoliša. Društvo ima tudi

veliko načrtov, s katerimi bodo pritegnili čimveč mlajših rojakov.

Te vrste sem napisal z velikim zadovoljstvom, ker sem bil prav med kanadskimi Slovenci ponosen, da sem Jugoslovan. To so ljudje, ki nikoli ne pozabljajo domovine.

Milentije Andrejević, Beograd

Jugoslovani so nas razveselili

Slovenci, ki živimo v Montrealu, smo z zanimanjem sledili tudi svetovnemu prvenstvu v rokometu za mladinke. Na prvenstvu je sodelovalo enajst držav, med njimi tudi Jugoslavija. Jugoslovanke so bile že vse od začetka favoritke za eno izmed medalj. Naše tekmovalke so dobro začele in se uvrstile v zaključno skupino, v kateri so se borile za medalje Sovjetska zveza, ZR Nemčija in Jugoslavija. V finalu, v katerem so v začetku Jugoslovanke veliko obetale, je Sovjetska zveza premagala Jugoslavijo z rezultatom 25:23 in tako je naša država zasedla drugo mesto ter osvojila srebrno medaljo. V jugoslovanski ekipi je igrala tudi Slovenka Alenka Kimberman iz Kranja.

Vladimir Urbanc, Montreal, Q., Kanada

Posnetek s tradicionalne vinske trgatve, ki jo je 7. novembra 1981 pripravilo Slovensko društvo Vancouver v Britanski Kolumbiji, Kanada. Prireditev je pritegnila prek 560 gostov. Na sliki: mlada slovenska rojaka, člana folklorne skupine, ki deluje pri SD Vancouver – Sylvia Rožanc in Eddie Krajšek. Skupina šteje 30 plesalcev in dva glasbenika, vodi pa jo Feliks Krajšek

Lani smo obnovili hišo, ki je bila v najemu od leta 1946. Zdaj smo dokončali pokrita parkirišča za avtomobile, od katerih dohodke bomo uporabili za izboljšanje našega posloplja. Zaprli smo eno stran dvorane, da nas bo manj motilo slabo vreme, dvorano pa bomo lahko posojali tudi drugim.

Društvo Edinost je dobilo tudi precej novih članov, predvsem mladih, ki nas bodo počasi zamenjali v vodenju društva. Upamo, da bodo delali boljše od nas, saj imajo tudi drugačne možnosti za delo. Kolikor je bilo mogoče, smo vdovam razdelili tudi pomoč. To je bilo potrebno, saj nas prizadeva huda inflacija.

Anton Govednik, predsednik

AVSTRALIJA

Cankarjeva proslava pri Triglavu

Slovenski klub Triglav je 20. decembra 1981 priredil velik slovenski piknik na svojem zemljišču, s katerim so proslavili 5-letnico postavitve Cankarjevega spomenika. V kulturnem programu so sodelovale otroške skupine Triglava in moški pevski zbor.

Zidava Triglavskega doma lepo napreduje in v začetku lanskega decembra je bilo vanj že vzdanih prek 50.000 opek, katerih precejšen del so jih darovali sami člani kluba. Hkrati so pripravljali železno strešno konstruk-

cijo. Dela so potekala po načrtih, za kar ima zasluge tudi lepo vreme. V dneh, ko bo tiskana ta številka revije, gotovo že potekajo dela v notranjosti doma, pod streho.

Dan jugoslovanske republike so člani Triglava v Sydneyu proslavili ob zidavi novega doma

Festival »Warana«

Že nekaj let prirejajo v Carini narodnostni festival, na katerem smo lani že drugič sodelovali tudi Slovenci. Festival, ki mu tu z aboriginsko besedo pravijo »Warana«, je bil konec okto-

bra v dvorani mestne občine. Poleg številnih drugih narodov iz Evrope in drugih delov sveta, smo se letos predstavili Makedonci, Hrvati in Slovenci. Za to priložnost sem v angleškem jeziku napisal in razmnožil kratek sesta-

vek o Slovencih, za kar so mi bili hvaležni številni obiskovalci, saj pogosto ne vedo, od kot točno izhajamo.

Janez Primožič, Carina, Qld., Avstralija

Na etničnem festivalu v Carini so se tudi Slovenci dostojno predstavili

Belokranjski ata v Avstraliji

Življenjska pot Jožeta Pluta, najstarejšega avstralskega Slovence

Jože Plut je bil rojen 6. januarja 1887 v vasi Vranoviči v Beli krajini Martinu in Ani Plut, rojeni Grahek. Bil je njun prvi preživeli otrok, saj je prvi sin Martin umrl zaradi tifusa, ko mu je bilo dve leti. Ko je dopolnil drugo leto, je za tifusom zbolel tudi Jože. Starša sta mu že kupila »pogrebno obleko«, toda Jože je preživel. Zdravil ga je dr. Zalokar. Posledice te bolezni v zgodnjem otroštvu je čutil vse do svojega osemnajstega leta. Za Jožetom se je v družini rodilo še več otrok – Martin (še enkrat), Anka, Tone, Malka, Rezka, Janez in Mici.

Osnovno šolo je Jože obiskoval v Podzemlju do svojega 14. leta, potem pa je delal na očetovi kmetiji v Vranovičih, ki je veljala za enega največjih gruntov v okolici. Doma je bil do svojega sedemnajstega leta, takrat, to je bilo leta 1904, pa je tako kot številni Belokranjci odšel na delo v ameriške rudnike, v Colorado. Tam je ostal z očetovim prijateljem do konca leta 1911; živel sta v mestu Christalbut.

V januarju 1912 se je Jože vrnil v Vranoviče in delal na očetovi kmetiji. Ker je odšel od doma ravno v letu, ko je dopolnil dvajset let, so ga za osem dni zaprli, češ da se je izogibal vojaški službi, ki je takrat trajala tri leta. Poklicali so ga tudi k vojakom, vendar so tam šele po devetih mesecih ugotovili, da je za vojsko nesposoben, ker je bil zaradi tifusa v otroštvu gluha eno uho.

V februarju 1914 se je Jože poročil s Katarino Simonič iz Mladice pri Semiču; nevesto so mu našli starši. Jože je bil takrat star 27 let in oče mu je kot poročno darilo prepustil kmetijo v Vranovičih. Jože in Katarina sta imela dva sinova – Jožeta in Martina. Jože je umrl zaradi tifusa, ko je bil star dve leti. Martin pa je bil rojen 23. oktobra 1917. V oktobru 1918 pa je zaradi španske gripe umrla Katarina.

Leta 1915 je bil Jože vpoklican v vojsko, kjer je bil eden izmed treh mož, ki so skrbeli za konje, s katerimi so po frontni črti prenašali svetlobne rakete. Medtem je bil tudi na dopustu doma zaradi ženin bolezni in smrti. V vojski je dočkal tudi konec vojne, ki je med drugim prinesla tudi novo državo – Jugoslavijo.

Po vojni je Jože delal na svoji kmetiji. Ponovno se je poročil 3. maja 1920 s Kristino Mihelčič iz Vapčje vasi pri Semiču. Tudi za to poroko so se dogovorili starši. Jožetu je bilo takrat 33 let. Kristina je bila stara 19. let. Jože in Kristina sta imela štiri hčere – Danico, Kristinco, Darinko in Mimico. Njuna druga hči Kristinca je v starosti dveh let umrla zaradi neke bolezni, ki ji je napadla oči.

Jože Plut, kozarček domačega vina mu je največje veselje

Šest in pol let po poroki, 11. novembra 1926, je Jože iz Vranovičev odpotoval v Avstralijo. V Zagrebu je šel na vlak in se odpeljal do francoskega pristanišča, kjer je štiri dneve čakal na ladjo za Avstralijo. Vozna karta ga je stala 78 dolarjev. Potoval je skozi Sueški prekop in 24. decembra 1926 pristal v pristanišču Freemantle v zahodni Avstraliji. Tam je dobil 40 dolarjev, ki jih je bilo treba že vnaprej poslati v to državo kot varščino, s katero je bilo vsaj za nekaj časa zagotovljeno preživetje, saj je bilo zelo težko najti delo.

Približno teden dni pozneje je Jože z vlakom prispel v Sydney. Tam ga je pričakal domačin, brataneč Matija Kohanič, s katerim sta potem potovala do leta 1930, ko je Matija odšel v Zahodni Queensland, da bi si tam poiskal zaslužek.

Dolgo nista našla nobenega dela ne v Sydneyu ne v njegovi okolici. Potem sta slišala, da se je v Cairnsu začela žetev sladkornega trsa. Z vlakom sta se odpeljala tja, tam pa sta izvedela, da je žetve že konec. Tudi tam nista našla dela. Spet sta odpotovala proti jugu, povpraševala za delo v rudnikih premoga ali kjerkoli krugje, vendar dela nista našla. Tisto malo denarja, ki sta ga imela, sta porabila za hrano, prenočevala pa sta v parkih ali v praznih

železniških vagonih. Mnogokrat sta morala skakati z vlaka, ker sta prepozno ugotovila, da se peljeta v neznano. To so bili težki dnevi gospodarske depresije. Pomoč, ki sta jo prejela iz skladov za brezposelne, je znašala sedem šilingov ali 70 centov na teden. To bi bilo komaj za sobo ali za kos kruha na dan. Obljubljeno jima je bilo delo v rudniku premoga v Ipswichu, Queensland, toda rudarji so začeli štrajkati, ker so v rudniku začeli zaposlovati prišleke, tujce, in tako sta bila tudi ob to delo.

Jože je končno našel delo v marcu 1927 v Newcastleu, NSW. Bilo je na velikonočno nedeljo. Zamenjal naj bi delavca, ki je dobil za praznike prost dan. Opravljal je »drobna dela«. V jami je bil tri polne šihete brez spanja in počitka. Izpolnil je osem ur dela, potem pa je šel na druga vrata, kjer je ponovno zaprosil za delo in potem še enkrat osem ur. Brez prestanka je bil v jami polnih 24 ur in za to je bil plačan sedemnajst šilingov in šest penijev ali dolar in petinsedemdeset centov.

Potem se je Jožetu odprlo. Prek urada za zaposlovanje je Jože dobil delo pri gradnji cest (iz Newcastlea) za sedem dolarjev sedemdeset centov na teden. Tako je prišel na delo tudi v Brisbane, kjer je leta 1931 srečal Avstralca Billa Nasha, ki mu je ponudil, da bi se pridružil še trem drugim možem, s katerimi bo prevzel gradnjo cest. Vsak od njih naj bi položil po 120 dolarjev kot polog in varščino pri pogodbah. Skupino so sestavljali Bill Nash, dva druga rojaka – Tony Konda in Mat Kraljevič, še en Avstalec, ki so ga klicali Dick, in seveda Jože Plut.

Jože je srečal Tonyja Kondo okrog leta 1928, ko je prišel v Avstralijo. Bil je prvi rojak, ki ga je srečal in je prišel v to deželo za njim. Jože je bil tam že 18 mesecev.

Delo je Jožeta popeljalo v številne kraje. Njegovo prvo delo je bilo v mestu Daimer, kakih štirideset milj zahodno od mesta Goondiwindi (Q), kjer so gradili štiri milje dolgo gramozno cesto. Za to prvo delo so si morali sposoditi vse stroje (traktor, valjar idr.), ko pa je bilo delo končano, so si traktor in valjar že sami lahko kupili. Kmalu pa so bili sami lastniki vseh potrebnih strojev.

Skupina je delala v raznih krajih Novega južnega Walesa in Queenslanda, kjer je bilo dela vse čas dovolj. Njihovo delo je prekinila šele druga svetovna vojna, partnerstvo se je moralo končati. Stroj je prodali in vseh pet je šlo po lastni poti.

Leta 1936, ko je bilo že vsepovsod slišati glasove o bližnji vojni, se je Jože odločil, da bi povabil k sebi v Avstralijo svojo družino, namesto da bi se sam vrnil v

domovino. Njegova žena Kristina in tri hčere so prispele v Brisbane z ladjo »Oronsay« v ponedeljek, 12. oktobra 1936. Jože je plačal za vozovnice 136 dolarjev. Sin Martin je takrat služil obvezni vojaški rok, zato ni mogel pripotovati z njimi. Jože je kupil svojo prvo družinsko hišo v Avstraliji – na 39 Grey Street, južni Brisbane. To je bila hiša s petimi sobami. Ta hiša stoji še danes. V decembru leta 1938 je v Avstralijo dopotoval še sin Martin in tako je bila končno družina spet popolna.

Jože je bil star že 53 let, zato je bil prestar za vojsko in dobil je pomembno mesto pri »Maxam Cheese« v južnem Brisbanu, kjer je delal mesne kolače. Bill Nash pa se je povezal z Jožetovo ženo Kristino; ustanovila sta družbo za izdelovanje lizik, ki je imela prostore v lopi za njihovo hišo. Slaščičarna še vedno deluje na istem naslovu. To premoženje je bilo prodano leta 1946.

Leta 1944 je Jože pustil delo pri Maxam, Kristina je svoj delež pri slaščičarni prodala Billu Nashu, nato pa sta Jože in Kristina kupila trgovino z mešanim blagom na voglu cest Milton in Baroona. Trgovino sta vodila nadvse uspešno in jo prodala oktobra leta 1952.

Njun naslednji podvig je bil nakup stavbe s 14 opremljenimi sobami in enim stanovanjem (zanje) v ulici Kingsholme, New Farm, Brisbane. To hišo sta še izboljšala in dozidala.

Leta 1968 sta šla Jože in Kristina za tri mesece na obisk v domovino. Jože se je takrat vrnil prvokrat po 42 letih, Kristina pa po 32 letih. Leta 1970 sta v krogu svoje družine praznovala zlato poroko. Družino je prizadel močan udarec v decembru leta 1974, ko mu je umrla ljubljena žena in »mama« Kristina.

Po ženini smrti se je Jože preselil k najstarejši hčeri Danici (Reid) v Woolowinu, hišo pa je prodal.

Jože je vse življenje trdo delal, živel pošteno, ljubil svojo družino. Edino veselje, ki si ga je izbral poleg rodnega dela, je bilo obdelovanje vrta, gojenje cvetja, še s posebnim veseljem pa se je loteval pridelovanja vina in seveda gojenju trt. Vsako leto, okrog januarja, je sorodnikom in prijateljem postregel z lastnim pridelkom – rdečim vinom, ki je podobno burgundcu.

V januarju leta 1978 sta ga v Avstraliji obiskala sestra Malka in njen mož Gustel Anderluh iz Šmarja. Za njo pa je z velikim veseljem pričakal še mlajšo sestro Mici Korošec, ki živi v Ljubljani, na poti pa jo je spremljala tudi njena hčerka Marjeta Delcourte, ki živi v Bruslju v Belgiji.

V januarju 1982 je Jože Plut, starosta slovenskih priseljencev v Avstraliji, praznoval svojo 95-letnico. Še na mnoga leta!

Marija Andreis

Nagrajeni mlin

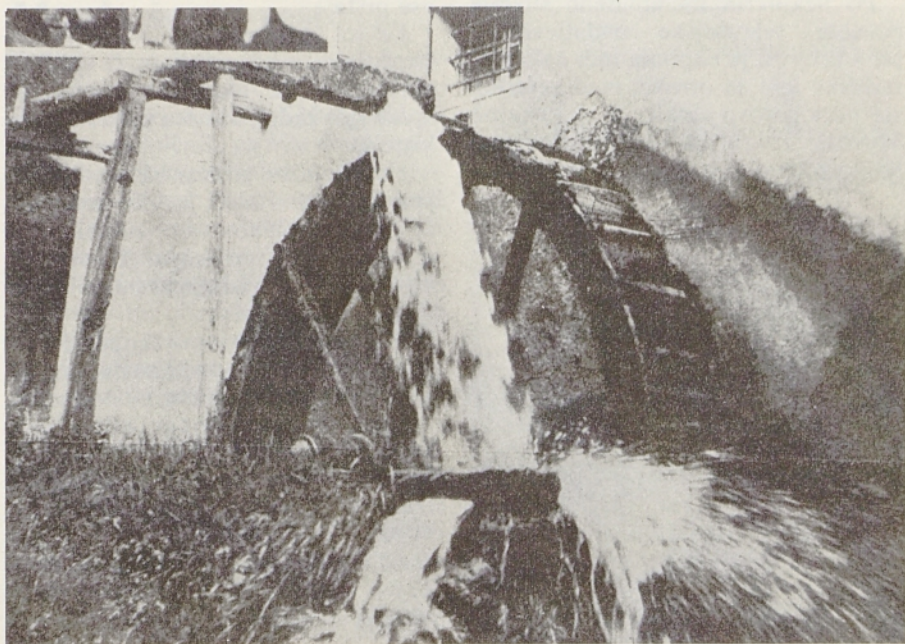
Mlinov je v Sloveniji vedno manj. Tisti stari mlini ob potokih, manjših rekah, pa tisti ob Krki, Savi, Kolpi in Muri so bili nekoč pomembni in potrebni, kot nam je potreben vsakdanji kruh. Bili so pa tudi zelo slikoviti s svojimi kolesi, z jezovi in z razpenjeno vodo. Ljudje so prinašali svoje vreče v mlin na rami ali pa so jih pripeljali na vozovih. Otroci so vozili vreče na majhnih dvokolesnih vozičkih. Ob šumenju vode in ropotanju mlinskih koles in kamnov so se ljudje mimogrede pogovorili o domačih novicah, o cenah in o politiki. In potem je z moko potovalo vse to po vaseh in domovih. Pa tudi kakšna ljubezen se je spletla med mladimi prav ob vrtenju mlinskih koles. Tako je mlin ob Lahinji v Beli Krajini zavrtel življenjsko pot moji teti Katki.

Katka je bila lepo, mlado dekle in je prišla pogosto v mlin tik ob gradu in kamnitem mostu v Gradcu ob Lahinji. Pa jo je začel mlinar takole nagovarjati: »Veš Katca, brata Jurija imam v Ameriki. Dober fant je, rad bi se poročil, toda želi si domače dekle iz Bele Krajine. Ti si pridna in lepa, gotovo mu boš všeč...« Mlinska kolesa so se vrtela, z njimi pa ure in dnevi. In

končno je Katica pristala: »Grem v Ameriko!« In je odšla, se poročila z Jurijem Kobetom v Chicagu in imela sta precej otrok. Nekaj je še živih, imajo vnuke in vnučke in tem se niti ne sanja, da se je tudi njihova usoda odločila v belokranjskem mlinu.

Kaj pa naš mlin na sliki? Tudi ta je povezan z zanimivo zgodbico. Leta 1930 je ameriški rojak F. Rožnik obiskal svojo staro domovino. Rad je fotografiral in med drugimi motivi je ujel tudi Žagarjev mlin v Horjulu pri Ljubljani. Tisto leto pa je pomembni časopis »Washington Post« razpisal nagrade za najboljše fotografske posnetke. Konkurenca je bila huda. Naš rojak, ki je poslal časopisu svojo sliko mlina, je bil nemalo presenečen, ker je osvojil drugo nagrado. Njegov mlin je objavila »Washington Post« dne 5. oktobra 1930 v ilustrirani prilogi. Naša slika v Rodni grudi je seveda nekoliko šibka, ker smo jo preslikali iz časopisne objave. Govori nam pa vendarle o neki slovenski zanimivosti, ki je ostala v lepem spominu mnogim našim izseljencem, o mlinih na Slovenskem.

Mirko Kambič

za mlade

po srcu

Rubriko ureja: MIHA MATÈ
Ilustrirala: IRENA MAJCEN

Predstavljamo vam pisateljico SVETLANO MAKAROVIČ

Priljubljena mladinska pisateljica in pesnica Svetlana Makarovič se je rodila na sam novoletni dan leta 1939 v Mariboru. V Ljubljani je končala srednjo vzgojiteljsko šolo, nato pa akademijo za gledališče, radio, film in televizijo. Nekaj let je bila zaposlena kot gledališka igralka v Mestnem gledališču in v Drami, potem pa se je popolnoma posvetila literarnemu ustvarjanju. Sedaj živi kot svobodna književnica v Korpah na Limbarski gori.

Malokateri slovenski pisatelj je napisal toliko del za vas, kot prav ona. Naj naštejemo le nekatera izmed njih: Miška spi, Take živalske, Kosovirja na leteči žlici, Kam pa kam, kosovirja, Pekarna Mišmaš, Škrat Kuzma dobi nagrado, Vrček se razbije, Glavni petelinček, Živalska olimpiada, Sapramiška, Aladinova čudežna svetilka, Vrtirepov koledar, Pravljice z mačje preje, Gal v galeriji in druga.

Po nekaterih njenih delih so bile posnete televizijske nadaljevanke, prav tako pa je napisala tudi nakatere radijske igre za otroke, med katerimi ste prav gotovo slišali njeno Pekarno Mišmaš. Tokrat pa vam jo predstavljamo z zgodbo o levi in desni roki.

Svetlana Makarovič

Desna in leva roka

Dve roki, desna in leva, sta bili prijateljici. Obe sta bili zmeraj obrnjene v isto smer, delali sta iste gibe, če je imel prstanec leve roke prstan, ga je imel tudi desni prstanec, in to popolnoma enakega. Tako sta živeli v miru in dolgočasju dolgo časa.

Pa se je zgodilo, da se je po naključju samo desna roka globoko urezala v prst. Desnica je zavpila od bolečine, leva pa se je na tihem oddahnila, ker se nesreča ni pripetila njej.

Desnica je pogledala levico in rekla:

– Čakam.

– Na kaj pa? se je delala nevedno levica.

– Na kaj neki? Da se tudi ti urežeš, ne? Saj sva sestri. Ureži se še ti, da bova enaki.

Levica je v zadregi migala s prsti, urezati pa se ni hotela.

– Nisem jaz kriva, če si ti nerodna, je sitno dejala, zakaj pa ne paziš?

To je desnico ujezilo:

– Sram te bodi, levica! Slaba sestra si, da veš!

Levica pa je bila še toliko predrzna, da ji je zabrusila:

– Če nisi zadovoljna z menoj, pa si poišči drugo sestro! Tako nerodno in neumno, kot si sama.

Zdaj je desnica pobledela in se stisnila v pest. Levica se je brž umaknila za hrbet in zavpila:

– Kaj, udariti me hočeš?

– Ne samo udariti, je zapihala desnica in pograbila nož, odrezala ti bom vse prste!

Levica se je zgrozila, ko je videla, da desnica misli resno, in je ostala v varni razdalji. Desnica jo je lovila spredaj in zadaj, a levica je bila zmeraj hitrejša.

Nazadnje se je desnica pomirila in spustila nož. Levici je bilo kar malo žal, da se je tako grdo obnašala in je desnico plaho pobožala. Desnica ni bila več jezna – užaljena pa je bila še zmeraj. In je rekla:

– Živeti bova morali skupaj, če nama je prav ali ne, zato nima nobenega smisla, da se prepirava in si groziva. Ampak nekaj ti povem: odslej bom vse naredila hitreje in bolje od tebe. Ti boš zmeraj za mano. Jaz bom trgala rože, z mano bodo jedli, pisali in risali, se česali in tudi klofute bom delila jaz. Kajti najin gospodar je na moji strani. Ti boš zmeraj samo v rezervi in veljalo bo: naj ne ve levica, kaj dela desnica.

In ubogo levico je to tako potrla, da je postajala vsak dan bolj okorna in počasna. Še danes je taka.

Nekateri ljudje so pa v tem primeru dali prav levici! To so levičarji.

Niko Grafenauer

Mama

Mama je od vseh ljudi najboljša na svetu, ker se mi rada smeji in ker je par očetu.

Z mamo se oče poljublja, z njo hodi spat in z njo vstaja in kar naprej ji obljublja vse od kraja.

Z njo se fotografira, objekt preko rame, in z njo se prepira, kadar se vleče zame.

Mama očetu bere misli in vse njegove želje ugane. Pomaga mu, kadar so dnevi kisli, ali če z levo nogo vstane.

Mama ne more biti sama, ali imeti za par kakšnega strica. Saj vsi vemo, da je mama boljša očetova polovica.

Le kako bi bilo očetu brez mame, ko bi ga le pol hodilo po svetu in nič ostalo zame?

Leopold Suhodolčan

O dečku, ki je jezdil ograde

Vem za dečka, ki je dan in noč jezdil ograde, podnevi naše in sosedove, ponoči sanjske. Tako smo mislili mi, sam pa je mislil drugače.

»Ali veš, da si lahko strgaš hlače?« sem ga posvaril, ko mi je prijezdil naproti po ograji.

»Oh, imam hlače iz najmočnejšega blaga!«

»Pa nevarno je,« sem rekel.

»Zame že ne!« se je postavil in skočil iz sedla.

Nato je stekel pred mano po stopnicah in znova zajahal strmo ograjo.

»Pa če na koncu le zletiš z ograje,« sem še poskusil.

»Pa saj to ni ograja!« me je zavrnil.

»To je najhitrejši kavbojski konj!«

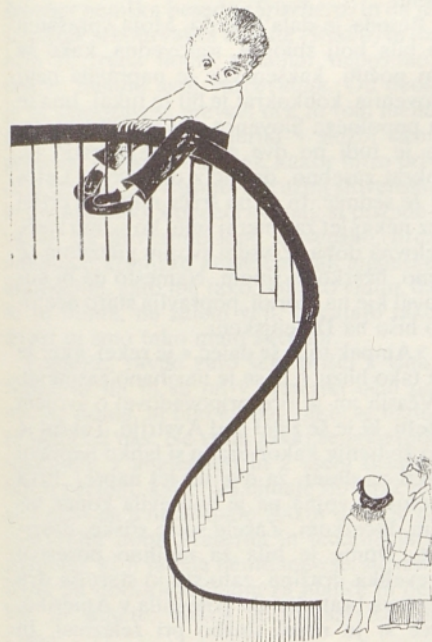
»Ne zameri,« sem skomizgnil z rameni, »a ne vem, kaj mi je danes, da sem zamenjal konja z ograjo.«

Ko sem ga naslednji dan našel na drugi ograji, sem bil že bolj previden in sem vprašal:

»Še jezdiš konja?«

»O ne! Divjega bizona!«

Samo na široko sem odprl oči, rekel pa nisem nič več. Tudi ne, ko je jezdil slona, kamelo, bivola in sploh vse divje konje.

Nekega dne pa je glasno klical z visoke ograje.

»Ne upa si dol,« so povedali otroci, ko so se zbrali ob ograji.

»Ali danes jezdiš žirafa, ko si tako visoko?« sem mu smeje se zaklical.

Deček je jokaje prikimal.

»Kar skoči na tla, saj ta žirafa sploh ni tako visoka!« sem mu prigovarjal.

»Skoči, skoči!« so ga spodbujali tudi otroci.

Junaški jezdec pa je vse glasneje jokal in nas klical.

Tako smo mu morali prinesiti lestev, da je zlezl z žirafe.

Basen

Trava in mravlja

Prerekali sta se trava in mravlja, katera bo zaustavila orača.

Trava se je na vso moč uprla, a orač je pogal vole čeznjo ter jo s plugom podoral.

Mravlja pa je zlezla oraču za robačo. Orač je med oranjem nekaj časa otepaval zdaj z desnico, zdaj z levico. Ker pa ščegetanja ni strpel, je zaustavil vole, popustil plužno in slekel robačo.

Tako je mravlja dobila stavo.

Zapisal Lojze Zupanc

Morda še ne veste...

da je bil najtežji človek vseh časov Francis John Lang iz Clintona v ZDA. Pripisovali so mu težo 538 kg. Ko se mu je vnel žolčnik, ga niso mogli sprejeti v bolnišnico v Houstonu, ker preprosto ni mogel skozi vrata. Zdravili so ga kar v avtomobilski prikolici na bolnišničnem parkirišču, odslovili pa so ga nestehtanega. Leta 1972 so ocenili, da tehtal med 408–453 kg. Težo 538 kg so mu pripisali poleti 1971. leta, ko se ga je kot posledica jemanja zdravil lotila pretirana požrešnost.

da za najtežjo žensko vseh časov velja Percy Pearl Washington, ki je umrla v bolnišnici v Milwaukeeju, ko je bila stara 46 let. Bolniška tehtnica je zmogla največ 362,8 kg bolnici pa so prisodili 399,1 kg.

Ljudske uganke

Katero zelišče tudi slepi lahko najde?

Kopriva

Kateri les je najtežji?

beraška palica

Katera žival brez nog najhitreje hodi?

riba

Kdo vedno pije, pa se ne upijani?

zemlja

Kaj je pri kosilu najbolj potrebno?

usta

Kdo vse sliši, pa ne pove ničesar?

uho

Kdo s šestimi nogami vendar le po štirih gre?

jezdec

Zakaj je burja mrzla?

ker ji vrata zapirajo

Kdo tepenje z dobroto povračuje?

podnosed

Kdo se poti, kadar mu je mraz?

šipepod

Kdo okrog hiše leta, pa sodček v životu nosi?

kokoš

Kaj peče brez ognja in žerjavice?

slaba vest

Kaj je zastonj, nič ne velja, nima časti in vendar brez nje nihče ne more biti?

vdova

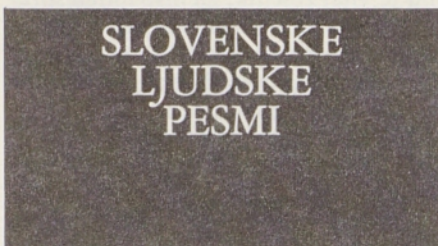
Slovenske ljudske pesmi II

Pri Slovenski matici v Ljubljani je izšla že druga knjiga **SLOVENSKIH LJUDSKIH PESMI**, deset let po prvi, ki je v mnogočem edinstven pregled naše ljudske kulturne dediščine. Tako bogatega, ambicioznega in znanstveno neoporečnega popisa izvirne narodove duhovne ustvarjalnosti ne poznajo mnogo večji narodi kot smo Slovenci.

Prva knjiga Slovenskih ljudskih pesmi je predstavila junaške, bajeslovne in pravljici- ne pesmi, v drugi pa so legende. Toliko jih je, da so jih morali uredniki knjige – Zmaga Kumer, Milko Matičetov in Valens Vodušek – dobršen del prihraniti za naslednjo, tretjo knjigo. Pridružile se jim bodo še balade socialno-kritične vsebine, med tem ko bodo v četrti knjigi družinske in ljubezenske balade. Po besedah Valensa Voduška smemo pričakovati izid obeh naslednjih knjig do leta 1985.

Druga knjiga Slovenskih ljudskih pesmi je po obsegu dvakratna v primerjavi s prvo: obsega 1.015 variant pesemskih besedil s 614 melodijami, medtem ko je prva imela 511 variant s 242 melodijami. Tematska razvrstitev pesemskega gradiva upošteva mednarodna načela: od pesmi s temami iz svetopisemske stare zaveze, do pesmi iz nove zaveze (posebej številne so legende v zvezi z Marijo). Prvo skupino zaključujejo legende iz življenja in smrti nekaterih svetnikov, ki izvirajo še iz evropskega srednjeveškega ustnega izročila.

Pesmi so opremljene z znanstvenim komentarjem, dodana pa so tudi vsa ustrezna kazala.

II

Ščitni ovitek Slovenskih ljudskih pesmi II, ki so izšle pri Slovenski matici.

Knjige Prešernove družbe 1982

Devetindvajsetič je Prešernova družba razposlala številnim svojim naročnikom redno knjižno zbirko, ki šteje pet knjig.

Seveda je na prvem mestu **PREŠERNOV KOLEDAR**; njegov koledarski del je tokrat izjemno lepo opremljen z barvnimi posnetki del slikarja Maksima Gasparija. Slike je izbral umetnostni zgodovinar Stane Mikuž, ki je prispeval tudi zapis o umetniku. V literarnem delu koledarja zastopajo slovensko novejšo prozo še živeči slovenski pisatelji, med njimi Miško Kranjec, Pavle Zidar, Mimi Malenškova in Miloš Mikeln. Spomine na brata Louisa Adamiča obuja France Adamič, Vekoslav Grmič piše o položaju kristjana v samoupravni socialistični družbi, Jože Smole o podobi današnjega nemirnega sveta, Anton Trstenjak pa o samomoru kot grozečem zlu porabniške družbe. V koledarju so še zanimivi sestavki o kmečki in sodobni ljudski umetnosti, Kosovem, nasploh o umetnosti, živalstvu, zelo zanimiv pa je prispevek Jožeta Dolenca o gregorijanskem koledarju in njegovih štiristo letih.

LJUDJE POD OSOJNikom je naslov romana, v katerem pisatelj **FRANCE BEVK** piše o moralnem in socialnem položaju svojih kmetijskih rojakov med svetovnimi vojnami.

Slovensko literarno tvornost zdajšnjega časa zastopa roman **SMILJANA ROZMANA** z naslovom **TA GLAVNA URŠA**. Pripoved teče o dogodivščinah naslovne junakinje, o dekletu, ki seveda ne brez težav odrasča v krogu svoje družine, v šoli, družbi...

Zanimivo zgodovinsko delo je s sodelovanjem Ilonke Hajnal sestavil pred kratkim umrl **MIROSLAV PAHOR**. S sodelavko sta se pogovarjala z 89 ljudmi iz 13 naselij med Planino in Razdrtom. Pripovedi so podprte s številnimi zgodovinskimi viri in tako je nastala knjiga z naslovom **PO JAMBORNI CESTI... V MESTO NA PEKLU**, ki govori o pomorskih, trgovskih in kulturnih dogodkih, povezanih s staro cesto. Ta je svojsko ime dobila zato, ker so po njej domala z vseh koncev slovenske dežele tovorili v Trst les za ladjedelništvo.

Peta knjiga Prešernove družbe za leto 1982 pa je delo **ANDREJE GRUMOVE** z naslovom **HITRO PRIPRAVLJANJE JEDI**. Ob vrsti koristnih napotkov za hitro kuho in zdravo prehrano daje avtorica tudi številne recepte za pripravljanje jedi iz

Varčevalnik

Poleti se je oglasil pri meni izseljenec iz Severne Amerike. Večkrat se je že nameril, da mi bo pisal, je rekel, pa so mu prsti pretrdi in se strašno nerad spravi k pisanju. Rajši bo ustno povedal, kar ima na duši, ko je že ravno v Sloveniji.

V Ameriki je sicer že od rojstva, pa se vendar ravno tako dobro počuti tudi v očetovi stari domovini in se ima tudi sam za izseljenca. Tudi govorica je to potrjevala. Prijetno je zapotegoval, ko mi je pravil, kako se Slovenci v Ameriki radi zberejo, zaigrajo in zapojejo. Čeprav jih je manj kakor nekaterih drugih narodov, veljajo vendar za zelo zveste jeziku svojih staršev. Rad tudi prebira **Rodno grudo** in tako mu je prišlo na misel, da bi se kdaj oglasil pri meni.

Beseda je dala besedo. Moja vprašanja so bila bolj splošna, radovedna, kako se kaj počuti, kakšen vtis je napravila nanj Slovenija, kolikokrat je bil že tukaj. Ima se za popolnega Slovenca, saj včasih nanese, da je tudi po dve poletji zapovrstjo tu, enkrat zasebno, drugič z društvom. Letos je že sedmič. In če bo sreča mila, bo prišel čez nekaj let za zmeraj sem, ko se mu steče delovna doba. Z vsem svojim gnezdrom. Ženo, hčerko in sinom. Namesto da bi kupoval kje na Floridi, popravlja staro očetovo hišo na Dolenjskem.

»Ampak to je še daleč,« je rekel, »ker je že tako blizu.« In se je navihano zasmejal. »Včasih mi je oče pripovedoval o svojem očetu, ki je še živel pod Avstrijo. Takrat je šlo življenje kakor ura in si lahko napravil načrt za deset, za dvajset let naprej. Prva svetovna vojna pa je napravila konec takim občutkom. Začele so se stiske, draginje. Doma je bila za majhno posestvo prevelika družina, zato sta jo starejša dva očetova brata kmalu potegnili v Ameriko. Oče si je našel službo pri železnici. In lepega dne, ko je Hitler že prihajal s pravo barvo na plan, je oče ostal v Franciji in se potem s pomočjo bratov preselil v Ameriko, kjer se je poročil in preživel vojno v neki tovarni.«

Po vojni je kot eden prvih Amerikancev prišel v stari kraj in vso svojo ljubezen do Slovenije je prenesel tudi nanj, edinega sina. Oče je bil namreč nekaj posebnega. Ko je bil še fant, so mu v vasi rekli, da je gosposki in fin in so se skoraj odkrito norčevali iz njega, ker je bil tako zaveden. Zdaj gre on po njegovih stopinjah. Jabolko pač ne pade daleč od drevesa. Zato ga tako moti slovenska brezbriznost za jezik.

»Zakaj je pri vas toliko napisov v angleščini?« me je kar naravnost vprašal. »Menda nimamo mi, izseljenci, ki prihajamo v domovino, take moči na vas, da je nam na ljubo pol vaših podjetij krščenih mednarodno, kakor da sem v nekakšni

sporočila

»Dobri prijatelji« so se vrnili

Ansambel Dobri prijatelji iz Brežic se je v prvih dneh januarja vrnil s šesttedenske turneje med našimi rojaki v Kanadi in ZDA, kjer je v organizaciji Kanadsko-slovenske skupine za kulturne izmenjave iz Toronta priredil dvanajst koncertov s plesi, poleg tega pa je bil ansambel tudi nekajdnevni gost restavracije Franka Sterleta v Clevelandu. Člani ansambla so bili navdušeni nad sprejemom med našimi rojaki in polni pohval organizatorjem turneje.

Naslovna stran bogato opremljenega koncertnega lista, ki ga je Kanadsko-slovenska skupina za kulturne izmenjave izdala ob gostovanju ansambla Dobri prijatelji

Kanadsko-slovenska skupina za kulturne izmenjave je začela z delom leta 1973 in od takrat organizira najmanj po eno turnejo med rojaki v Kanadi. Kanadski slovenski publiki je tako predstavila že skoraj vse vidnejše slovenske ansamble domače glasbe, poleg tega pa prikazuje tudi slovenske filme idr. V tem času os navezali stike z večino slovenskih društev širom po Kanadi.

Sredi januarja je Skupina priredila tudi koncert ansambla Veseli planšarji v Torontu. Ansambel je odpotoval prek Oceana na povabilo Franka Sterleta iz Clevelanda.

Uspešno leto

Ob koncu prejšnjega leta, točneje 23. decembra 1981, je bila 13. redna seja izvršnega odbora Slovenske izseljenske matice, na kateri so obravnavali poročila z zadnjih obiskov predstavnikov Matice med slovenskimi izseljenci, potrdili delovni program za leto 1982, razpravljali pa so tudi o nekaterih drugih tekočih vprašanjih.

O obisku v nekaterih državah Latinske Amerike je poročal predsednik Stane Kolman, o turneji med izseljenci v zahodnoevropskih državah je pripovedoval član izvršnega odbora Bojan Lubej, podpredsednik Matice Marjan Osolnik pa je pripovedoval o obisku pri naših rojaki v Kanadi, zlasti v njenem zahodnem delu. Izvršni odbor je ugodno ocenil vsa poročila in sprejel nekatere predloge v zvezi z nadaljnjim sodelovanjem z našimi izseljenci. Številni rojaki so dobro obveščeni o dogajanjih doma, zato si želijo še več trajnejših povezav in sodelovanja – v prihodnje bo več izseljenskih kulturnih skupin obiskalo Slovenijo, želijo si obiskov določenih kulturnih oziroma zabavnih skupin od doma, želijo se vključevati v večje prireditve doma, želijo si več neposrednih pogo-
vorov in informacij.

Osrednja pozornost programa Slovenske izseljenske matice v letu 1982 je posvečena njeni informativni dejavnosti, Rodni grudi in Slovenskemu koledarju, ki pa se bori s precejšnjimi finančnimi težavami. Poleg tega bo Matica tudi v prihodnje pomagala izseljenskim kulturnim skupinam, knjižnicam, radijskim uram, organizirala gostovanja izseljenskih skupin pri nas, sodelovala pri organizaciji izseljenskih prireditev, med finančno zahtevnejšimi akcijami letos pa sta turneji narodnozabavnega ansambla po zahodni Evropi in po Avstraliji. Na seji so ugotovili, da bo v prihodnje nujno finančno sodelovanje Matice z izseljenskimi društvi oziroma organizacijami pri organiziranju podobnih turnej.

Izvršni odbor Matice je sprejel tudi predlog za zvišanje letne naročnine Rodne grude, ki naj bi bila v prihodnje 11 ameriških dolarjev oziroma enako vrednost v drugih valutah, kar naj bi vsaj deloma popravilo delež naročnikov pri celotnem proračunu revije.

angleški koloniji. Je tega kriva nova miselnost, ki se ne zaveda narodne biti in hlasta po mednarodnosti? Zakaj se na vseh področjih za toliko in toliko besed zadovoljite kar z angleškim ali s kakšnim drugim tujim izrazom? – Vam bom nekaj povedal. Meni pravijo na Dolenjskem Varčevalnik.«

»Zakaj?« sem ga vprašal. »Mogoče zato, ker varčujete za stare dni, da boste prišli v očetovo hišo?«

»Mogoče tudi. Ampak stvar je starejša in globlja. Sega še nazaj do deda. Že ta je bil tako vnet Slovenec, da ni trpel, da bi doma uporabljali nemške besede. Ko je vsa vas govorila *šporhet*, je on govoril *varčevalnik*. In ko so potem vsi govorili in pisali *štedilnik*, je on naprej vztrajal pri svojem *varčevalniku*. Oče mi je o tem velikokrat pripovedoval in me učil, da je *šporhet* nemška beseda (*Sparherd*) in da je *štedilnik* srbohrvaška beseda (*štediti*) in da nam ni treba hoditi nikamor naposodo, dokler imamo svoj *varčevalnik*. Od deda je to samozavest prevzel oče in tudi mene prešnil z njo. V Ameriki v službi sicer govorim angleško, ampak kakor hitro pridem domov, govorimo v družini slovensko in ko pridemo Slovenci skupaj, si prizadevamo, da govorimo lepo slovensko, brez mešanice kranjske angleščine ali angleške kranjščine, zato me tako boli, ko vidim, da se tu doma, na zeleni veji, dogajajo take stvari in smo tako malo zavedni.

Poglejte, ravno zato sem prišel k vam. Namesto da bi se mi v Ameriki učili od matice doma, bi bilo komaj, da bi se matica učila od nas. Ne vem, zakaj se tako radi spakujete z angleščino in z vsem drugim tujim perjem, kakor da nimate slovensčine ali kakor da ji ne zaupate, kakor da se je za vas vrnila doba Prešerna in tedanje jare gospode, ki ji je bila nemščina vse, slovensščina pa dobra kvečjemu za hlapce in dekle in kmete, kakor je zapisal Matiju Čopu:

*Zdaj v rani stari ti nič večne kljuje,
da sin se svoje domovine brani,
veljati za Slovenca se sramuje,
ne mara ljubih več glasov izbranih,
ki v njih ga je nekoč vzgojila mati,
jeziku, šegam tujcev le tlačani.*

O tem pišite v Rodni grudi! Zato sem prišel k vam. Mi zunaj, v Ameriki, bi bili radi še naprej ponosni na svoj jezik, ki vse zmore. Moti in jezi nas, če moramo priznati, da tega in tega ne znamo povedati po naše!«

mislmo na glas

Zgodilo se je

Zgodilo se je in zanj je vse tisto še vedno kakor moreče sanje, iz katerih bi se, čeprav se je že precej časa pretočilo vmes, zelo rad prebudil. Pa se ne bo morda nikoli zbudil iz teh sanj, zato pač, ker to niso bile sanje, ampak gola, neusmiljena resnica.

Dnevi takrat so bili tako vedri, polni sonca in veselja, da se ti je zdelo, kot da se vse okrog tebe smeji. Z ženo in otrokoma so prišli iz Nemčije domov na obisk in počitnice. K materi babici, ki jih je pričakovala z odprtim naročjem, prepolna nestrpe ljubezni. Pa k stricem in tetam in drugim sorodnikom, ki so živeli z družinami raztreseni po raznih krajih, pa k hiški, ki so jo gradili, in naj bi kmalu postala njihov novi ljubi dom v domačem kraju.

Dnevi so hiteli, čas se je že nagibal h koncu počitnic, ko se je odločil, da v oddaljenem kraju obiše sošolca, s katerim se nista videla že vrsto let. Prisrčno so ga sprejeli, tembolj, ker je prišel prav na domače slavje – sošolec je praznoval rojstni dan. Bilo je veselo. Pili so, si nazdravljali še in še. Želeli sreče, sreče, sreče, se dogovarjali, kako lepo bo, ko se on z družino za stalno vrne iz Nemčije. Kako se bodo obiskovali, hodili skupaj na počitnice in še marsikaj. Pozno popoldne se je poslovil. Sonce se je že nagibalo, a dan je bil še ves svetel in prijazen. Vžgal je motor in se ozrl proti domačiji. Tam so stali, se smejali in mu mahali v slovo.

– Pa varno vozi fant, precej si popil, je zaklicala prijateljeva mati. Zamahnil je z roko in se zasmel: – Oh, še dvakrat toliko bi ga dobro prenesel.

Vozil je po stranskih poteh. Kakor povsod se je tudi na tem koncu veliko spremenilo v zadnjih letih. Dobro razpoložen si je brundal popevko. Bilo je toplo in še pijan, ki jo je popil, ga je grela. Na levi je v ograjenem vrtu poleg stare domačije zagledal novo hišo zgoraj vso obdano s temnim lesom. Z balkona ga je kot vesel slap pozdravljalo pisano cvetje. Takšna naj bo naša hišica, je sam v sebi pomislil in se ozrl, da bi si vse vtisnil v spomin.

To pa je bilo usodno zanj in za vse, kar se je zgodilo potem. Prišli sta s stranske ceste in šli tesno ob desnem robu ceste: starejša ženska in majhno dekletce z žemljico v roki, ki jo je veselo grizljala. Babica in vnučka, ga je za trenutek spreletela misel. Šli sta v njegovi smeri prepričani, da ju bo obvozil. On pa se je zmotil. Bili sta preblizu, prestrašil se je in zmedel. Samo sunek je čutil in babice in vnučke ni bilo nikjer več.

Ustavil je in se opotekel iz avtomobila. Zdaj ju je zagledal. Ležali sta v jarku. Babica je stiskala vnučko k sebi. Otrok ga

je gledal s široko odprtimi očmi, ki pa niso ničesar več videle. Žemljica, ki jo je stiskala drobna roka, je bila okrvavljena. Ženska je še stokala, tudi on je zastokal in potem zakričal. Vsa kasnejša dogajanja so mu le medlo ostala v spominu. Prišli so ljudje in odpeljali ponesrečenki, odpeljali so tudi njega. Odvzeli so mu kri in ugotovili, da je precej pil. Ni tajil. Zakaj neki? Vse mu je bilo tako vseeno. Tudi srečanje z domačimi, ki so ga gledali z nemo grozo. Prijatelji so ga bodrili. Preskrbeli so mu dobrega odvjetnika. Kazen ni bila previsoka. Prestal jo je. Potem se je odpeljal nazaj v Nemčijo. Ženi je rekel, naj ostane z otrokoma pri materi. Hotel je biti sam.

– Tako se je spremenil, toži žena. Prej je bil tak veseljak. Rad je imel družbo, rad se je šalil, pel, zdaj pa je kakor živ mrlič. Samo dela in dela in kar molči. Marke redno pošilja, zasluži več kot prej. Tudi piše, a pisma so kratka, prazna. Hiša je dozidana. Vstavili so že okna in vrata, le ometati jo je še treba in prebeliti prostore. Poleti bi se lahko preselili, pri mami je tesno. Šla sem k njemu v Nemčijo in ga nagovarjala, da naj pride poleti vsaj na počitnice domov, pa je odkimal, da ne more. Se je že dogovoril, da bo tudi med dopustom delal in zaslužil za opremo hiše. Tako samega sebe kaznuje za tisti nesrečni trenutek, ki ga je veljal dve življenji. In bili smo takšna srečna družina, toliko načrtov je imel, kako bomo živeli doma v novi hiši, kaj bo delal, kam vse bomo šli...

Žena vzdihne, mečka robček v roki, kar zajokala bo. Ni ji lahko, res ne.

– Če samo pomislim, koliko nesreč se zgodi vsak dan in kako se krivci včasih izmuznejo in celo pobegnejo, pravi. Čisto nič jih ne peče vest, če nekdo po njihovi krivdi umira sredi ceste brez pomoči. Seveda jih dobe prej ali slej in morajo pravici plačati svoj dolg. Potem pa lahko žive naprej vsaj na zunaj, kakor da se ni nič zgodilo. Vidite, naš pa ni tak. Oh, kako si očitam, da sem tudi jaz kriva. Če bi šla tisti dan z njim, se gotovo to ne bi zgodilo... Zdaj je res zajokala.

Da, če bi, če bi...? Večkrat bi se morali tako vprašati in o marsičem dobro razmisliti, pa bi nam bilo veliko prihranjenega. A po toči zvoniti je prepozno, pravi pregovor, ki je žal še kako resničen.

Ina

filatelija

Skupnost jugoslovanskih PTT je 12. decembra počastila stoletnico smrti pisatelja Augusta Šenoa z znamko za 3,50 din. August Šenoa (Zagreb 14. 11. 1838–13. 12. 1881) se je kljub temu, da je končal pravne študije, posvetil le književnosti. Ukvar-

jal se je s poezijo, pisal je podlistke o sodobnem zagrebškem življenju, se posvečal gledališki kritiki pa tudi prevajanju. Njegovo najpomembnejše področje pa je bila proza z motivi iz sodobnega življenja in dogodki iz hrvaške preteklosti. V novelah je težil k realizmu, medtem ko je bil v zgodovinskih romanih (Zlatarjevo zlato, Kmečki punt, Diogenes, Čuvaj se senjske roke itd.) izrazit romantik. Brez dvoma sodi Šenoa med najpomembnejše pisatelje hrvaške in jugoslovanske književnosti.

Osnutek za znamko (doprtni slavljencev portret) je narisal akademski slikar Andrija Milenković iz Beograda. Dvobarvni ofsetni tisk v polah po 25 kosov pa je oskrbel Zavod za izdelavo bankovcev v Beogradu.

Zaradi tehničnih ovir je SJPTT dala v prodajo serijo »Umetnost v Jugoslaviji skozi stoletja« šele 29. decembra namesto 28. novembra, kot je bilo načrtovano. Na petih večbarvnih znamkah je reproducirala živalski svet v delih likovnih umetnikov, članov Srbske akademije znanosti in umetnosti in sicer:

- 3,50 din – Jovan Bijelić (1886–1964)
- »Tihožitje z ribo«
- 5,60 din – Milo Milunović (1897–1967)
- »Krokar«;
- 8,00 din – Marko Čelebonović (1902)
- »Ptica na modrem ozadju«;
- 10,00 din – Petar Lubarda (1907–1974)
- »Konji« in
- 13,00 din – Nikola Mašić (1852–1902)
- »Ovce«.

Slike je po fotografijah Vladimirja Popovića za znamke grafično obdelal akademski slikar Andrija Milenković. Znamke pa je to pot natisnila »Oesterreichische Staatsdruckerei« na Dunaju v večbarvni heliogravuri v prodajnih polah po 9 kosov.

Ob obeh izdajah je Jugomarka založila običajne ovitke prvega dne, ki so stali po 2,50 din.

Za leto 1981 sta bili načrtovani še izdaji dveh znakov po 3,50 din in sicer »Nacistična taborišča v Jugoslaviji v času okupacije« in »10-letnica črnogorske akademije znanosti in umetnosti«. Izdaji bosta izšli šele leta 1982 oziroma 1983.

Anketa o Rodni grudi

Ljubljankanka, stara 30 let s hčerko, želi navezati stike z dopisovanjem s Slovencem starim 30–40 let, ki živi osamljen v tujini (lahko tudi z enim otrokom). Resne ponudbe pošljite na uredništvo revije pod oznako »Želim si tujine«.

Hišo, zgrajeno do tretje faze, izmere 15×13 m v Gradcu v Beli krajini, prodam. Hiša leži ob cesti in je primerna za obrt ali drugo dejavnost.

Informacije se dobijo od 7.00 do 15.00 ure po telefonu 068/25-088 in od 15.00 ure dalje po telefonu 068/21-451, Škabar Janez, Nad mlino 22, Novo mesto

Pred približno 30 leti je odšel z doma MATIJA JELENC, rojen 24. II. 1930 v Dražgošah, pošta 64228 Železniki nad Škofjo Loko. Po poklicu je bil kovinske stroke, visok od 180–185 cm ter svetlih las.

Izseljenec, doma iz iste vasi, se je pred leti vrnil in povedal, da je Matija Jelenc delal vsepovsod ter posredoval sledeče naslove: RED LAKE, MADSER P., ONTARIO ter Parlament ATR 13 Toronto, Ontario. Možno bi bilo, da je odšel v Britansko Kolumbijo. Kdorkoli bi kaj vedel o njem, naj sporoči na naslov Ivan Jelenc, Virmarje 100, 64220 Škofja Loka, Slovenija, kjer ga čaka še šest živelih bratov in sester. Za vsako sporočilo bomo vsem zelo hvaležni.

Enostanovanjsko hišo z gostilno, vrtom in velikim parkirnim prostorom zaradi starosti prodam.

Lamut, Tepanje 28, 63210 Slovenjske Konjice

V želji, da bi Rodno grudo še bolj približali okusu in željam različnih kategorij bralcev, se je uredništvo odločilo, da se ponovno obrne k vam s prošnjo, da bi odgovorili na nekaj vprašanj o vsebini naše revije zdaj in v prihodnje.

Uredništvo Rodne grude – to ste gotovo opazili tudi že sami – posveča posebno pozornost stikom z bralci. Od vas redno prejemamo številna pisma, v katerih nam izražate tudi svoja mnenja o vsebini revije ali o posameznih člankih. Večina teh pisem je potem tudi objavljena, tako da so z vsebino pisem seznanjeni tudi drugi bralci.

Tokrat prvič poskušamo v nekoliko večjem obsegu in na nekoliko bolj izdelan način zbrati vaša mnenja o naši reviji, da bi jo lahko še bolj približali vašim željam. Pri tem nas še posebno zanimajo razlike med vami samimi glede na to, v kateri državi živite, glede na vaš poklic, starost in podobno. Seveda pa za nas ob tem ni pomembno, kdo ste, kar pa seveda ne pomeni, da se na izpolnjen list ne smete podpisati, če sami to želite. Gotovo pa je, da vaših odgovorov nihče ne bo »meril« po vaših imenih.

Vprašanja niso težka in upamo, da bodo vsakomur razumljiva. Od vas pričakujemo le to, da boste na zastavljena vprašanja iskreno odgovorili (drugače bodo odgovori brez prave vrednosti) in da se boste odzvali v čim večjem številu. Pričakujemo, da boste to storili kmalu, saj precej časa vzame tudi pošta, da bomo po možnosti vaše predloge lahko upoštevali že letos.

Še nekaj nam je žal: zaradi tehnične neizvedljivosti ne moremo priložiti kuvert z znamko za odgovor. Zato vas prosimo, da žrtvujete potreben denar za kuverto in znamko in nam vseeno vrnete izpolnjen anketni list. Po obdelavi prejetih anketnih listov vas bomo seznanili z rezultati ankete.

1. Rodna gruda običajno obsega 36–40 strani. Ali se vam zdi takšen obseg naše revije

- 1 – primeren
- 2 – premajhen
- 3 – prevelik

2. Radi bi izvedeli, katere članke redno preberete v Rodni grudi. Zato vas prosimo, da odgovorite, v katero od navedenih kategorij bralcev uvrščate sami sebe:

- 1 – revijo preberemo v celoti ali skraj v celoti
- 2 – preberem samo posamezne članke
- 3 – pregledam samo fotografije
- 4 – preberem samo članke v angleščini, španščini

3. Če berete samo določene članke, nas zanima, katere redno prebirate (odgovorijo samo tisti, ki so pri prejšnjem vprašanju obkrožili št. 2). Berem članke s področja (obkrožite jih lahko več):

- 3 – zanimivosti iz Slovenije
- 3 – kultura
- 3 – gospodarstvo
- 3 – slovensko izročilo-zgodovina
- 3 – reportaže o Sloveniji, Jugoslaviji
- 3 – leposlovje-branje
- 3 – šport
- 3 – drugo, kaj:

4. O katerih področjih naj bi, glede na vašo zanimanja, Rodna gruda pisala več kot doslej? (obkrožite lahko več področij!)

- 3 – po Sloveniji
- 3 – o politiki, mednarodnih odnosih
- 3 – o kulturi
- 3 – o gospodarstvu
- 3 – o slovenskem izročilu
- 3 – več reportaž o Sloveniji, Jugoslaviji
- 3 – leposlovje
- 3 – razvedrilo
- 3 – šport
- 3 – o Slovencih po svetu
- 3 – drugo, kaj:

5. Glede na to, da so želje bralcev Rodne grude dokaj različne, vas prosimo, da napišete bolj konkretno, kakšne članke o Sloveniji, Slovencih po svetu in o Jugoslaviji si želite:

- 1 – o Sloveniji
8 – nimam predloga
2 – o Slovencih po svetu
8 – nimam predloga
3 – o Jugoslaviji
8 – nimam predloga

6. Ali menite, da bi morali novinarji-sodelavci Rodne grude pogosteje obiskovati naše ljudi na tujem z namenom, da bi pisali o njih?

- 1 – da
2 – ne

Če menite **da**, katero državo, organizacijo, društvo, skupino, mesto ali posameznike naj obiščejo novinarji in jih predstavijo tudi drugim bralcem?

7. Koliko časa ste že naročnik Rodne grude?

8. Koliko ljudi poleg vas, ki ste naročnik, še bere Rodno grudo?

- 1 – eden
2 – dva
3 – trije
4 – več
8 – nihče drug

9. Kraj vašega stalnega prebivališča

10. Spol:

- 1 – moški
2 – ženski

11. Starost:

- 1 – do 25 let
2 – od 26 do 40 let
3 – od 41 do 60 let
4 – nad 60 let

12. Poklic: _____

13. Število članov družine _____

14. Pogovorni jezik v družini _____

15. Kdaj ste se izselili iz Slovenije, Jugoslavije?

8 – nisem bil rojen v Jugoslaviji

16. Kaj menite o predlogu, da bi za potomce slovenskih izseljencev v prekmorskih državah izdajali Rodno grudo (oziroma novo slovensko revijo) v angleškem jeziku?

- 1 – revija v angleščini je potrebna
2 – revija v angleškem jeziku ni potrebna
3 – zadostuje sedanja priloga Rodne grude v angleščini
4 – potrebna bi bila tudi revija-priloga v _____

jeziku

9 – ne vem

Ostale pripombe, predlogi in želje:

krožek

mladih

dopisnikov

Počitnice

7. julija 1981 smo šli na morje. Tam smo bili enajst dni. Prijatelj nam je posodil prikolico. Ko smo prišli v Pulo v autocamp Stupice, je bila prikolica že postavljena. Prijatelj je potem odšel in mi smo ostali sami.

Spoznali smo se s sosedi, ki stanujejo v Medvodah. Še nikoli nisem spal v prikolici. Bil je to pravi užitek.

Imeli smo se resnično lepo: toplo morje, vroče sonce – kaj bi še več pričakoval!? Oči in »ata sosed«, kakor smo ga klicali, sta šla z blazinami na bližnji otok. Bil je največji. Ko sta prišla nazaj, sta bila opečena od sonca in meduz. Drugi dan sta imela sončarico. No, ko sta se pozdravila, sta se začela potapljati. Našla sta morske zvezde in rakovice. Ježev pa je bilo na pretek. Tudi školjke smo nabirali in imeli iz njih dvakrat rižoto.

Z »gospo sosedo« sem šel plavat na sosednji otok. Rekla sva, da greva počasi: 40 minut do otoka, 20 minut počitka in 90 minut proti vetru nazaj. Izlet je bil uspešen.

Deseti dan je imel sosedov Andrej 5 let. Praznovali smo ga s torto in dobro večerjo. Noč na enajsti dan smo preспали v sosednjem šotoru. Ko smo popoldan prišli s plaže, smo videli, da tistega šotoru, kjer smo spali, ni več. Ko smo bili mi na plaži, so prišli lastniki. Tankali so bencin za čoln poleg plinskega hladilnika. To je bil vzrok za eksplozijo in zagorelo je. Hitro je nekdo prišel in pogasil ogenj z bombo.

Zatem smo se odpeljali na Pokljuko iskat gobe in nabirat borovnice ter gozdne jagode.

Grega Smrekar, 7. razred, Andelfingen – Švica

Program oken in balkonskih vrat Jelobor 80
s termoizolacijskim steklom

termoton

Aluminijasti profil

Specialno 4 mm debelo steklo

Zanesljiva površinska zaščita
z globinsko delujočimi
lazurnimi premazi

Prikrito kvalitetno
enoročno okovje

Permanentni silikonski
kit za zasteklitev

Sušilno sredstvo

Akustični podložni trak
omogoča, da je TERMOTON
steklo elastično vloženo

Specialni aluminijasti
odkapni profil

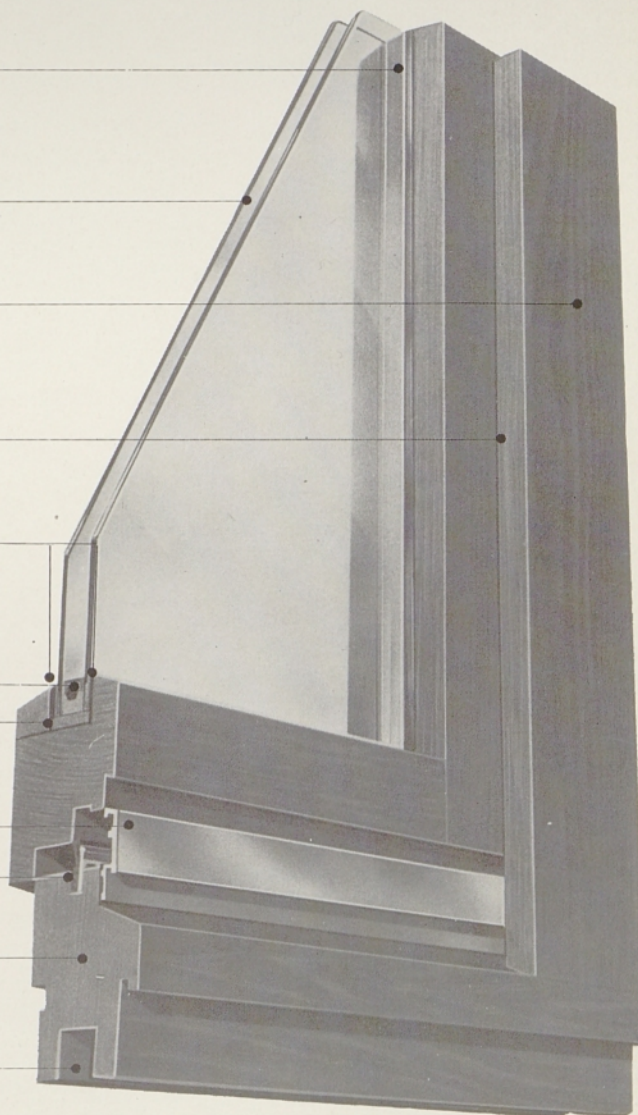
Tesnilni profil

Izbran les (smreka/jelka)

posušen na optimalno lesno
vlago 12% 2%

Optimalno profiliran zunanji
del okvirja, ki omogoča

vgraditev zunanje in notranje
okenske police

$a = 0,3 \text{ m}^3/\text{h m mm VS}$
 $K = 2,28 \text{ W/m}^2 \text{ K}$
zvočna izolacija 30 dB

 JELOVICA

LESNA INDUSTRIJA, ŠKOFJA LOKA, KIDRIČEVA 58, TELEFON: (064) 61-361

PRILJUBLJENA LEPOSLOVNA DELA SLOVENSKE IN SVETOVNE KNJIŽEVNOSTI

PETDESET NAJLEPŠIH PO IZBORU BRALCEV

Romani, novele in povesti v tej ilustrirani knjižni zbirki so se najbolj priljubili bralcem širom Slovenije. Takšne knjige bodo trajno obogatile tudi vašo osebno ali družinsko knjižnico.

Predstavljamo vam 16 del domačih mojstrov peresa in svetovno znanih književnikov v odličnih prevodih v slovenščino, ki so še na voljo. Naši najboljši slikarji-illustratorji so vse knjige obogatili s številnimi črno-belimi ilustracijami, ki dajejo tej knjižni zbirki posebno likovno vrednost.

- Ivan Cankar
MARTIN KAČUR
- J. Jurčič – J. Kersnik
ROKOVNJACI
- Maksim Gorki
MATI
- Heinz G. Konsalik
KIRURGINJA
- Lev N. Tolstoj
ANA KARENINA
- Morris West
SALAMANDER
- Josip Jurčič
DESETI BRAT
- Jack London
DOLINA MESECA
- Ivan Potrč
NA KMETIH
- Mario Puzo
BOTER
- Lev N. Tolstoj
VOJNA IN MIR
- Honore de Balzac
TETA LIZA
- Prežihov Voranc
DOBERDOB
- Josip Jurčič
DOMEN – SOSEDOV SIN
- Ch. Brontë
SIROTA IZ LOWOODA
- Anton Ingolič
PRETRGANA NAVEZA

Vse knjige so trdo vezane in obdane s poslikanimi ščitnimi ovitki. NE odlašajte z naročilom! Priložnost je izvrstna. Podrobnejše informacije o teh knjigah in o vseh naših številnih knjižnih izdajah boste dobili, če nam pišete na naslov: MLADINSKA KNJIGA, Izvozni oddelek, Titova 3, 61000 Ljubljana, Jugoslavija.

VSE KNJIGE NAROČAJTE NA TA NASLOV!

M založba
mladinska
knjiga